



„Boldog, aki féli az Urat, aki az ő útjain jár”

SMIDÉLIUSZ GÁBOR

Hol a boldogság mostanában? – ezt a kérdést tették fel a pályázat kiírói, az ’56-osok terén évről évre megrendezett plakátkiállítás ötletgazdái. A Petőfitől kölcsönzött kérdésre eredetileg úgy hangzik a válasz, hogy „barátságos meleg szobában”.

Ha tudnánk, hogy hol a boldogság mostanában, lendületesebben, frissebben, erőteljesebben indulna minden kezdeményezésünk. Ha képesek volnánk rátalálni arra a harmóniára, amely a kedvünket csökkentő erők ellenére is állandó és változatlan, akkor nagyobb esélyünk lenne a terveink megvalósítására, az emberi kapcsolataink kibontakozására, a félelmeink leküzdésére, a saját hangszíniünk megtalálására is.

Vajon művészek, kreatív emberek, a reklámhoz értők vagy egyszerűen csak inspirált amatőrök milyen megoldásokat találtak, tovább lehet-e gondolni a segítségükkel ezt a komoly témát? Felkerestem és végignézttem a kiállítást, és kénytelen voltam megállapítani: nem erre számítottam. Összességében kiábrándító, felületes vagy cinikus válaszok születtek.

A díjnyertes alkotás például egy üres tányért ábrázolt, amelyen látszott, hogy néhány pillanattal azelőtt éppen tortaszületet fogyasztott el belőle valaki. A kérdésre adott válaszként a felirat pedig csak ennyi volt: „bennem”.

Egy másik plakát két kisgyereket ábrázolt, akik talán a Balaton partján állnak egymás mellett egy kora nyári estén, és a szemközti partot fürkészik. A felirat pedig így hangzik: „Hol a boldogság mostanában? Akik tudják a választ, nem értik a kérdést.” A leginkább ez a kompozíció ragadott meg, frappáns és találó, paradox, de igaz. Rajtunk viszont mégsem segít, mert akik a tudás birtokában vannak, azok nem értik, mit kérdezőnk tőlük. Gyermeki hitük, bizalmuk, kiegyensúlyozottságuk abból fakad, hogy van kire hagyatkozniuk. Ha továbbmozdítjuk a képzeletbeli kamerát, a szüleik talán néhány méterre ott állnak tőlük, és figyelnek rájuk. Boldogok, de csak abban az összefüggésben érthető a boldogságuk, hogy közben bizonyos értelemben tudatlanok. Nem kell naponta újabb és újabb döntéseket hozniuk, belebonyolódniuk konfliktusos helyzetekbe, nem kell érteniük az összefüggéseket, nem kell, hogy veszélyérzetük legyen, mert van

valaki, aki szereti őket, fogja a kezüket, a háttérből vigyáz rájuk. Ez a lehetőség egészen sokáig erőforrást jelenthet, de a „kegyelmi állapot” mégsem tartható fenn a végtelenségig. A személyes boldogságát kinek-kinek magának kell végül megharcolnia. Eljön az idő, amikor már nem lesz ott az a segítség, a háttér, amelyre addig építhettünk.

Ismerek valakit, akit szintén hosszú ideje foglalkoztatott a plakátpályázat kiírása. Tervezte, hogy majd ő is beadja a pályaművét. Nagyon egyszerűen fogalmazott: „Hol a boldogság mostanában?” Ha feltesszük a kérdést, miért nem keressük rá a választ Istennél, a Szentírásban? Rákeresett a boldogság szóra az online Bibliában, és többszáz találatot kapott. Jézus boldogmondásai a legismertebbek, de vannak olyan rövid kis mondatok is, mint a címbeli zsoltárvers. A szoftvernek az idézett néhány szót mutató keresőablakát lefotózta, és azt küldte el a pályázat kiíróinak.

Sajnos még ez a frappánsnak tűnő megoldás is tartogat meglepetéseket, különösen azok számára, akik nem tájékozottak a Biblia világában. Provokatívnak is tűnhet, hogy a boldogságot azzal köti össze a zsoltáros, hogy félni kell Istentől (Zsolt 128,1). Félrevezető a kifejezés, és jó tudni, hogy itt inkább arról van szó, hogy számolhatok Isten – természetesen az ember számára néha félelmetes – hatalmával, nagyságával, de számolhatok ennek az erőnek a jótékony hátterével is az életemben. Hiszen Isten ezt a hatalmas erőt nem ellenünkre, hanem értünk használja. A benne bízó ember számíthat erre az erőforrásra a krízishelyzetekben. A döntéseiben eligazíthatja az a krisztusi értékrend, amely valóságosan járható úttá válhat. Jézus járható utat kínál, amikor arról beszél, hogy ő út, igazság és élet.

Nem pillanatnyi öröm, nem is állandó eufória, de a kiegyensúlyozott és hosszú távú harmónia, tehát végső soron boldogság az, amit az ő közelében megtapasztalhatunk. Mint ha útközben is átélhetnénk a barátságos meleg szoba hangulatát, amely elég védettséget jelenthet a hétköznapiok küzdelmi között is. Hol a boldogság mostanában? A boldogság helye az a hely, ahol Isten jelen van az életünkben. Ahol belőle élünk, ahol hozzá igazítjuk a gondolatainkat és terveinket.



Az engedelmesség parancsa¹

A finkenwaldei korszak (1935–1937) Dietrich Bonhoeffer életében

KORÁNYI ANDRÁS

Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) hitvalló német evangélikus teológus emberi és politikai helyállását széles körben ismeri az egyházi közvélemény, de a tények mögött rejtőző mélyebb kérdéseket ritkán tesszük fel. Mártíriumot vállaló életáldozatáig azonban hosszú évek személyes hitbeli és teológiai küzdelmei vezették el, melynek dokumentumait írásértelmezéséből, leveleiből is megismerhetjük. Ezzel rajzolódik ki életútján a totális ideológiák és diktatúrák világában elkerülhetetlenül élére állított kérdés, az engedelmesség kérdése Isten és e világ fejedelmei között örlődve.

„Azt hittem, hinni úgy tanulhatok meg, ha valamiképpen magam is megpróbálok szent életet élni. Alkalmasint ennek az útnak a végén írtam a Követést. Ma már világosan látom ennek a könyvnek a veszélyeit, bár ma is éppúgy vállalom, mint azelőtt” – írja Dietrich Bonhoeffer 1944. július 21-én kelt börtönlevelében.² Nyugodtan mondhatjuk, hogy ebben a néhány mondatban nem csupán az egykori finkenwaldei Predigerseminarban elhangzott újszövetségi és rendszeres teológiai előadásorozatának néhány évvel későbbi aktualitásáról formált véleményt, de nem is csak az ebből az anyagból először 1937-ben, majd azután ismételtelen kiadott könyv sorsához való szerzői viszonyát fejezte ki. Sokkal inkább mérlegelte és értékelte az annak középpontjában álló, a kiépülő németországi totális diktatúra légkörében egykor kiküzdött személyes teológiai felismeréseinek – mindenekelőtt a tanítványi követés, azaz a Jézus Krisztusnak való feltétlen engedelmesség mibenlétéről vallott nézeteinek – helyálló, időálló voltát. A könyv megírása és a nemzetiszocialista diktatúra börtönében töltött rabság között ugyan alig telt el egy szűk évtized, Finkenwalde és a bitófa árnyéka között mégis kozmikus erejű feszültség mérhető Bonhoeffer sorsában, amelynek vonalvezetésében aligha lehetne a lényeg jobban megragadó fogalmat vagy motívumot keresni, mint éppen a maga megfogalmazta követést, a messzemenő követke-

ményekkel járó tanítványi engedelmisséget. Életének e két meghatározó korszaka, a finkenwaldei lelkészképző vezetése és a hitleri totalitárius diktatúrával szembeni rejtett, majd nyílt ellenállás közötti időszakról így éppen ez a néhány személyes sor jelzi az önreflexió mélységes, az elnyomás sűrű légkörében néhány esztendő alatt is fényéveket átölelő dilemmáit. Ezek a szavak bátoríthatják fel azonban a mai kutatót is arra, hogy éppen ezen a ponton próbálja megragadni és bemutatni nem csupán a politikai bosszúból kivégzett német teológus sorsát meghatározó szellemi-bibliai erővonalakat, hanem ezen túlmenően rávilágítson a 20. század totális ideológiákon alapuló diktatúráinak és a velük szembeni egyházi ellenállásnak egyes jellemzőire is. Az összefüggések pontos megértése érdekében mindenekelőtt szükséges, hogy felvázoljuk a finkenwaldei intézet megalakulásának körülményeit és Bonhoeffer ottani tevékenységét.

A Hitvalló Egyház szemináriuma

Hitler 1933-as hatalomra jutása azonnal kiélezte az államhatalom és az egyházak egymáshoz való viszonyát. A Szentszékkal rövid időn belül tető alá hozott konkordátum a katolikus egyházzal – mint később bebizonyosodott, csupán átmenetileg – szabályozta az alapvető kérdéseket. Ám az ezzel párhuzamos törekvés, hogy a széttagolt protestáns egyházakat egy egységes irányítású – a vezér-elv alapján álló (Reichskirche, Reichsbischof), teológiaiilag és szervezetében is az új rezsimhez lojális – birodalmi egy-

¹ A Debreceni Református Hittudományi Egyetemen 2009. november 4-én elhangzott habilitációs előadás.

² BONHOEFFER 1999, 173. o. A levelet egy nappal azután írta, hogy Berkinben meghiúsult az ellenállás bombamerénylete Hitler ellen.

házban egyesítsék, lényegében már 1934-re megbukott. Nemcsak az egyház körüli, de az egyházon belüli ellentétek is kiéleződtek, ezért birodalmi szinten is megszerveződött a Hitvalló Egyház, amely Barmenben megtartott második zsinatán (1934) megszövegezte teológiai nyilatkozatát, amelyet ma barmeni hitvallásként emlegetünk. Az egyházra erőltetett Ludwig Müller birodalmi püspök elszigetelődése, majd a számos kérdésben ugyan megosztott, ám ekkor még egységesen megnyilatkozó hitvalló egyházi ellenzék határozott fellépése Barmenben világossá tette, hogy Hitler csak stratégiája megváltoztatásával kerülheti el a náci rendszer megszilárdítása szempontjából rendkívül káros nyílt összeütközést. Ezért 1935 folyamán már abba az irányba terelte a folyamatot, hogy a püspöki rendszerű vezetést helyi és birodalmi szintű egyházi bizottságok kezébe adja át. Ez az 1937-ig tartó kísérlet sem hozta ugyan meg az állam és a náci párt által remélt és várt eredményt, mégis véglegessé tette az eltérő egyházpolitikai és teológiai álláspontokat képviselő irányzatok (Német Keresztények, Középsövetség, Hitvalló Egyház) közötti feszültségeket.

1935-re az is világossá vált, hogy a Hitvalló Egyház korábban is bizonytalan egysége megbomlott. Ennek egyik legfontosabb oka éppen a Hitler intézkedései nyomán kialakult szervezeti érdeklentét volt, amelyben a teljes egészében újjászervezett porosz egyház szemben találta magát a hagyományos tartományi egyházi státuszát (Landeskirche) védelmező s ezért minden állami beavatkozással élesen szembehelyezkedő egyházakkal (például Bajorország és Württemberg). Az ellentéteket számos más szempont is tovább élte, mint például az egyház finanszírozásának a kérdése vagy az eltérő teológiai irányzatok küzdelme (például Barth személyének és teológiájának az elfogadása vagy elutasítása). Mindezt a náci pártpropaganda és államgépezet természetesen ki is használta a maga javára.

Bonhoeffer 1935 tavaszán tért vissza két éven át végzett londoni szolgálatából, ahová a Hitvalló Egyház megosztottsága miatt távozott, s ahol két német nyelvű gyülekezetet gondozott. Hazatérése után azt a feladatot kapta, hogy a teljesen új keretek között működő porosz hitvalló egyház (Bekennende Kirche der Altpreußischen Union) egyik lelkészképző intézetét (Predigerseminar) szervezze meg és vezesse – a korábbi képzési helyeket ugyanis részben megszüntették, részben a birodalmi egyház szellemében alakították át. A megalapítandó öt új intézet működtetéséhez lényegében minden anyagi és szervezeti feltétel hiányzott, így a megbízott vezetőkre különösen nehéz feladat hárult. Bonhoeffer először a Keleti-tenger partján elterülő Zingstben talált ideiglenes elhelyezést a lelkészjelöltek képzésére, majd 1935 júniusában átköltöztek Stettin (ma Lengyelország, Szczecin) egyik külvárosába, Finkenwaldéba, ahol végleges bezárásáig, 1937 szeptemberéig működött az intézet.

Engedelmesség a Követésben

Az 1934. májusi *Barmeni teológiai nyilatkozat* – amelynek megfogalmazásában a Londonban tartózkodó Bonhoeffer természetesen nem vett részt – jelentőségében semmihez sem hasonlítható dokumentum a német egyházi harc történetéből. Következik ez rögtön abból, hogy a nemzeti-szocialista diktatúra kiépülésének második évében a protestantizmus hitvalló ága – minden felekezeti, teológiai, kegyességbeli, területi-történeti különbözősége ellenére – képes volt egységes képet mutatva felemelni a szavát. Legalább ennyire fontos azonban az is, hogy a hitleri rezsimmel szemben nem elsősorban társadalmi, egyházszerkezeti, civil vagy alkotmányjogi alapon emelt szót, hanem a Szentírásra alapozott teológiai, azaz az egyház legbensőbb lényegéből fakadó állásfoglalásokkal lépett fel. Mindez azt a felismerést tükrözte, hogy a diktatúra és az egyház közötti ellentét nem valamiféle jogelvi vagy politikai vitán áll, hanem a totalitásra törekvő politikai-világnézeti ideológia és a bibliai kinyilatkoztatás természetes ellentétéből következik. A következő hónapokban, években ehhez viszonyítva részletkérdések mentén megosztott hitvalló egyház legnagyobb tragédiája talán éppen az volt, hogy a továbbiakban nem tudta ezt a világos álláspontot következetesen képviselni.

A barmeni hitvallás mind a hat pontjának ellenállási nyilatkozatai – az „elvetjük” szóval kezdődő szakaszok – lényegében egyöntetűen ennek a teológiai-világnézeti, antagonisztikus ellentétnek a megfogalmazásai.³

- Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az egyház igehirdetése forrásaként köteles lenne Istennek egyetlen szaván kívül más tényeket és hatalmasságokat, jelenségeket és igazságokat Isten kinyilatkoztatásául elfogadni.

- Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az életnek lennének olyan körei, ahol nem Jézus Krisztus, hanem más urak tulajdonai vagyunk, lennének olyan körök, amelyekben nincs szükség arra, hogy ő ott megigazítson és megszenteljen bennünket.

- Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az egyház igehirdetésének és életrendjének formáját ki lehet szolgáltatni saját önkényének vagy bármikor uralomra jutó világnézeti és politikai vélemények változásának.

- Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az egyházban ezen az egy szolgálaton (ti. az egész gyülekezetre tekintettel való szolgálaton – K. A.) kívül külön hatalmi szóval kiküldött vezérek is lehetnének, vagy ilyeneket elfogadhatna az egyház.

- Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az állam a maga sajátos feladatán túl az emberi élet egyetlen és totális közösségévé válhatnék és ilyen módon az egyház feladatát is betölthetné. Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az egyház a maga sajátos feladatán túl elállamiasodhatna,

³ A *Barmeni teológiai nyilatkozat*, 47–48. o.

állami feladatokat és tisztségeket vállalhatna magára, hogy ilyenképpen az állam egyik szervévé váljék.

• Elvetjük azt a hamis tanítást, amely szerint az egyház az Úr szavát és tetteit az emberi dicsőségtől elkáprázottan valami önkényesen választott kívánság, cél vagy terv szolgálataiba állíthatná.

Ezekben a pontokban ugyan sehol sem szerepel az engedelmesség szó, valójában mégis ez áll a nyilatkozat középpontjában, legalábbis abban az értelemben, hogy a keresztény hitből fakadó engedelmességről nem választhatóak le az élet egyéb területei – sem civil-állampolgári, sem nemzeti, faji vagy más ideológiai alapon.

A Krisztus követéséből következő emberi-tanítványi engedelmességnek ennél sokkal kategorikusabb parancsát fejtette ki Bonhoeffer a Zingstben és Finkenwaldéban végzett munkája során. A lojalitás és elkötelezettség dilemmája nemcsak személy szerint neki, hanem az egész egyháznak is súlyos teológiai és egzisztenciális kérdést jelentett. Mind a Hitler eszméin alapuló nemzetiszocialista rezsim, mind a Deutsche Christen egyházi terjeszkedésével a protestantizmusban is széles teret nyelő német nemzeti ideológia olyan gondolatok és mozgalmak iránt követelt lojalitást, amelyek az egyház alapjaival ellenkeztek. Itteni belső vívódása így egyfelől személyiségfejlődésének egyik alapkérdésévé vált, amely a szélsőséges társadalmi körülmények közötti útkeresést tükrözte vissza, másfelől egy olyan bibliai-teológiai válasz megszületéséhez vezetett, amelyben a Jézus Krisztus iránti lojalitás, engedelmesség, az ő követése felülbírál minden ezzel szemben álló lojalitást, engedelmséget és követelést, beleértve a diktatúrának az élet minden területére kiterjeszkedő igényeit.

Finkenwaldei személyes és teológiai elmélyedésének hiteles képét tárja elénk Bonhoeffer *Követés* című könyve, amely a lelkesjelöltek számára tartott bibliai előadásainak a foglalata, de jóval több is annál: önreflexió. Személyes életkörülményei között kutatja az elhívás és hit, az elkötelezettség és engedelmesség kérdését: „Elhangzik a hívás, és minden további közbenjárás nélkül következik az elhívott [a vámszedő Máté – K. A.] engedelmes cselekedete... hívás és cselekedet ilyen sorrendjének csak egyetlen érvényes indoklása létezik: maga Jézus Krisztus! Ő az, aki hív. Ezért követi a vámszedő.” (BONHOEFFER 2007, 37. o.) A követésre szólított feltétel nélküli, önmagát teljességgel alávető és átadó engedelmsége Krisztus iránt a tanítványság olyan kizárólagos útja, amellyel szemben bármiféle kibúvó, önigazolás vagy megátalkodott ellenkezés egyaránt árulásnak minősül. Így jutunk el a hit és élet közötti legmélyebb összefüggésig, Bonhoeffer központi téziséig: „csak a hívő engedelmes és csak az engedelmes hisz” (uo. 43. o.). Ez Jézus kortársai számára sem volt könnyebben érthető vagy megvalósítható követelés: „Akkoriban éppen olyan nagyok voltak a Jézus szava és

az engedelmesség közé férközni akaró hatalmak, mint ma. Az értelem ellentmondott, a lelkiismeret, a felelősség, a kegyelet, sőt maga a törvény és az Írás iránti hűség elve is közbelépett, hogy megakadályozza ezt a legvégsőt, ezt a »törvénytelen rajongást«. Jézus hívása azonban mindezeket keresztülhatolt, és engedelmséget teremtett magának. Isten saját szava volt ez. Egyértelmű engedelmséget követelt.” (Uo. 57. o.)

A könyv olvasása közben szinte ellenállhatatlanul ragadja meg az olvasót a biblikus-teológiai fejtegetések világos koncepciója, amivel az a 20. század lelkeségi irodalmának egyik alapművévé vált. Kiemelkedő az a teológiai és egyháztörténeti vonalvezetés is, amellyel biztos kézzel érez rá és mutatja fel mondanivalójának kétezer évre visszanyúló megalapozását is. Ám ami éppen az ehhez a tradícióhoz tartozó könyvekkel vagy mozgalmakkal gyakran megtörtént az egyháztörténet során, úgy ő is mintha teljesen nyitva hagyott volna egy kérdést 1937-ben: miként lép be mindezzel az élet közepébe, a mindennapi valóságba? A *Követés*ben a tanítványság elvi-teológiai, illetve ebből következően spirituális mibenléte rajzolódik ki kellelhetetlen következetességgel, ugyanakkor az olvasónak óhatatlanul is az a benyomása, hogy mintha egyfajta spirituális „kilépésre” kapna felszólítást a világból – ami a maga tiszta teológiai okfejtésében ugyan feltárul a mű lapjain, de gyakorlati mikéntjéről, következményeiről túlságosan is hallgat.

Ezt még akkor is ki lehet mondani, ha a kötetben magától értődő következményként tárgyalja a „passzív elszenvedést” – ahogyan írja: „a követés *passio passiva* – kényszerű szenvedés” (uo. 71. o.). Bonhoeffer szerint ez a kereszt – hivatkozva ebben a Luther által felsorolt *notae ecclesiae*re is – a tanítványság velejárója, amely utat sohasem maga az ember választ – hiszen nem is választhatná a keresztet saját döntéséből –, ugyanakkor mégis a követés immanens része. Általános megfogalmazásban ezt így összegzi: „Ahogyan Krisztus hordozza a mi terhünket, úgy kell nekünk a testvérek terhét hordoznunk, ez a Krisztus törvénye, amelyet be kell töltenünk keresztthorozásunkban. A testvér terhe, amelyet hordoznunk kell, nemcsak annak külső sorsa, természete és hajlama, hanem a legvalódibb értelemben vett bűne. [...] Aki nem akarja felvenni keresztjét, aki nem akarja odaadni életét emberek által okozott szenvedéshez és megvetettséghez, az elveszíti a Krisztussal való közösséget, az nem Krisztus-követő.” (Uo. 70–71. o.) Miközben értem és vállalom Bonhoeffer keresztéről és elszenvedésről írt szavainak általános érvényét – anélkül, hogy gúnyos játékot játszanék a könyvvel, amennyiben az elfogadhatatlan okvetetlenkedésnek és kifogáskeresésnek minősíti az irgalmas samáriai példázata előtt feltett, félrevezető és kibúvó kérdést: de ki is az én felebarátom? –, mégiscsak hiányolom a konkrét határvonalak megrajzolását. A totális diktatú-

ra viszonyai között elkerülhetetlen ugyanis annak megnevezése, hogy kiknek a szenvedésében és bűneiben válik keresztünné a másik ember terhének hordozása, s ad absurdum milyen értelemben lehet igaz az, hogy egyszerre szenvedjük el a *passio passivá*val emberek bűnterhét s az általuk megnyomorítottak szenvedését?

Az ábrahámi dilemma

Ennek a teológiai és spirituális térben kiérlelt tartalomnak a külvilággal való szembesítés adhatta meg az igazi feszültségét. E tekintetben a *Követés* is ott éri el csúcspontját, amikor az egyénre háruló következményeket tárgyalja Ábrahám példáján, akinek az engedelmesség próbájaként először látványosan ki kellett vonulnia otthonából és családjából, később viszont úgy kellett felvinnie Izsákot az áldozati oltárhoz, hogy sem az Úr parancsának terhét, sem szabadítását nem oszthatta meg másokkal. A Krisztus-követő életében is ugyanígy kétféle útja lehet az engedelmessegnek: az egyik a nyílt szakítás „a családdal, a néppel” (az eredetiben: Volk!), a másik viszont, hogy „külsőleg minden a régi marad”. „Bizonyos azonban, hogy a keresztény számára az a könnyebb, ha eljut a nyílt szakításig, mintsem az, hogy a titkos szakítást hitben észrevétlenül elhordozza.” (Uo. 79–81. o.) Végző soron – teológiai szempontból nézve – ennek mikéntjéről sem maga az ember dönt, hanem Isten. Ha azonban nem a belső szoba vagy éppen belső küzdőtér spirituális síkjából, hanem a valós tanítványi életút perspektívájából vizsgálódunk, akkor az útkeresés és úttalálás megrázó dilemmájába ütközünk a teljes térkitöltésre törekvő ideológia légkörében. Ez az ábrahámi dilemma – hogy a spirituális felismerés miként válhat és válik realitássá – a legszorosabb kapcsolat a Finkenwaldéban oktató és az ellenállásban aktívan részt vevő Bonhoeffer között. Vajon erre célozhatott, amikor 1944 júniusában a könyv veszélyeiről írt?

Tanítványi engedelmesség és politikai engedelmesség

1937-ben még maga Bonhoeffer sem tudhatta, hogy a következő években ebben az ábrahámi dilemmában: a rejtett és látható tanítványi követésben kell őrlődnie – legalábbis ami a hitleri politikai és állami gépezethez való viszonyát illetve. Megrázóan emlékezik erre egy tanulmányában Eberhard Bethge: „Életutam 1935 után vezetett ennek az embernek [Bonhoeffernek – K. A.] a közelébe, aki – különösen 1938. november 9-e után⁴ – »az ellentmondásból fakadó élet« for-

⁴ Bethge itt a „kristályéjszakára” utal, ekkor kezdődött a zsidóság elleni nyílt fellépés – pogromok, internálás – Németországban.

májában vállalt ellenállásért küzdött, amely felelős és ezért értékes életet jelentett. Mindez előre- és visszalépésekben valósult meg, amit igen kevés kortárs vagy barát tudhatott, láthatott át vagy volt szabad átlátnia. Mellékutakon, kerülőutakon, tévutakon át, amelyek 1940-ben értek véget, a Hitler félreállítását célzó szervezkedésben, ahonnan többé már nem volt visszatérés. Egy nap a kettős játék homályában találta magát, hogy még maga Karl Barth is napokig töprengett, amikor Bonhoeffer 1942-ben meglátogatta őt Bázelen: miként utazhatott ez a német lelkész vízummal és valutával Svájcba?” (BETHGE 1995, 264. o.)

A mai kutatás ismeri ennek a kettős játéknak a tényét az ellenállás és az elhárítás (Abwehr) között, amelyben Bonhoeffer párhuzamosan ténykedett. Ennek valódi mélységét azonban lehetetlen lenne megérteni, ha nem számolnánk éppen azzal a lelki-teológiai műhelymunkával, amit egyértelműen a finkenwaldei korszakhoz köthetünk. A tanítványi követés és engedelmesség akkori megfogalmazásában ugyan határozottan dominált az elméleti és spirituális elem, amely magától értetődően vezethetett volna a világ valóságából való kivonuláshoz vagy kilépéshez is, ám ennek éppen ellenkezője történt: „Gonosz tettek néma tanúi voltunk, és bő vízzel mostunk. Elsajátítottuk a színlelés és a kétértelmű beszéd művészetét, bizalmatlanokká váltunk az emberekkel szemben a tapasztalataink miatt, és gyakran adósok maradtunk nekik az igazsággal és az őszinte szóval, elviselhetetlen konfliktusok nyomán puhányok, talán cinikusok is lettünk – vajon használhatók vagyunk még?” – írta 1942 karácsonyán (BETHGE 1995, 263. o.). Arra, hogy mindezzel szembesült, és volt bátorsága nyíltan vállalni, aligha kerülhetett volna sor, ha a *Követés* című könyvben összegzett felismerései nem adtak volna neki szilárd alapot a következetes engedelmessegre keresztény, azaz Krisztus-követő elhivatásában. Talán semmi nem támasztja ezt nagyobb erővel alá, mint éppen 1944-es sorai erről a könyvről: felismerte az abban leírtak buktatóit és kísértéseit, de az élete megoldotta már az ábrahámi dilemmát. A *Követést* pedig – minden értelemben nagybetűvel – „ma is éppúgy vállalom, mint azelőtt”.

A követek szenvedése – kísérő gondolatok

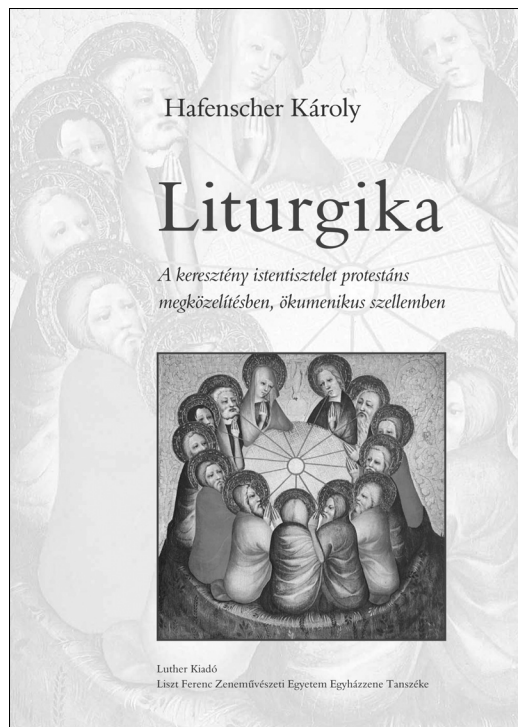
A *Követés* egyik fejezete ezt a címet viseli: A követek szenvedése. Bonhoeffer ebben Jézus tanítványainak kiküldetését elemezte végig Máté 9. és 10. fejezete alapján. A következőt kérdezi: „Ki mondja meg nekünk, hol kerüljük félve a szenvedést, és hol keressük vakmerően? Ki mutatja meg nekünk az itt meghúzódó, rejtett határokat? [...] Mivel itt egyetlen szív sem lát tisztán a maga erejéből, és mivel Jézus sohasem a bizonytalanságba, hanem a legnagyobb bizonyosságba hívta tanítványait, ezért Jézusnak ez a figyel-

meztetése nem szólíthatta fel másra a tanítványt, mint arra: maradj az igénél!”

A Finkenwaldében elemzett, magyarázott és tanított igé végigkísérte a tanárt, de a tanítványait is: a Predigerseminar egykori hallgatói közül – talán éppen azért, mert egykor Bonhoeffer tanítványai voltak – sokakat vezényeltek a szovjet front első vonalába, és váltak hősi halottakká. Bethgéhez címzett első börtönlevelében nemcsak saját, hanem lényegében az egész közösség sorsát foglalta össze: „Kezdetben az a kérdés is nyugtalanított, hogy valóban Krisztus ügye miatt okozok-e mindannyiótoknak ennyi szomorúságot; ám ezt a gondolatot mint kísértést csakhamar kivertem a fejemből, s arra a következtetésre jutottam: feladatom pontosan az, hogy ezt a határhelyzetet minden nehézségével együtt kiálljam. Ez egészen megvigasztalt, és mindmáig örülök neki.” (BONHOEFFER 1999, 65. o.)

Felhasznált irodalom

- A Barmeni theologiai nyilatkozat. Ford. Benczúr László. *Evangélikus Theologia*, 1948/1. 46–51. o.
- BETHGE, Eberhard 1995. *Leben aus dem Widerspruch*. In: Mehlhausen, Joachim (szerk.): *...und über Barmen hinaus. Festschrift für Carsten Nicolaisen*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 261–267. o.
- BONHOEFFER, Dietrich 1999. *Börtönlevelek*. Harmat, Budapest.
- BONHOEFFER, Dietrich 2007. *Követés*. Luther Kiadó, Budapest.
- BURGSMÜLLER, Alfred – WETH, Rudolf (szerk.) 1983. *Die Barmer Theologische Erklärung*. Neukirchener Verlag.
- SCHOLDER, Klaus 1989. *The Church Struggle*. In: *A Requiem for Hitler – and Other New Perspectives on the German Church Struggle*. SCM Press – Trinity Press International, 94–129. o.
- So ist es gewesen. Briefe im Kirchenkampf 1933–1942 von Gerhard Vibrans aus seinem Familien- und Freundeskreis und von Dietrich Bonhoeffer*. Chr. Kaiser Verlag, Gütersloh, 1995.



Hafenscher Károly: Liturgia

A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben

Luther Kiadó, Budapest, 2010. 575 o.

Lehet-e liturgia nélkül élni? Lehet... – így gondolják, így léteznek sokan. Pedig: minden ember rítusokban él, rítusokat gyakorol. A rítusok azonban a liturgiában teljesednek ki. A napi rendünk, a tisztálkodás, az étkezés, a munka, a szórakozás: mind-mind rítusokat hordoz. Ha van egy szokás, létezik egy rítus, beleilleszkedünk vagy elutasítjuk. Ha nincs, előbb utóbb kialakítjuk magunknak. Mert ez is hozzátartozik emberi életünkhöz. Az élővilág léte ritmusát ösztönösen éli. Az ember élete ritmusát maga rendezi meg, generációkon keresztül örökíti szokásait, csiszolhatja, alakítja, megerősíti vagy megváltoztatja. Tudat alatt és tudatosan viszonyul a meglevőkhöz, ösztönösen és értelemmel formálja a sajátját.

Lehet-e teológiát úzni liturgia nélkül? A liturgia a teológia csúcspontja. A liturgia történeti beágyazottságú, tehát része és döntő motívuma az egyháztörténetnek. A liturgia koncentrált igé, így a biblikus teológiára alapoz, s annak eredményeivel él. A liturgia imádkozott dogma (tanítás), így a rendszeres teológia társa – a liturgia a megélt tanítás, nélküle a dogmatika csupán elmélet maradna. A liturgia a gyakorlati teológia csúcspontja, hiszen magába foglalja

az igehirdetés, a gyülekezetépítés, a tanítás, a misszió és a diakónia aspektusait is.

A liturgia ugyanakkor a kultúra része és konstitutív eleme. Az inkarnáció, Isten emberré létele Jézus Krisztusban azt is jelenti, hogy vállalta emberi mivoltunk egészét – az emberi kultúrával együtt. A kereszténység – s benne a keresztény istentisztelet – mindig egy kultúra részeként jelenik meg. Hatással van rá, formálódik általa és formálja azt. Komolyan kell vennie minden kor kereszténységének, hogy az istentisztelet állandó inkulturációs folyamatban él, azaz kölcsönhatásban a helyi kultúrával. A kereszténység nem idegen világ a világban, megtalálhatja a helyét, be tud illeszkedni, ahogy erre az elmúlt kétezer év alatt számtalan példa mutatkozott.

E kötet megírásának célja, hogy tankönyvet, ugyanakkor kézikönyvet is adjon az olvasó kezébe. Az anyag ökumenikus szellemiségben formálódott, ugyanakkor természetes az, hogy egy evangélikus teológus és egyházzene-szerző nem bújhat ki bőréből, s ökumenikus lelkülettel is evangélikusként tájékozódik, gondolkodik és fogalmaz.

Az istentisztelet *beneficium Dei* és nem *officium homini*. Az istentisztelet Isten jótette az emberekkel. *Liturgia Dei* – Isten liturgiája. A liturgiában kölcsönös egymáshoz fordulás zajlik: Isten és ember, valamint ember és ember helyreállt párbeszéde. Találkozás Isten és ember között. S mivel ez nem magánügy, hanem hatással van a mikro- és a makrokozmoszra egyaránt, ezért ez nyilvános alkalom. Ezzel az alapállással hív ez a könyv a nehéz, de gyönyörű feladatra: a liturgia csodálatos világában való elmélyedésre.



Edinburgh 1910

Ökumené a misszióban – misszió az ökumenében

HARMATI BÉLA

A keresztyénség legújabb kori történetét leginkább befolyásoló egyházi események között az első helyen említhetjük a skóciai Edinburgh-ben 1910. június 14–23. között tartott világmissziói konferenciát (GAIRDNER 1910; MOTT 1913). Ma Isten iránti hálaadással emlékezünk, és ez a kérdés van napirenden: „Változott-e a világ?” Száz évvel a konferencia után az a feladatom, hogy megpróbáljam összefoglalni a konferencián történteket és azok jelentőségét egyházaink számára.¹

Nem ez az alkalom volt az első nemzetközi tanácskozás a keresztyény misszió ügyéről. William Carey Indiában működő baptista misszionárius 1810-ben Fokvárosba hívta össze a misszió munkatársait. A következő évtizedekben több ilyen missziós tanácskozás volt New Yorkban, Londonban és Liverpoolban. Az 1910. évi edinburgh-i konferencia volt azonban az, ahol gondos előkészülettel próbálták megtervezni a résztvevők a missziói munkában az ökumenikus együttműködést. John R. Mott, a konferencia elnöke fogalmazása szerint „még ebben az évszázadban el kell jutnia az evangéliumnak minden néphez” (MOTT 1900), ehhez pedig ökumenikus összefogásra van szükség a különböző missziós társaságok, különböző egyházak között. Az ökumené történésze, Kenneth Scott Latourette szerint „Edinburgh volt a modern ökumenikus mozgalom születési helye” (LATOURETTE 1993, 362. o.). Így kapcsolódott össze az ökumené és a misszió ügye: „ökumené a misszióban – misszió az ökumenében”.

A konferencia előkészítése és lefolyása

Hadd jegyezzem meg előljáróban, hogy külső formájában nem tekinthetünk a mai kor mértékével az 1910-ben megrendezett konferenciára, hiszen a jelenleg megszokott tech-

nikai eszközök, amelyek nagyobb szabású konferenciák előkészítését és lebonyolítását teszik lehetővé, mind hiányoztak akkor. A dokumentumok leírása, sokszorosítása, az előadások kihangosítása, az esetleges tolmácsolás nehezebb feladatot jelentett, mint ma. Így érthető, hogy a résztvevők szinte mind angol anyanyelvűek voltak, ötszázan Nagy-Britanniából és ötszázan Amerikából. A kontinentális Európa százhetven küldötte mellett csak néhányan voltak jelen India, Kína és Japán „fiatal egyházai” képviselőiben. Egyetlen afrikai résztvevő sem akadt, de hiányoztak Latin Amerika, a római katolikus és az ortodox egyházak képviselői is. A többség férfi volt, bár a misszió munkájában jelentős számban tevékenykedtek nők.

Az edinburgh-i konferencia sikere az amerikai John R. Mott (1865–1955)² munkájára vezethető vissza, aki az egyháztörténet kiemelkedő „interkonfesszionális” személyisége volt. Fiatalkorában C. T. Studd angol evangélizátor, a híres „Cambridge Seven” tagja igehirdetése nyomán élte át személyes megtérését. A YMCA (Keresztyény Ifjúsági Egyesület) utazó titkára, majd a WSCF (Keresztyén Diákok Világszövetsége) főtitkára és elnöke harminchárom éven át. Kora legtöbbet utazó embere volt, aki tervszerű előkészítő munkával szervezte a missziói világkonferenciát. A konferencia után, 1910-től működött a munkát folytató International Missionary Council (IMC), a World Missionary Council, és Mott ezekben a szervezetekben élete végéig részt vállalt a keresztyény misszió szolgálatában. Ellenezte a keresztyény szervezetek építésében az „interdenominational” és „denominational” (felekezeti és felekezeti) megkülönböztetést. Részt vállalt a *Life and Work* (Élet és munka) és a *Faith and Order* (Hit és egyházszervezet) 1925-ben Stockholmban és 1927-ben Lausanne-

¹ Előadás az Evangélikus Külmissziói Egyesület közgyűlésén, Budapesten 2010. február 27-én.

² John R. Mott [címszó]. In: *Dictionary of the Ecumenical Movement*, 703–705. o.

ban rendezett nagygyűlésén. 1946-ban Nobel-békedíjjal tüntették ki. 1948-ban az Egyházak Világtanácsa Amszterdamban tartott első világgyűlésén nyolcvanhárom évesen a megnyitó istentiszteletet tartotta. A magyar egyházakkal is jó kapcsolatokat ápolt.

A másik kiemelkedő személy a konferencia titkára, a skót Joe H. Oldham (1874–1969) volt (BLISS 1994, 570–572. o.). 1911-ben a folytatólagos bizottság titkára, majd az International Missionary Council főtitkára. Ebből a hivatalából indította el 1912-ben az *International Review of Missions* című folyóiratot, és ennek lett a szerkesztője. Az első világháború kitörése után az angol gyarmatokon internált német misszionáriusok segítségére sietett, és az angol külügyi és gyarmatügyi hivataloknál nagy tekintélyt harcolt ki magának a misszió ügyeiben. Afrika-szakértőként tartották számon, és a kontinens nagy problémáját, a faji megkülönböztetést 1924-ben megjelent könyvében ítélte el (*Christianity and the Race Problem*, SCM, London). Kezdeményezésére alakult meg az afrikai kultúra védelmére és tanulmányozására szolgáló intézet (Institute of African Languages and Cultures), és ennek adminisztratív igazgatója volt. Az 1930-as évektől kezdte tanulmányozni a modern államok strukturális és kormányzási problémáit (totális államok Keleten és Nyugaton), és ezekről a témákról számos tanulmánya és könyve jelent meg, kapcsolódva az ökumenikus mozgalom konferenciáihoz. Jelentős munkát végzett az 1910-es edinburgh-i és az 1948-as amszterdami konferencia teológiai-tanulmányi előkészítésében.

J. R. Mott és J. H. Oldham közös jellemzője volt, hogy a világ evangélizációja, a misszió globális szolgálata ügyében tevékenykedtek, átlépték a konfesszionális határokat, és építették az ökumenikus kapcsolatokat. Hasonló nagyhatalású ökumenikus vezető, aki átvette tőlük a stafétabotot, az Egyházak Világtanácsának későbbi főtitkára, a holland Willem A. Visser't Hooft (1900–1985) volt, aki szintén a WSCF (Keresztény Diákok Világszövetsége) mozgalmából indult.

A konferencia előkészítését segítette, hogy megjelent a Keresztény Missziók Világtatlasza (*Statistical Atlas of Christian Mission*). Kétéves előzetes tanulmányi felkészülés után kerültek a kifejezetten munkakonferenciának, helyzetelemzésnek és tervekészítésnek jellemzett 1910-es edinburgh-i konferencia elé a nyolcpontos bizottsági napirend témái:

- Az evangélium eljuttatása az egész nem keresztény világhoz
- Az egyház a misszió területén
- Nevelés a nemzeti lét krisztianizálása viszonylatában
- A missziós üzenet a nem keresztény vallások viszonylatában
- A misszionáriusok felkészítése
- A misszió otthoni támaszpontja
- Missziók és kormányok
- Együttműködés és az egység elősegítése

A konferencia tárgyalási témái és döntései közül a mai ökumenikus missziói helyzet számára csak a leglényegesebbeket kívánom kiemelni. Nagy hangsúlyt helyeztek a misszió evangélizációs folytatására, gondolva a misszionáriusok felkészítésére és kiválogatására. Próbálták feldolgozni a gyarmatosítás és a misszió feszültségét. A tanácskozást figyelemmel kísérte a brit közvélemény, beleértve V. György királyt is, valamint Németország gyarmati közigazgatása és Theodor Rooseveltt, az Egyesült Államok korábbi elnöke. Fontos üzenetként hangzott el a korábban sokszor az egyházak számára csak mellékes feladatként gyakorolt misszióról éppen Randall Dawidson, Canterbury anglikán érseke állásfoglalásában, hogy „a misszió az egyház élete középpontjában van a helye (YATES 1994, 17. o.). Az érsek jelenléte és véleménye nemcsak a résztvevőkre tett nagy hatást, hanem a részt vevő egyházak teológiai és adminisztratív vezetőit közös missziói spiritualitással kapcsolta össze. Az úgynevezett „fiatal egyházak” közötti együttműködés kihívást jelentett az otthoni „öreg egyházak” közötti egységterekvések irányába. A skót David Livingstone misszionárius öröksége mellett a konferencia helyszíne emlékeztetett arra, hogy Alexander Duff személyében a missziós tudományok első teológiai professzora és a konferencia titkára, J. H. Oldham is skót volt. Személyük a „háterszágok” jelentőségét húzta alá.

A konferencia tanulságai

Vizsgálunk kell azt a kérdést, mennyiben befolyásolta a későbbi ökumenikus fejlődést a konferencia. Mindaz, amit az akkori geopolitikai helyzetről, a különböző gyarmati vagy félgymati sorban élő országok társadalmi-szociális fejlődéséről megállapítottak, az első és különösen a második világháború után alapvetően megváltozott. Beszéltek a fiatal egyházakról, a missziós területek eredményeiről, de 1910-ben ezen egyházak képviselői inkább a nyugati missziós eredmények bizonyítékai voltak, és nem igazi partnerek. Különbséget tettek „fully missionised lands” (teljesen misszionált országok) és „not yet fully missionised lands” (nem teljesen misszionált országok) között, és a misszió sokszor „erőteljes expanziót” jelentett. A környező világ és az emberiség olyan „környezetként” jelent meg, amelyiknek evangélizációra és karitatív segítségre van szüksége. Az egyházak és a missziós szervezetek olykor Isten világgossága és hatalmi központja letéteményeseként léptek fel, ahonnan környező „világ” megvilágítandó, felszabadítandó és „kommandírozandó” volna. Erős „aktivista mentalitás” és militarista kifejezések jellemezték ezt a hozzáállást. Kenneth R. Rose visszaemlékezését (*Edinburgh 1910 – Its Place in History*) idézi David Bosch összefoglalása a „pragmatikus, megfontolt, aktivista, türelmetlen, magabiztos, célrátörő, diadalmas” protestáns missziós hozzáállásról,

ahol gyakran találkozhatunk az agresszió, a támadás, a hódítás és a keresztes háború fogalmával (BOSCH 1991, 336. o.). Ez a 18–19. században előforduló missziós gondolkodás alaposan megváltozott, hiszen ma már Afrika, Ázsia és Latin-Amerika egyházai adják a kereszténység többségét. A konferencián a Dél-Indiát képviselő V. S. Azariah megrázó szavakkal méltatta és köszönte meg a misszionáriusok áldozatát.³ A misszió helyzetét jelentősen befolyásolták a gyarmati felszabadítási folyamatok, az egyes országok függetlenségi törekvései. Egyes országokban szembe kerültek az új kormányok a misszió és a létrehozott fiatal egyházak képviselőivel, mint például Indiában, míg a legkésőbb, csak 1980-ban függetlenné váló Zimbabwe erre az ellenkező példa.

Jelentős hatása volt annak a ténynek, hogy Edinburghben szinte minden nagyobb missziós társaság, missziót és evangélizációt folytató egyház és szervezet képviselői találkoztak. Az önállóságukra, sajátos módszereikre és külön szervezeteikre annyira sokat adó missziós képviselők a világ helyzetének és benne a kereszténységnek az elemzése, a beszámoló hatására felismerték, hogy a misszió és evangélizáció munkája a jövőben csak ökumenikus együttműködéssel történhet. Sikerült a konferenciának kapcsolatot kiépítenie a korábban az együttműködéstől elzárkózó anglo-katolikus anglikán missziós csoportokkal is. Az ortodox egyházakkal és a római katolikus egyházzal való kapcsolatfelvétel a misszióban csak Edinburgh után, néhány évtizeddel később jelentkezett.

A „missziós fiatal egyházak” 1910 körüli helyzetét és az „anyaegyházakkal” történő összehasonlítását jól jellemzi az a történet, amikor megkérdezték a Srí Lankán (korábban Ceylon) alakult anglikán egyházzal annak püspökét. Ő azt válaszolta, hogy a Srí Lankán élő anglikán egyház külső megjelenésében teljesen olyan, mint az angliai, csak „nyári öltözetben”. Tehát a gyülekezetek megszervezése, a templomok építési stílusa, a liturgia, mind-mind olyan, mint az anyaegyházban. A misszióban megjelent kezdeti „Európa-centrizmus” gondolatvilágát a 20. században háttérbe szorították a misszió munkája nyomán létrejött fiatal egyházak. Hadd tegyem fel itt most a következő, megszűnt vezető kérdést: mit válaszolhatunk ma az ökumené összefüggésében azokra a „fiatal egyházi” felvetésekre, hogy vajon nem lehetne-e nekik „megspórolni” a korábbi évszázadok európai történeti-konfesszionális teológiai vitáit? Hiszen számukra idegen világ a középkori pápaság, a vallásháborúk vagy a felvilágosodás!

Az edinburgh-i konferencia segített lezárni a misszió

korábbi merev „konfessziócentrikus” és „Európa-centrikus” koncepcióját. A misszió korábbi századaiból is akad jó példa, mint az 1659-ben megjelent pápai instrukció a Kínában térítő szerzetesek számára arról, hogy nem Európa egyházi „útjait”, külsőségeit, hanem a hitünket kell tovább adni (МБИТИ 1977, 56. o.). Az együttes ökumenikus munkára hangsúlyt helyező International Missionary Council az 1961-ben Indiában, Új-Delhiben rendezett Egyházak Világtanácsa nagygyűlésen történt csatlakozásával tette teljes ökumenikus elkötelezését. A missziós szervezetek nem léptek be előkészítés nélkül szervezetenként is az ökumenébe, mert öt nagy konferencián tárgyalták meg a részleteket (Jerusalem 1928, Tambaram 1938, Whitby 1947, Willingen 1952 és Accra 1958). Az ökumenikus mozgalom nagy eseménye volt, hogy 1961-ben az ortodox egyházak is csatlakoztak az Egyházak Világtanácsához.

Ökumené a misszióban – misszió az ökumenében

Nagyvonalakban emlékeztünk most arra, hogyan kapcsolódott össze a Jézus Krisztus parancsa nyomán végzett misszió a keresztény egységkeresés, az ökumené mozgalomával. Az 1910-es edinburgh-i konferencia jelentősége a protestáns egyházak, sőt az egész kereszténység számára csak a római katolikus egyház II. vatikáni zsinata (1962–1965) jelentőségével vetekszik. Láttuk, hogy J. R. Mott és J. H. Oldham konferenciával kapcsolatos imádságait kéréseiken felül meghallgatta az Úr! A magyarországi Evangélikus Külmissziói Egyesület (EKME) a száz évvel ezelőtti eseményre Isten iránti hálával emlékezik és vallhatja: nincs misszió ökumené nélkül és nincs ökumené misszió nélkül.

Felhasznált irodalom

- BLISS, Kathleen 1994. J. H. Oldham 1874–1969. In: Anderson, Gerald H. et al. (szerk.): *Mission Legacies. Biographical Studies of Leaders of the Modern Missionary Movement*. Orbis, New York, 570–572. o.
- BOSCH, David 1991. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Orbis, New York.
- GAIRDNER, W. H. T. 1910. *Edinburgh 1910 – An Account and Interpretation of the World Missionary Conference*. Oliphant – Anderson & Ferner, Edinburgh–London.
- J. H. Oldham 1874–1969 [címszó]. In: *Dictionary of the Ecumenical Movement*. Szerk. Lossky, Nicholas et al. WCC – Eerdmans, Geneva – Grand Rapids, 1991. 746–747. o.
- John R. Mott [címszó]. In: *Dictionary of the Ecumenical Movement*. Szerk. Lossky, Nicholas et al. WCC – Eerdmans, Geneva – Grand Rapids, 1991. 703–705. o.
- LATOURETTE, Kenneth Scott 1993. Ecumenical Bearings of the Missionary Movement and the International Missionary Council. In: Rouse, R. – Neil, Stephan C. (szerk.): *A History of the Ecumenical Movement, 1517–1948*. 1. köt. 4. kiad. WCC, Geneva.

³ „Through all the ages to come the Indian church will rise up in gratitude to attest the heroism and self-denying labours of the missionary body. You have given your goods to feed the poor. You have given your bodies to be burned. We also ask for love. Give us friends!” *World Missionary Conference 1910. The History and Records of the Conference*, 315. o.

MBITI, J. S. (szerk.) 1977. „...not your ways but your faith” *Confessing Christ in Different Culture*. WCC, Geneva.

MOTT, John 1913. *A keresztyén missziók döntő órája, 1910*. Ford. ifj. Victor János. Budapest.

MOTT, John R. 1900. *The Evangelization of the World in This Generation*. Student Volunteer Movement for Foreign Mission, New York.

World Missionary Conference 1910. The History and Records of the Conference. Oliphant – Anderson & Ferrier, Edinburgh–London; Fleming H. Revell, New York – Chicago – Toronto, é. n.

YATES, Timothy 1994. *Christian Mission in the Twentieth Century*. Univerity Press, Cambridge.

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre

2010 júniusában Stuttgartban tartja következő nagygyűlését a Lutheránus Világszövetség. Mindennapi kenyérünk – ez a témája a világgyűlésnek. Az előkészületek során hat régió – Észak-Európa, Ázsia, Európa, Afrika, Latin-Amerika és Észak-Amerika – készített a főtéma egyes ágait feldolgozó füzetet bibliatanulmány-nyal, énekekkel, áhítattal, a csoporttémák feldolgozásával, sőt a régióra jellemző egy-egy alapvető élelmiszer bemutatásával.

A Magyarországi Evangélikus Egyház is bekapcsolódik a világgyűlésre való felkészülésbe. A Lelkipásztorban havonta közlünk egy-egy bibliatanulmányt a regionális füzetekből. Ezek a tanulmányok nem dolgoznak fel teljes mélységben egy igehelyet, hanem a mindennapi kenyér fogalmának egy-egy vonatkozását gondolják végig több bibliai hely segítségével.

Májusi számunkban az ötödik nap bibliatanulmányát tesszük közzé. A nap összefoglaló szava: *kenyér*. Fő témája: *Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma*. Az ötödik nap anyagát Latin-Amerika és a karibi régió dolgozta fel. Sajátos jellemzőként a Lutheránus Világszövetségnek a haiti földrengés áldozatai között végzett munkáját mutatják be. E régió egyik legfontosabb tápláléka a kukorica.

Ötödik bibliatanulmány – Kenyér

A kenyér a negyedik kérdésben (Mt 6,11)

„Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma.” Így imádkozunk azokkal a szavakkal, amelyeket Jézus tanított a tanítványainak. Mire gondolunk, amikor ezeket a szavakat kimondjuk? Attól függően, hogy a Föld melyik részén élünk, milyen nyelvet beszélünk, milyen gabona terem a földünkön, különböző képek juthatnak eszünkbe. A világ egyes részein az élelem nagyrészt a tengerből származik. Búza helyett inkább rizs a fő gabona, és a sütés folyamata talán ismeretlen. Mit jelent számodra a mindennapi kenyér?

Évszázadokkal ezelőtt Augustinus Észak-Afrikában rámutatott, hogy a negyedik kérdés kenyere legalább három dolgot jelenthet: a természetes kenyeret, amit megesszünk, az úrvacsorát és Isten ígését (a mennyei élő kenyeret – Jn 6,51). Attól kezdve általában helyénvaló, ha a „mindennapi kenyérre” mint fizikai és lelki eledelre egyaránt gondolunk. Azzal, hogy Luther megírta a *Kis és Nagy kátét*, a maga részéről arra a meggyőződésre jutott, hogy a negyedik kérdésben a „kenyér” szót mindössze fizikai minőségében kell értenünk. Szerinte az első három kérdés vonatko-

zik a lélek boldogulására, míg a negyedik kérdésnél „a szerény kis kenyérkosárra gondolunk, testünk és mulandó életünk szükségleteire.” (Nagy káté. [A Miatyánk. A negyedik kérdés.] In: *Az Evangélikus Egyház hitvallási iratai II*. Budapest, 1957, 174. o.) A „mindennapi kenyérre” itt a lehető legtágabb értelemben gondolt.

Luther bátorít arra, hogy imádságunkban a kenyér fogalmát merjük kiterjeszteni mindarra, „ami kell a földi élethez” (*Nagy káté*, 174. o.). A *Kis káté*ban huszonekét dolgot nevez meg az ételtől a ruházaton át a vagyoniig (beleértve a pénzt), az emberekig, akik segítik az életünket, a kormányzattól az időjárásig, az egészségtől a hírnévig menően. A felsorolást a „mint például” kifejezéssel kezdi, és az „ezekhez hasonlókkal” zárja, vagyis érzékelteti, hogy az általa említett dolgok csak egy részét képviselik annak a sok mindennek, amely fizikai jólétünket szolgálja (*Kis káté*. [A Miatyánk. A negyedik kérdés.] In: *Az Evangélikus Egyház hitvallási iratai II*. Budapest, 1957, 62. o.).

Luther még azokat az embereket is ebbe a kategóriába sorolja, akik által Isten mindezeket a jó dolgokat nyújtja (*Nagy káté*, 174–175. o.). A gazda, a molnár és a pék fontos szerepet játszik a kenyeret előteremtő láncolatban. Ezekre a fontos hivatásokra alig fordítanak figyelmet az úgy-

nevezett fejlett országokban, ahol a fogyasztó előrecsomagolt termékeket vesz le az áruház polcáról, és megfedkedzik nemcsak a szaktudásáról, de a helyzetéről is mindazoknak, akik gondolják a földet, beültetik a mezőket, learatják a gabonát és fogyaszthatóvá teszik azt az egész világ számára.

Luther hangsúlyozza, hogy az a sok minden, ami ugyan nem a gyomrunkban köt ki, mégis elengedhetetlenül szükséges a fizikai jólétünkhöz, szintén a „mindennapi kenyér” fogalmába tartozik. A fizikai éhségnek sokféle formája létezik. Szintén éhezünk az emberi érintésre, a közösségre, az elfogadásra, a szeretetre, a megbocsátásra, a megbékélésre, az igazságra, a kegyelemre és a békére. Talán legtöbbször az elismerésre és az emberi közösséghez tartozásra éhezünk mint a társadalom közreműködő tagjai, valamint méltósággal és önbecsüléssel felruházott egyének. Ezek szintén szükségesek ahhoz, hogy teljes emberi életet éljünk.

Luther szerint minden effajta dolgot (és személyt) Isten imádság nélkül ad minden embernek, köztük a „bűnös embereknek” is. Imádságainkban tehát nem Istent próbáljuk győzködni, hogy adja meg, amire vágyakozunk, hanem sokkal inkább elismerjük, hogy mindezeket az ajándékokat már megkaptuk. Az imádság maga a hála kifejezése. Ugyanakkor az imádság arra is emlékeztet minket, hogy bár az ajándékokat mi kaptuk, azok mégsem a mi egyéni és személyes tulajdonunk. *Nekünk*, mindnyájunknak szólnak (emlékeznek a második bibliatanulmányra?).

A fizikai és anyagi javak nem „lélektelenek”. Azokat nem kell értéktelenné minősíteni a keresztény élet számára. Nem szégyellnivalók, amelyekért bocsánatot kell kérni; inkább ajándékok, amelyeknek örülhetünk, és amelyeket megoszthatunk másokkal. Az élet minden ember számára kellemesnek teremtett, még az érzékenyebbek számára is. Az étel megérdemli, hogy élvezzük. A zöldséget és gyümölcsöt az íze, színe, tapintása, illata és megjelenése miatt kedveljük. Az ember boldogabb és egészségesebb, ha rászánja az időt minden falat alapos megízlelésére és jóízű megrágására. Bizonyára Isten is elégedett, ha az ember örömeleli az ételében, csakúgy, mint a szülő, aki akkor boldog, ha azt látja, hogy gyermeke mohón csámcsogja a számára elkészített jó falatokat. Isten ajándékai bőségesek és gyönyörűségesek. Arra való, hogy ünnepeljük őket. „Ízleld meg és lásd, hogy jó az Úr!”

Akkor miért hálnak meg mégis oly sokan ezen a földön azért, mert éheznek?

Majdhogynem szentségtörésnek tűnik így beszélni a kitűnő ételek gazdag ajándékáról és az elfogyasztásuk örömeéről, amikor a valóságban a világon élő emberek milliárdjai nélkülöznek az életük fenntartásához szükséges legalapvetőbb

feltételeket. Másrészt hogy is *ne* beszéljünk kitörő lelkesedéssel Isten nagyvonalúságáról, amikor szinte elképzelhetetlenül bőséges tárházát teremtette meg a különböző emberi fogyasztásra alkalmas zöldségeknek, gyümölcsöknek és gabonáknak, amelyekről mind kijelentette, hogy „igen jók”? Jézusnak a nagy vacsoráról szóló példázata alkalmas szövegnek tűnik ahhoz, hogy fényt derítsen erre a dilemmára.

A nagy vacsora példázata (Lk 14,15–24)

A meghívás

„Jöjjetek, mert már minden készen van.” (Lk 14,17)

Tudták, hogy elérkezik a meghívás. Már néhány napja meg voltak hívva (14,17), az akkori szokás szerint. A házigazda előzetes értesítést küld azoknak, akiket meg akar hívni. Ennek ismeretében tudja, mekkora sátrat kell felállítania, mennyi friss húst vágjon a hentes, mennyi borra lesz szükség. Természetesen a potenciális vendégek nem kötelesek elfogadni ezt az első meghívást. Néha jó okuk van nemet mondani. Ezt a házigazda megérti. A visszautasító válasz miatt nem kell magát sértve éreznie.

A vacsora előkészületei

Ez a vacsora érezhetően nagy eseménynek készült. „Sokan” (14,16) ígérték, hogy eljönnek. Egy ekkora ünnephez rendkívüli előkészületekre volt szükség. Máté – idekapcsolva egy hasonló lakomáról szóló történetet (22,4) – ökrök és hizott borjak levágását említi az előkészületek részeként. A kánaai menyegzőn a násznagy figyelmezteti a vőlegényt, hogy a szokások szerint a jó bort kínálják először, amíg a vendégek még értékelni tudják a különbséget a jó minőségű és a silányabb bor között (Jn 2,10). Ezek az ünnepek meglehetősen fényűzőek voltak.

Am az étel és a bor csak egy része volt egy élvezetes lakomának. Ezek az ünnepek társadalmi események is voltak. Ki mindenki lesz jelen? Semmi kétség, hogy lesz élénk szórakozás, zene és tánc – és sok jó beszélgetés. Az ilyen vacsorák rangos közösségépítő alkalmak is voltak; olyan célokat szolgáltak, amelyek jóval túlmutattak a pusztán étel- és italfogyasztáson. Egy lakoma időt és helyet teremtett egymás történeteinek megismerésére, a nap ügyeinek megtárgyalására, egymás örömeinek (és fájdalomának) megosztására. A mobiltelefonok és kábeltévék világa előtt a díszvacsora fontos eszköze volt a kapcsolatban maradásnak.

Fájdalmas ébredés

Végül minden kész. Nyissuk ki az ajtót, és hívjuk be a vendégeket! De... nincsenek vendégek! *Mind* visszamentek a dolgukra. Hihetetlen! Világos, hogy az első hívásra sem akartak eljönni. Nyílt visszautasítás! Természetesen

mindnyájuknak megvolt a kifogása. A példázat csak három mintát említ egy egész sor olyan dologból, amelyekkel a meghívottak valójában az érdektelenségüket próbálják leplezni.

Az egyikük földet vett, és „kéri”, mentsék ki (18. vers). Talán nem nézte meg eléggé azt a földet, mielőtt nyélbe ütötte az üzletet? A másik még azzal sem törődött, hogy egy „muszáj-feladattal” takarózzon (19. vers). Egyszerűen csak közli a házigazdával, hogy éppen úton van kipróbálni az újonnan vásárolt öt iga ökröt. A vacsora nem ért annyit, hogy egy-két nappal elhalasszák a föld és az ökrök „bevizsgálását”? Igen, ezek az ünnepek gyakran több napig is eltartottak, de mégis...

A harmadik személy „nem mehet”, mert most nősült (20. vers). Igaz, hogy a házastárs nem kísérhette el a férjét. Ezek az események „zártkörű rendezvénynek” számítottak, csak férfiaknak fenntartva. A vendéglátás szabályai lehet, hogy szigorúak, de az első meghívást elfogadó ígéret ellenére nem elmenni – ez a vendégszeretet megsértésének számított. Lehet, hogy a vendégek nem akartak elmenni?

Érthető, hogy a házigazda minden volt, csak boldog nem (21. vers). A nyilvános megalázás a társadalomból való kirekesztés és elutasítás legsértőbb formája volt. A házigazda most a bőrén érzi, mit jelent félreállítottnak lenni. Persze, hogy nem örül ennek.

Az ünnep

Na és most? A vendéglátó nyilván el akarta kerülni, hogy még nagyobb megaláztatásnak legyen kitéve azzal, hogy a bojkottált vendéglátást lefújja. Ha kihirdette, hát meg is tartja a vacsorát! „Menj ki gyorsan! Hívj be akárkit! Minél többeket, annál jobb. Étél-ital van bőven, a vidám tánc és élénk társalgás szintén meglesz. Idegeneket ismerhetünk és szerethetünk meg, akik hamarosan a barátaink lesznek. Ha jól meggondolom, őket kellett volna elsőre is meghívunk. Nem azt tanácsolta Jézus a mindenkori vendéglátóknak, hogy gondoljanak azokra, akikről legtöbbször mindenki megfeledkezik?”

Minden kész. Az étel megjött és elkészült, a szolgák felsorakoztak, a terem feldíszítve. Már csak a vendégek – az éhes vendégek – hiányoznak. „Szedd a lábad! Hívj be mindenkit! Ünnepejünk!”

Ami az eredeti vendégeket illeti? Nos...? Ők soha nem tudják meg, mit hagytak ki (14,24). Szomorú, de igaz.

Prioritásaink újrarendezése

Eddig a történet. Hogyan illeszkedik mindez a harmadik evangélium nagyobb összefüggéseibe? Miért éppen az evangéliumnak ezen a pontján helyezkedik el? Tekintsük át még egyszer alaposabban az egészet.

A példázat ügyesen beágyazódik a harmadik evangélium szövegekörnyezetébe. Rögtön *előtte* Lukács arról tudósít, hogyan rendelkezik Jézus a vendéglátás szabályairól (Lk 14,7–14), közvetlenül *utána* pedig arra emlékeztet, milyen ára van annak, ha valaki Jézus tanítványává akar válni (Lk 14,25–35). Ez az elhelyezés nyilvánvalóan tudatos, és határozott célja van. Miben áll a kapcsolat, hol van a *vörös fonal*, ami összeköti az evangéliumnak ezt a három szakaszát? Ezt próbáljuk meg kinyomozni az alábbiakban.

Alázat és vendégszeretet (a példázatot megelőző szakasz) (Lk 14,7–14)
Miután megfigyeli, hogyan vetélkednek a vendégek egy lakomán az előkelő helyekért, Jézus a versengésről fejti ki véleményét – arról az emberben mélyen gyökerező vágyról, hogy a társadalomban minél jobb pozíciót sikerüljön elérnie. Félreérthetetlen záró gondolatait a vendéglátójához intézi: „*Ha ebédet vagy vacsorát készítesz, ne a barátaidat hívd meg, ne is a testvéreidet, rokonaidat vagy gazdag szomszédaidat, nehogy viszonzásul ők is meghívjanak téged. Hanem ha vendégséget rendezel, szegényeket, nyomorékokat, sántákat, vakokat hívd meg, és boldog leszel, mert nincs miből viszonzniuk...*” (Lk 14,12–14)

Ám éppen ez az, amit a példázatbeli vendéglátó *nem* tervezett!

A bibliai történetek – leginkább Jézus példázatainak – olvasói gyakran túl gyorsan feltételezik, hogy egy-egy példázat főszereplője Istent jelképezi. Sokszor ennek az ellentéte igaz: az adott történet „ura” lehet egy idegen földbirtokos, aki rosszul bánik a földjén dolgozó munkásokkal. Egy másik történet főszereplője talán egy átlagos, emberi munkaadó – aki azonban szociálisan érzékeny. A mi példázatunk gazdag vendéglátója talán a város ismert és elismert embere, aki rosszul cselekszik – mint mi magunk is oly sokszor –, és akinek a hibájából mi is okulhatunk.

A nagy vacsora példázata (Lk 14,15–24)

Látják már a *vörös fonalat*, amely összeköti a példázatot az azt megelőző szakasszal? Ellentétben azzal, amit Jézus éppen elmondott, a mi példázatunk főhőse gazdag barátokat és szomszédokat hívott a vacsorára – olyanokat, akik megengedhették maguknak, hogy új földet vagy öt iga (azaz tíz újabb) ökröt vegyenek! Ők aztán nem szűkölködtek. Hogy ezek az úgynevezett barátok nem voltak barátok, arra sajnos túl későn jött rá a házigazda. Bár elfogadták az első meghívást, igazán nem akartak eljönni – az sem zavarta őket, hogy megszegték ígéretüket, amely kötelezte volna őket. Ez a tapasztalat megalázta és felmérgeztette emberünket.

Zavartságában azzal igyekezett menteni magát, hogy másokat hívott meg. Ám ezúttal nem akárkiket invitált: különösen a „szegényeket, nyomorékokat, sántákat és vakokat” igyekezett elérni, ahogy azt Jézus korábban kér-

te (Lk 14,13). A házigazda mindezt valószínűleg haragból vagy gyűlölködésből tette – ahogy azt indulatos kijelentése sugallja: „*Mondom nektek, hogy azok közül, akiket meghívtam, senki sem kóstolja meg a vacsorámat.*” (Lk 14,24) Akármilyen is motiválta, a gazda azt tette, ami helyes volt. Meghívta a periférián élőket, akik valóban vágyakoztak arra, amit ő adhatott.

A tanítványság ára (a példázatot követő szakasz) (Lk 14,25–35)

Hova vezet most a *vörös fonal*? A példázatunkat közvetlenül követő versekben Lukács azokra a szavakra emlékeztet, amelyeket Jézus a vele vándorló tömeghez intézett. „Csak akkor lehettek a tanítványaim, ha jobban szerettem engem, mint a szüleiteket, gyermekeiteket, barátaitokat vagy akár magatokat.” (Lk 14,26 parafrázisa) Jézust szeretni természetesen azt is jelenti: szeretni azokat, akik általában vele vannak. Ha nem így tennének a tanítványok, olyanok lennének, mint az íz nélküli só (14,34–35).

A követés akkor ragyog a legfényesebben, amikor a tanítványok örömmel lemondanak előnyös helyzetükről, és készek arra, hogy megalázva magukat olyanokhoz forduljanak, akik rendszeresen a perifériára szorulnak: a szegényekhez, sántákhoz, bénákhoz és vakokhoz – a kirekesztettekhez. Ezek azok az emberek, akikkel Jézus különleges rokonságot érzett. Ők Jézus „családja” (vö. Mk 3,33kk).

A lakoma alkalmas kép az Istennel való közösség kifejezésére. Lehetőséget ad az embernek arra, hogy Isten fenéges ajándékainak sokszínűségét együtt ünnepelje másokkal, akik szintén ajándékok lehetnek egymás számára. Az étel kitűnő, de a lakoma sok különböző ember ünnepi közössége!

Még ha a házigazda zaklatott is, a példázat az ujjongó öröm hangján zárul: a kirekesztettek, a szegények és elesettek is részesülhetnek a javakból, amelyeket Isten minden teremtménye számára készített. Ez a világ nem reménytelen hely! Mindenkinek jut táplálék! A vacsora az Úr asztala lett!

„*Az Isten irgalmára kérlek tehát titeket, testvéreim, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda testeteket élő és szent áldozatul, amely tetszik az Istennek; és ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.*” (Róm 12,1–2)

Latin-Amerika és a karibi térség megfontolandó kérdései

Kenyer

Latin-Amerika az igazságosság követelésének és a fejlődés alakításának egyik fő bölcsője.

Befolyásolta-e az Önök régiójában történő teológiai fejlődést az ebből a térségből származó kontextuális teológiai megközelítés, különös tekintettel az igazságosságért való küzdelemre és a „kenyer” egyenlő elosztására?

Meghívások

Milyen meghívásokat nyilvánítunk ki ma? Elég széleskörűek ezek a meghívások ahhoz, hogy figyelembe vegyék és befogadják a bennszülött népeket, a nőket, a fogyatékkal élőket, a fiatalokat, az időseket, a gyermekeket és a nemi kisebbségeket? Megszólítjuk-e mi mint az evangélikus egyház közösségének része a szélesebb keresztény család tagjait; és tudjuk-e őket tárt karokkal fogadni úgy, hogy közben figyelünk a nekünk szóló meghívásokra is?

Ünnepi vacsora

Manapság azt látjuk, hogy a jómódúak díszbédéket és vacsorákat adnak egyes kiválasztott csoportoknak.

Tudjuk-e úgy jellemezni a gazdagság egyenlőtlen elosztását – amely az egyik fő szempontja a mai világméretű gazdasági szerkezetnek –, mint egy ünnepi vacsorát, amelyre csak kevesen kaptak meghívást? Ebben az értelemben kik adják a vacsorát? Kik azok, akik nem kaptak meghívást? Mit várunk az egyház prófétai hangjától?

Prioritásaink újrendezése: diakónia

Éppen most olvastuk, hogy ez a világ nem reménytelen hely, és mindenkinek jut táplálék. A szegények továbbra is ezt kérdezik: kinél van az én részem? Ezek a kérdések arra ösztönöznek, hogy átgondoljuk diakóniai munkánk hatékonyságát. Az ökumenikus együttműködés alapjául szolgáló koncepció afelé mutat, hogy az egyházi élet főbb elemeit elkülönítve szemlélje. Latin-Amerikában a legtöbb egyház azon fáradozik, hogy a társadalom peremén élő emberek „éhezésének” különböző formáira választ adjon, és ezeket a kihívásokat lelki szempontokkal is összekösse.

Beszélhetünk a fejlesztési stratégia esetében lelki szempontokról, amelyek mutatói lehetnének a segélyezés hatékonyságának?

Fordította Fabiny Katalin



Némi sorsanalízis könyvbemutató ürügyén¹

CSERHÁTI SÁNDOR (ID.)

Mostanában a selejtezés időszakát éljük, mert már egészen elborítanak a régi iratok, levelek. Eközben találtam egy novellát, amit 1953-ban, lelkészi szolgálatom kezdetén fogalmaztam meg. Ennek az írásnak felbukkanása indított arra, hogy annak a munkának vagy annak az erőfeszítésnek, amelynek következménye és gyümölcse lett a két korinthusi kommentár, a valódi *hátterét és mélyrétegét* feltárjam. Számba vegyem azokat az indokokat, amelyek vezettek, és amelyek nem hagytak békén.

Vissza kell mennem egészen négy-öt éves koromba. Szüleim a magyar evangélikációs mozgalom első zsengei között voltak. Már 1933–34-ben élő hitű keresztyének lettek. Ami azonban most számomra újra megelevenedett, és a további életem számára meghatározó tényezőként világosodott meg, nem csupán egy élmény, hanem maga az a helyzet, amelybe a szüleim és velük együtt én is keveredtem. Szüleim, akik egyébként értelmiségiek voltak, magukkal vittek oda, ahová mindig örömmel mentek: a mohácsi alvég paraszti és halász közösségeibe, no nem azért, hogy ők okítsák őket, hanem hogy ők tanuljanak tőlük. Tanulják a hit útját.

Most, ahogy újra elgondolkodom azon, hogy mindebben mi volt az elemi élmény, amely engem azóta is meghatározott, ha nem is vált mindig tudatossá, azt a választ csak a következőképpen fogalmazhatom meg: azok az „egyszerű” emberek *az Úr Jézus jelenlétében éltek*. Az számukra nem kötelező hittétel volt, hanem élő valóság. Az életükben vele akartak járni, vele vitatták meg életüket, tőle tanultak, és erre tanították szüleimet is. Ha ugyanis valaki rátalál arra a kapcsolatra, amelyet az élő Jézus Krisztus teremt Isten és közöttünk, az tudja, hogy ez a legnagyobb ajándéka az életnek. Ennek a faluszéli közösségnek a lég-

köre azóta is meghatároz engem. Nem volt mindig ilyen eleven, de újra és újra megtartó erőnek bizonyult.

Ezt erősíti meg egy másik alapélményem is. Hadd hivatkozzam a már Urához távozott Szócs Lajos bácsival folytatott beszélgetéseimre is. Marázán élt, Alsószeliből kellett oda kitelepülnie, mert amint sokaknak, neki is el kellett jönnie a Felvidékről. Én, mint akkori pécsi segédlelkész, többször is meglátogattam őt. Csodálatos délutánokat élhettem át nála. Lajos bácsi ugyanis fogta agyonolvasott Bibliáját, és felolvasta nekem egymás után azokat az igéket, amelyek számomra rávilágíthattak a titokra. Egy munkában megöregedett paraszt bácsi jobban ismerte az Írás összefüggéseit, mint tudós professzoraim. Miért? Mert eleven kapcsolatban volt az élő Jézus Krisztussal. Az Írásban élénk lépő élő Úr bennem is feladhatatlan igényt támasztott.

Mindeközben, amikor el kellett kezdenem „élesben” a szolgálatomat, rengeteget vívódtam azon, hogy miért is csinálom az egészet, különösen, amikor ezt árral szemben kell tennem. Akkor történt, hogy valamiképp elém került Kristóf legendája. Tudjuk, mit jelent ez a görög név: *Krisztus-hordozó*. Az ő legendás alakja indított arra, hogy történetében megírjam és megértsem magamat.

Az elbeszélés szerint Jézus, akit Kristóf nem ismer fel, arra kéri őt, hogy vigye át a zúgó folyamon a *túlsó partra*. Nem akar kötélnek állni. Végül mégis megteszi, ám az út végén összeroskad. Ez a kisgyermek túl nehéz lett az erős ember számára. És akkor maga a kisgyermek ragadja meg őt, és viszi át a túlsó partra. Hát, ez az, amivel a magam életének a feladatát ma is érvényesen meg tudom fogalmazni. Átvinni a túlsó partra, nem magamat, hanem az én Uramat, hogy ott tovább vigye az időben a maga megváltó munkáját.

Most én abban a helyzetben tudom magamat, hogy a túlpartot elérhettem, de nem tudom, meddig mehetek együtt azokkal, akiknek tovább kell menniük a számukra kimért úton. Ám, ha én odatehetem eléjük, ami számuk-

¹ A szerző szavai a *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele* című kommentár könyvbemutatóján 2009. június 10-én az Evangélikus Hittudományi Egyetemen.

ra az élet forrása, megoldása és reménysége, akkor nem éltem hiába!

Mi maradt nekem? Megpróbálom ebben a zűrzavaros korban odatenni az élő Urat a túlsó partra a „jövendő fehéreinek”, a túlsó parton élő új generációknak. Remélem olyan erőforrás lesz számukra is az, ami Pál apostol számára is egyértelmű, tudniillik, hogy ő az Úrban él. Nem a múltban, és nem is csak a jövőben, amikor majd ő lesz mindenek Ura, hanem abban a jelent is hordozó kapcsolatban, amelyben megoldás, békeesség, sok vívódás és megszegyenülés, de ugyanakkor vezetés is van. A legnagyobb titok az, hogy így is lehet élni.

Ezt szerettem volna a könyvbemutató végszavaként fölfedni előttetek. Valóban, nem egyszer kaptam – mondhatnám – közvetlen útmutatást. Többek között például, hogy én 1956-ban ne menjek külföldre, noha nagyon szerettem volna német egyetemen tovább tanulni, hanem maradjak

ittthon, vállalva a bizonytalanságot. Még szolgálati helyet sem adtam volna fel, hiszen akkor még segédlelkészi beosztásom sem volt. De volt bennem egy olyan megmagyarázhatatlan tudat, hogy nekem itt kell maradnom. Utólag már világossá vált, hogy az én Uram akarta így. Igen, az élő Úr jelenlétében és vezetésében élni, ez a felette nagy titok. De ez a lehetőség mindnyájunk számára nyitva van.

Ha kézbe vesszük a két könyvet, vegyük azt is észre, hogy egy olyan ember szól hozzánk, aki elhozta a „túlsó partra”, Európa partjaira az élő Jézussal való kapcsolat óriási lehetőségét. Egyúttal azt is akarja, hogy mi is ezt tegyük: vigyük tovább a sorjázó századok partjaira, hogy azokon is áldással válhasson a nagy titok: nem kell egyedül, magára hagyottan élni, hiszen adva van számunkra a megtartó kapcsolat, hiszen ha mindenki el is hagyja, az élő Úr akkor is ott van az emberrel. Ezt szerettem volna utószóként elmondani.

K Ö N Y V A J Á N L Ó

Vigasz és megerősítés

KÉZDY PÉTER

FABINY Tamás: *Sem magaság, sem mélység... Keken András életregénye.* Harmat Kiadó, Budapest, 2009.

2009 őszén, Keken András születésének 100. évfordulójára jelent meg Fabiny Tamás könyvének második kiadása, kissé megváltoztatott formában, a Harmat Kiadó *Életutak* sorozatába illesztve. E sorozatban méltó módon egymás mellé került a szintén száz éve született Sztehlo Gábor és Keken András élete. A második kiadás rövidebb, olvasmányosabb; a szerző kihagyott azóta máshol is elérhető és elsősorban teológiáját, ígéhirdetéseit bemutató szemelvényeket, ezzel nagyobb hangsúlyt helyezett a történelmi eseményekre és Keken András személyiségére. Egyformán érdekes mindkettő: száz év magyarországi történelme és a személy.

Szélsőbal- és szélsőjobbaldali holokauszt, egyház és állam viszonya, az egyház megítélése, ügynökügyek – az ezekhez a fogalmakhoz való viszonyunkat, hozzájuk társított érzelmeinket meghatározzák szüleink és nagyszüleink tapasztalatai, családok százéves emlékei. A történelem mai társadalmi vitáink, feszültségeink előzményeihez vezet vissza, és így segít megérteni azokat. Történelemkönyvekben azonban csak száraz adatokat, sterilen leírt folyamatokat olvasunk. Az ilyen könyvekből viszont átélhetjük, hogy mit éreztek, mit éltek át az emberek azokban az időkben. Milyen emlékeket adhattak át gyerekeiknek a hódmezővásárhelyi zsellérek az urakról, de egy evangélikus lelkészről is. Mit élhettek át Budapesten a nyilas terror idején üldözött emberek, és néhányan, akik menedéket találtak a Deák téri templom

falai mögött. Mit érezhetett a papné, amikor férjéről fenyegető, rágalmozó cikket olvasott a Népszavában. Mi, unokák is talán jobban megértjük egymást ekkor.

Keken a teológia elvégzése után 1934-ben kezdte el lelkészi hivatását éppen a Viharsarokban, ahol a '30-as évek legégetőbb kérdésével, a földkérdéssel, a hárommillió kol-dus országával kellett találkoznia. 1944-ben, a nyilas terror idején Budapesten volt lelkész. 1948-ban Ordass püspök munkatársa volt a Deák téren az egyházi iskolák államosítása idején. Bebörtönözték, internálták. Az '50-es években, amikor az egyházakat bezárták a templom falai közé, ő kényszerűségből hét évig munkások között gyárban dolgozott. A forradalom idején térhetett vissza a Deák térre. A Kádár-korszak nyomasztó szürkéségében pedig prédikált és tanított a Deák téren, a világosság és szabadság légtörést megteremtve előadásában.

Minden időben és minden helyen támogatta, védte, befogadta, mentette a szegényeket, özvegyeket, árvákat, üldözötteket: földönfutókat Hódmezővásárhelyen, zsidó származású embertársait a Deák téri épületben, és tanított: a földnélküli parasztokat az Alföldön, a munkásokat a gyárban és egyetemi végzettségű hallgatóit a Deák téren. Szolgálatára „véletlenül” mindig oda szólította, ahol kiállításra és állásfoglalásra volt szükség. Hol küldték, hol hívták, hol zörgettek az ajtaján, annál a lelkésznél, akit erre felkészültsége, kapacitása, bátorsága, irgalmassága alapján alkalmasnak láttak. Keken pedig vállalta a feladatot, akkor is, amikor '48-ban, az Ordass-ügyben tudta, mi lesz a következménye.

A könyv második kiadása újdonságot is tartalmaz az előzőhöz képest. Keken azóta feltárt III/III-as érintettségéről is ír, amelyet Zászkaliczky Péter dolgozott fel a *Keresztyén Igazság* 2005. nyári és őszi számában. A tanulmány és azzal egybehangzóan a könyv is szüleink generációja életének ezt a részét is megérteni segít. Megérthetjük, hogy minden eset más, hogy nincs jogunk ítélkezni, és hordozhatott valaki terhet mások védelmében is azzal, hogy a hálózat részévé vált. Zászkaliczky Péter idézi Keken egy mondatát Dóka Zoltánhoz: „Te nem tudod, mit jelent az ávosok börtönében lenni! Megátkozod a napot is, amelyen megszületél!” Idéz jelentéseket, amelyekből megtudjuk, hogy soha nem ártott senkinek, hanem mentett, és jót mondott mindenkiről. A tartótisztek pe-

dig együtt nem működéséért gyötörték. Nem tudhatjuk, milyen terhet, titkokat hordott magában mások védelmében, de feltételezem, hogy ez a teher is hozzájárult egészsége felőrlődéséhez, nemcsak a börtön és a fizikai munka, amit elmegett.

Azok, akik Keken Andrást ismerték, elsősorban kedves, meleg személyiségére és élete utolsó éveiben elmondott igehirdetéseire emlékeznek. Személyiségét megismerhetjük a könyvből. Igehirdetése, előadásai több, régebben megjelent kötetben olvashatók, és szintén 2009-ben jelent meg a Deák téren egy CD, amelyen tizennyolc csodálatos igehirdetése és Hafenschér Károly temetési igehirdetése hallható. A könyvet és a lemezt is érdemes újra és újra elővenni, mert megerősít és vigasztal róla olvasni és őt hallgatni.

FILMAJÁNLÓ

„Ha a fiú nem Isten szava, akkor Isten sosem szólalt meg”

Az út

LABORCZI DÓRA

A katasztrófafilmeket, amelyek különböző (ál)tudományos szempontból tárják elénk a világ végét, vagy változatos formájú, méretű és színű idegen lények elleni harc következményeként mutatják be, amelyekben az ember a legutolsó utáni pillanatban is Ember marad, s amelyekben az ember telenség forrása nem az emberi tényező – nem szeretem. Izzadságszaguk van, hiszen semmi másra nem irányulnak, csak arra, hogy elkápráztassák és körüludvarolják a közönséget, hadd fűrődjünk utána saját büszkeségünkben, hogy lám, túlélünk mi bármit, mit nekünk világvége.

A Cormac McCarthy regényéből készült *Az út* (*The Road*) című film is az emberi civilizáció utáni világot mutatja be, amely egy könnyebben elképzelhető állapotot mutat be (és éppen ezért egy sokkal nyomasztóbbat) a földön való életről, egy mindent elpusztító, világméretű katasztrófa után. Minden kihalt, kiégett, leszámítva néhány embert, akik – miután minden áruházat és lakóházat kifosztottak – különböző bandákba verődve gyűjtik össze az utolsó lehetséges élelemforrást: a magányos kóborlókat vagy kisgyermekes családokat, hogy aztán kortól és nemtől függetlenül megegyék őket vacsorára. (A filmben, ahogyan a könyv sem mutat be konkrétan ilyen jelenetet, csak az apa kommentárjaiból és a folyamatos rettegésből, egy-két elejtett nyomból, segélykiáltásból értesülünk a hihetetlen és kegyetlen „valóságról”).

A kopár, meddő, befagyott tájon botorkál apa (*A gyűrűk urából* ismert Viggo Mortensen) és fia (Kodi Smit-McPhee), hogy eljussanak délre, és ott megtalálják a többieket, a jókat, akik csakúgy, mint ők, a „tűz hordozói”. Az út során az em-

beri kegyetlenség mellett a fokozódó hideg és az egyre fogyó és nehezen felkutatható élelem a legnyomasztóbb probléma. A föld kipusztult, és nagyon kevesen vannak azok, akik a keskeny utat választják, és maradnak a nehezen beszerezhető táplálékforrások mellett. Lehet, hogy csak ők ketten maradtak – ezért az apa iszonyú erőfeszítése, hogy távol tartson mindenkit (még a hozzájuk hasonló, magányos kóborlókat is) a fiától. A fiú azonban mindenkin segíteni szeretne, aki az útjukba kerül. Ő nem ismeri ezt a földet, amelyen mi élünk. Nem látott napsütést, virágokat, madarakat. Anyja (Charlize Theron) várandós volt, amikor a katasztrófa bekövetkezett, megszülte gyermekét, majd néhány év múlva feladta a harcot – belevetette magát a sötétségbe. Így maradtak ketten, apa és fia, az ész és a jóság, a becsület és a szeretet.

A fiú világa a civilizáció utáni, amelyben se élet, se emberség nincsen, benne mégis a legelemibb erővel teljesedik ki a jóság, a segíteni akarás és az értetlenség a kegyetlenség nyomai láttán. Apa és fia alakja úgy körvonalazódik előttünk, mint egy apokalipszis utáni prófécia, amelyben már nincsenek emberi tényezők, a földet az emberi lélekben felülkerekedő démonok uralják, ezt ellensúlyozza a gyermekben lángoló fény, amely talán a letűnt világ utolsó pislákoló fénye, talán az eljövendő szikrája.

Cormac McCarthy – aki számos forgatókönyv mellett a *Nem vénnek való vidék* című, számos díjat bezsebelt filmből készült könyv szerzője – is az ember az embertelenségben témakörnél maradt, amely azonban egyszerre pendít meg olyan ősi húrokat, mint a Biblia, és olyan újakat, amelyekről egyelőre álmodni sem merünk – vagy csak nagyon óvatosan.

Ezt a filmet ne válasszuk könnyed esti kikapcsolódás-ként, hiszen valószínűleg szörnyen fogjuk magunkat érezni tőle. De ha észrevevessük a balladai homályban pislákoló fényt, a halál utáni életet, amely ebben a kontextusban a leghitelesebben szólal meg – sokáig bennünk motoszkáló film- és könyvvelményben lehet részünk.

Az út (The Road)

színes, feliratos, amerikai kalandfilm, 111 perc, 2009

Rendező: John Hillcoat

Forgatókönyvíró: Cormac McCarthy, Joe Penhall

Operatőr: Javier Aguirresarobe

Zene: Nick Cave, Warren Ellis

Szereplők:

Viggo Mortensen (apa)

Kodi Smit-McPhee (fiú)

Charlize Theron (anya)

Bemutató: 2010. május. 6.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK

In memoriam dr. Frenkl Róbert (1934–2010)

SZEBIK IMRE

Bár régóta küzdött különféle betegségekkel, mégis váratlanul érkezett halála. Szinte az utolsó napokig aktív életet élhetett. Az elhunyt előtti héten még orvosoknak szervezett szimpóziumon tartott előadást az eutanáziáról, egyházi lapunkban cikke jelent meg a IV. törvény születéséről, amely az egyházak létrejöttéről és államjogi elismertségéről szól. De február 5-én megpihent a fáradt szív, csendesen elaludt.

Frenkl Róbert egyházunkkal való kapcsolata azon a szép, verőfényes vasárnapon kezdődött, amikor édesapja kezét fogva, testvérével együtt 1940-ben a szent keresztsgben részesült Deák téri templomban.

A konfirmáció során dr. Keken András lelkész és Ordass Lajos püspök voltak gondolkodására nagy hatással. Aktívan bekapcsolódott a gyülekezet életébe, s az evangélizáció, az ébredés teljesen elkötelezett Krisztus-követővé tette. Ez a belső kötődés Úrához egészen élete végéig elkísérte.

A Deák téri gyülekezetben az ifjúsági munka irányítását lelkészei reá bízták.

A budapesti Fasori evangélikus gimnázium utolsó érettségiző évfolyamaként fejezte be középiskolai tanulmányait. Ekkor osztályfőnökük szent örökségként rájuk hagyta az iskola újraindításának akkor kilátástalan feladatát. De Isten kegyelme lehetővé tette, hogy sokak imádsága és fáradozása révén a nagy hírű gimnázium 1989 szeptemberében ismét egyházi intézményként nyissa meg kapuit. Az esemény történelmi pillanattá magasztosult. Ebben Frenkl Róbertnek elvülhetetlen érdeme rejtőzik.

Élethivatásul az orvosi pályát választotta, bár édesapja ügyvédi foglalkozása révén kiváló jogi érzékkal rendelkezett. 1971-ig tudományos munkatársként dolgozott a Semmelweis Orvostudományi Egyetem kórélettani intézetében, majd sportorvosi területen kezdett el kutatni és szerzett nagydoktori címet. A Testnevelési Főiskolán – mai nevé-

Testnevelési Egyetemen – tanszékvezető professzornak nevezték ki 1975-ben. 2004-ig töltötte be ezt a tisztséget. Közben orvosi szakfolyóiratot indított 1991-ben *Lege Artis Meditinae* címmel. Ezt követően professor emeritusként tovább végezte munkáját. Megbecsült személyiség, aki közel ötven éven át volt az OSC elnöke. 2004-ben a Protestáns Magyar Szabadegyetem Egyesület elnökévé is megválasztották. Szinte megszámlálhatatlan azoknak a társadalmi tisztségeknek a száma, ahol igénybe veszik tapasztalatát, kapcsolatait és bölcsességét. Tizenegy könyve jelent meg.

Egyházi kapcsolatai 1957-ben különösen aktívvá válnak, amikor az *Evangélikus Élet* szerkesztőbizottságába beválasztják. Ebben az illusztris körben sokat tanul Keken Andrától, Veöreös Imrétől, Botta Istvántól és nem utolsósorban Ordass Lajostól.

A Deák téri gyülekezet presbitere, jegyzője, másodfelügyelője lesz, majd 1987-ben megválasztják a Déli Egyházkerület felügyelőjének. Előtte már országosan ismertté válik a *Testvéri Szó* közössége belső egyházi reformokat és megújulást követelő mozgalmának tagjaként.

1989-ben a gyülekezetek bizalma az országos felügyelői tisztebe emeli. A rendszerváltás éveiben jelentős szerepe van az egyház szervezeti megújulásában, iskolák újraindításában és az átláthatóság biztosítása érdekében végzett törekvésekben. Az országos felügyelői konferenciák az ő kezdeményezésére jöttek létre. Ezzel hangsúlyt és elismerést adott a vezetésben a világi elemnek, de egyben felelősségét is növelte. A fiatal lelkésznevezdek pályakezdő tagjainak erre a segítségre szüksége is volt.

Szenvedélyes újságíróként nemcsak egyházi hetilapokban vagy e folyóirat hasábjain, de világi újságokban is rendszeresen megjelentette véleményét az éppen aktuális társadalmi kérdésekről. Többször vitázott az abor-

tusz kérdésében. Nem tudott egyetérteni az egészségügyi reformmal, azonban érveit felsorakoztatva sem sikerült meggyőznie a kormányzatot. Otthonosan mozgott a sportolók között alkalmazott doppingszerek használatának, illetve kimutatásának tudományos világában. Ezekről a kérdésekről gyakran szólalt meg a rádióban és a televízióban.

Nem mindenki osztotta teológiai, egyházpolitikai és sportorvosi nézeteit. A házassági válásról általa indított belső egyházi sajtóvita sokakat arra készítetett, hogy saját nézetüket felülvizsgálják vagy pontosítsák. Nem annyira meggyőzni akarta olvasóit, mint inkább gondolkodásra indítani, hátha a másik oldalon is található az igazság töredéke.

Rendkívül jó diplomata volt. Tárgyalásokon gyorsan felismerte az egyház számára kedvező helyzetet, kompromisszumkésznek bizonyult az egyház előrehaladását szolgáló ügyekben. Rendkívül segítőkész ember volt. Nemcsak az orvosok világában, de az élet szinte valamennyi területén gyűjtött ismerősöket, akik készséggel álltak a bajba jutott mellé, ha Frenkl Róbert ajánlotta őket.

Gyakran tartott előadásokat gyülekezeteinkben. Mindig gazdag mondanivaló és aktualitás jellemezte felkészültségét. Szívesen prédikált, elsősorban a békásmegyeri új evangélikus templomban.

Szívén viselte a lelkesképzést, az Evangélikus Hittudományi Egyetem munkáját. Vallotta, hogy a jövőendő igehirdetők és lelkigondozók felkészítése egyházunk legfontosabb feladata.

Temetésén hatalmas tömeg osztozott a szűkebb család: felesége, gyermekei, unokái, testvére és a kiterjedt rokonság gyászában. Gyorsan bekövetkezett halála veszteség azokon az életterületeken, ahol dolgozott. A temetői istentisztelet után a Testnevelési Egyetem dísztermében professzortársai sokszor elcsukló hangon méltatták Frenkl professzor kiemelkedő tudományos tevékenységét, segítőkészségét, humorát, baráti kapcsolatát és empátiáját.

„Te azt a hitet, amely benned van, tartsd meg az Isten előtt. Boldog, akinek nem kell elítélnie önmagát abban, amit helyesel.” (Róm14,22) – hangzott koporsója felett.

Őrizzük emlékét szeretetben!

Igehirdetés Frenkl Róbert temetésén¹

DONÁTH LÁSZLÓ

„Tudom, és meg vagyok győződve az Úr Jézus által, hogy semmi sem tisztátalan önmagában, hanem ha valaki valamit tisztátalannak tart, annak tisztátalan az. [...] Te azt a hitet, amely benned van, tartsd meg az Isten előtt. Boldog, akinek nem kell elítélnie önmagát abban, ami felől döntött. Aki pedig kételkedik, amikor eszik, máris elítéltetett, mivel nem hitből tette. Mert minden, ami nem hitből származik, az bűn.”

(Róm 14,14.22–23)

Gyászoló Gyülekezet! Frenkl Róbert szerettei, barátai, társai és tanítványai!

Robi soha semmit nem bízott a véletlenre. Akarata szerint állok itt, ravatala mellett, hogy e neki oly kedves apostoli szó nyomán a názáretiről tanúskodjam. Arról, aki Robi szívét életre szólóan rabul ejtette. Mikor? Hol? Nem tudjuk. Nyilván nem akkor, amikor Frenkl Antal 1940-ben, kézen fogva fiait, a Deák téri evangélikus templomba ment, hogy őket ott megkereszteljék. Frenkl Antal élni és éltetni akart. Fiai ezt tőle tanulták. Meg azt is, hogy ne kárhoztassák magukat abban, amit helyesnek. Robi hitét Auschwitz nem semmisítette meg, ellenkezőleg, a historikus tények – édesapja meggyilkolása, az ostrom pusztítása, minden egésznek életre szóló széttöredezése – a történelem vagy az élet tőle független ab-

szurditása révén megerősítették abban, hogy a názáreti Jézus tanítványává legyen. Habitusa és magatartása édesapja jóvátehetetlen tragédiájából származik. A tízévesen árvává tett fiú megtanulta: e földön minden hatalom képviselője gyilkossá és rablóvá válhat. Ha valaki tudatosan nem akar visszaélni a másikkal, a kicsivel, a szegénnyel, a kiszolgáltatottal, annak legelőbb szívével kell csüngenie azon, aki kicsiny, szegény és kiszolgáltatott lett. A gonosz banalitása és aljassága ellen csak az tud hatásosan védekezni, akinek szívében föltámad a názáreti Jézus életébe és tettébe vetett irracionális bizalom. Ez a fölismerés tette ifjúságától fogva okossá a világi dolgokban. Nem tért ki a rá ácsingózó hatalom elől. De „úrhatnám szolgálójává” hatalommal bíró nem tudta tenni – hogy az idősebb Bibó szava se menjen feledésbe. Nagy eszű ember volt, még a mosolya sem leplezte le, pedig mindig tudta, ha tört vetettek neki. Olykor talán élvezte is, hogy ennyire vigyáz rá az Isten, s boldogan élére állt a közösség javát szolgáló kezdeményezéseknek, amit e világ hiú fenségei rossz néven vettek. A tudása, a munkabírása, a szorgalma mindig kellett: kellett az egyházban, és kellett az egyetemen, kellett különféle szervezeteknek, és kellett a közéletnek, a neve és az arca már ritkábban. De a tartása: hite és értékei csak nekünk, barátainak.

Pedig nem akart mást, mint mestere, a názáreti: tanítani és gyógyítani. S miképpen Jézus, ő is gyakorta vált az elmentmondás jelévé. Nem teljesítette kortársai „e világi mes-

¹ Elhangzott a Farkasréti temetőben 2010. február 23-án.

siási várakozásait”. Bár a közös eszmélődés és szervezés ifjúságától fogva boldoggá tette az egykori fasori gimnázium cserkészét vagy később a Deák téri evangélikus gyülekezet bátor aktivistáját, presbiterét, személyiségétől idegen volt a tehetség és a teljesítmény hiányát morális engesztelhetetlenséggel elfödőzők önámítása. A ’80-as évek derekán, a *Testvéri szó* című egyházi ellenzéki memorandum egyik aláírójaként nyilvánvalóvá tette, hogy az egyházi politikusoktól sem engedi lényét és tudását eszközzé silányítani. A Kádár-korszak alkonyán s mindvégig azért lehetett egyháza legjelentősebb vezetőjévé, mert nem kellett kárhoznia magát amiatt, amire egyszer rábólintott. Soha nem állította önmagát senki elé példaképként. És soha nem viselte el, ha bárkit megaláznak, még ha hibázott is, még ha bosszantó volt is esendősége.

Ellenei soha nem értették, hogy lehet valaki ilyen megtárgyalodtan teljesítményorientált, miközben bármikor kész segíteni a hozzá fordulónak. Soha nem kérdezte, hogyan és miért éppen neki kell megoldania a másik ínségét. Hitte, hogy ez így jó, és boldoggá lett általa.

Halála előtt negyvenhét nappal még volt ereje eljönni a békásmegyéri evangélikus templomba és prédikálni. Tíz éve rendszeres igehirdetője, tanítója és patrónusa volt e közösségnek, azon kevés gyülekezetek egyikének, ahol a különféle származású, meggyőződésű vagy kegyességű emberek közül senkinek sem kell Kainként lehorgasztania a fejét, vagy attól félnie, hogy gondolkodása vagy moralitása miatt eleve megítélnék. Robi mosolygott, nekem ehhez most nincs erőm, elrejtőzöm az ő negyvenhét nappal ezelőtt mondott szavai mögé.

„Lehet, furcsán hangzik szembeállítani a mennyországot és az Ūristent. Mi azonban nem a mennyországban hiszünk, hanem az Ūristenben. Belé kapaszkodunk, ő az, akiben bizakodunk. [...] December 10-én volt száz éve, hogy a 20. század egyik legnagyobb magyar evangélikus lelkészegyenése, Keken András megszületett. Abban a szerencsében volt részem, hogy sokat lehettem vele együtt életünk egy bizonyos szakaszában. Az egyik ilyen beszélgetésben azt mondta, ha netán kiderülne, hogy ez az egész, amiben mi hiszünk, nem igaz, nem úgy van, ha kiderülne, hogy meg sem történt, hogy tévedtünk, akkor is Jézus tanítványa lenne. Keken András bizonyoságot tett az ember Jézus mellett. Az ember Jézus követése mellett, mondván, annyira szép ez a tan, és annyira vonzó Jézus példája, a másokért való élet, mindig megtalálni azt a pontot, amellyel új irányt lehet adni egy ember életének, akivel találkozunk. Hiszen valljuk be – mondja barátunk, Frenkl Róbert –, nincs realisabb mércéje az ember életének értékének annál, mint hogy hány ember életét változtatta meg, pozitív értelemben, a vele való találkozás. Lényegében ez a kereszténység, és erről szól ennek a földi életnek a pozitív igényessége. Az, hogy van-e odaát, mi lesz odaát, és hogyan leszünk odaát, az Isten titka. Biztosan nem úgy, ahogy elképzeljük, ahogy János apostol fantasztikusan leírja. Mi a különbség a rajongás és az ilyen, Jézust követő humán magatartás között? A rajongás követel, a humánus nyújt. Ér-

dekes módon: ugyanazok az építőkockák fordítva jelentkeznek. A rajongó úgy gondolja, hogy ő minden kötelezettségének eleget tesz, amit tőle a vallás megkíván, és ezért neki jár a bizonyosság. Neki üdvbizonyossága van, ő tutira megy. És bár igaz és szép a kifejezés, hogy az örök élet reménysége vagy az, hogy az Ūristen kezében vagyunk, de hiába igaz is, hiába szép is, őnéki bizonyossága van: ő teljesíti a kötelességét, ezáltal van bizonyossága. Az igazi hit az én szemléletem szerint az adventi reménységre épül. Innen indul a történet Jézus Krisztus eljövételéről, amely új reményt adott a világnak, és megváltoztatta a történelmet. Ez a reménység válik hitbeli bizonyossággá az Isten kegyelméből. Hiszen ő az egyetlen, aki hitet tud adni a mi pogány szívünkbe. És ebből a reménységből és hitbeli bizonyosságból következik a kötelességteljesítés. Nem azért, hogy én kivívjam magamnak a rajongó jogát az üdvösségre, hanem azért, mert hiszem és remélem, hogy az Isten a tenyerén hordoz engem. Erről szól az advent, az Isten tenyeréről. Azt kívánom ennek a kicsiny gyülekezetnek, hogy erről szóljon mindnyájatok karácsonya. Nem ti választottátok az Istent, az Isten választott titeket. Legyetek hálásak érte, és kapaszkodjatok belé. Ámen.”

Frenkl Róbert boldog ember volt. Nem tudományos és nem oktatói vagy közéleti tevékenysége, szellemi vagy vallásos teljesítménye miatt, hanem mert „elhitte az Ūr Jézusnak, hogy önmagában semmi sem tisztátalan”. S e hite által élete szabad urává lett, akár csak Ábrahám vagy Sztehlo Gábor, Keken András vagy a jó barát, Szépfalusi István. Ők nem sorstalanok. Ők a történelem révén minden sorson túlivá lettek, akiket a „félelem és reszketés” megtanított arra, hogy az embernek – ha léte nem több Istenhez hanyatló árnyéknál – abban van a méltósága, hogy mindig választania kell. És ők tudták, döntéseik következményét emelt fővel vállalniuk kell mindvégig.

Áldott legyen az Örökkévaló, aki Frenkl Róbertet nekünk adta! Őrizze meg őt emlékezetünkben annak, akinek megismertük: a názáreti Jézus kifürkészhetetlen sorsú, bátor és boldog tanújának! Őrizze meg őt emlékezetében mindvégig, addig az óráig, amikor hitünk szerint mindazokat, akiket örök szeretettel szeretett, egyetlen mozdulattal magához karolja.

Imádkozzunk!

Mindenható Isten, aki teremtetted az eget és a földet és minket, lelkedet adva nekünk, figyelj könyörgő szavunkra, és figyelj szomorú csöndünkre, mert szavunk is, csöndünk is a tiéd, miképpen az életünk is egyedül a tiéd. Neked köszönjük meg Frenkl Róbertet, e sok mélységet megjárt és sokat szenvedett társunkat. Nem a semminek, neked adjuk őt vissza, aki nem törvény és nem tan vagy, hanem Ábrahám és Izsák és Jákob Istene, az élő ura, aki fenntartás nélkül magadhoz öleled a szegényeket, az üldözötteket, a sorsuk terhét hordozni nem rest nagy tékozlókat. A bűn miatt ítélteél úgy, hogy az embernek porrá kell lennie, de míg porrá nem leszünk, maradj közel hozzánk, kiismerhetetlen szentségedben is vigasztaló Isten. Aki békét

szerzel magasságaidban, add békédet azoknak, akiknek élete szétválaszthatatlanul összetartozik Robi életével. Vigasztaló szereteted ölelje magához feleségét, gyermekeit, unokáit, testvérét, az egész családot itt és a nagyvilágban, akik ebben az órában mind-mind Robira gondolnak. Ölelje magához e kicsiny gyülekezetet, a mindig

kicsiny gyülekezetét azoknak, akik miattad, ahogy illik, az utolsó lélegzetvételeig harcolnak, futnak és küzdenek, akiket életre ítélte immár nélküle. Te, az élők eleven Istene, ne engedd, hogy halottainkról megfeledkezzünk, legyen hozzájuk való szeretetünk és hűségünk beléd vetett hitünk tanúsága. Ámen.

In memoriam Vértesy Rudolf (1929–2010)

SZIMON JÁNOS

Közel hatvanéves ismeretség kapcsolt össze az elhunyt lelkész testvérral, akivel életünk három területén is olyan szálak fűtétek szorosra hitünket és gondolatvilágunkat, melyek döntően beágyazódtak szolgálatunkba.

Talán az első az akadémiánkon végzett teológiai tanulmányok, melyek Sopronban kezdődtek. Ő jóval előbb jött a városba a felvidéki Felsőszeliből, a gyülekezet árvaházában lelt otthonra, és így került a teológiára. Nem voltunk ugyan egy évfolyamban, de voltak közös alkalmaink, óráink, amikor teológustársam aktivitására, amely később lelkészként is megnyilvánult, figyelhettem. Hozzászólásai, problémafelvetései a hit és teológia, az egyéni és közösségi élet kérdéseiben nem a „száraz ágon károgó varjú” peszsimizmusát sugallták, hanem a Krisztusban meggyökerezett hit virágzó fáján a jó gyümölcsstermés érdekében „permetezett” hozzászólásaival a kártékony „férgesedés” ellen.

Mint szolgatársak is sokat találkoztunk, amikor nemcsak egy kerületben, de egy egyházmegyében is szolgáltuk az Urat.

Vértesy Rudolf tanulmányai végeztével Hácson kezdte a gyülekezeti munkát, majd Bábonymegyere került, ahol a családi fészek melegében nevelődött két fia, kiket soproni származású és az ottani gyülekezet fiataljai között hűséges szolgálatot végző hitvesével, Fehér Évával nevelt.

1972-től szolgált Dombóváron, de ekkor Somogydöröcskét is gondozta. 1996-ban ment nyugdíjba.

Közel került hozzám, mint szülőfalum – Csikóstóttós – gyülekezetének lelkésze is. Örülök, hogy a Németországba kikerültekkel való kapcsolattartásban, itthoni és kinti német nyelvű istentiszteletek tartásában segítségére lehettem Dombóváron működő lelkész testvéremnek. Együtt avatunk háborús emlékműveket Gerényesen és Csikóstóttóson magyar és német nyelven. (Ezeket szabad téren állították fel a külföldiek hathatós támogatásával.)

Kapcsolatunk mélyülését jelentette, amikor testvérbátyám családtagjainak is hosszú időn keresztül (1977-től nyugdíjba menetelig) hirdette az evangéliumot. Bővült szolgálata, mert 1979-től Kaposszekcsőt is gondozta. Gyászoló családtagjai, fiai és unokái mellett ott látom egyik számomra kedves menyét, egykori konfirmandusomat, Katit, aki mint orvos erősíthette szívbetegségében a hosszabb ideje özvegy édesapát, nagyapát.

Ezért amikor most a Krisztusról bizonyágot tevő családtagra és gyülekezetek lekipásztorára gondolva hálát adunk Istennek szolgálatáért, kapcsolódjunk be egy bibliai gyülekezetnek szóló vigasztaló üzenetbe: „...mi is, akiket a bizonyágottevőknek akkora fellege vesz körül (...), állhatatossággal fussuk meg az előttünk levő pályát. Nézzünk fel Jézusra, a hit szerzőjére és beteljesítőjére, aki (...) vállalta a keresztet...” (Zsid 12,1–2), és győzelmes feltámadásával reménységet adott az itt összekötő szálak szétszakíthatatlan folytatásához az őt dicsőítő magasztalásban az örök élet boldog otthonában!

Igehirdetés Vértesy Rudolf temetésén

SZÜCS ESZTER

Jézus ezt mondja: *»Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem. Az én Atyám házában sok hajlék van; ha nem így volna, vajon mondtam volna-e nektek, hogy elmegyek helyet készíteni a számotokra? És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy*

ahol én vagyok, ott legyetek ti is. Ahova pedig én megyek, oda tudjátok az utat.» Tamás erre így szólott hozzá: »Uram, nem tudjuk, hova mégy: honnan tudnánk akkor az utat?« Jézus így válaszolt: »Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam.«» (Jn 14,1–6)

Gyászoló keresztény gyülekezet, testvéreim a Jézus Krisztusban!

Sok minden nyugtalanítja az embert, sok mindenen aggodódik, sokszor olyasmin is, ami miatt teljesen felesleges. Ugyanakkor sok minden váratlanul ér bennünket, akkor is, ha egyébként számítani lehet rá. Van, aki egész életét halálfélelemben éli, fél a szerettei elvesztésétől, retteg a saját halálának gondolatától, és ezzel egész élete megkeseredik. És van, aki ha csak lehet, nem is gondol rá, hogy az élet egyszer véget ér, aztán lehet, hogy váratlanul, felkészületlenül éri az utolsó óra. Az aggodalmak, félelmek, háritások bizony a hívő ember életében is jelen vannak. Isten ismer bennünket. Nem véletlenül hangzik el annyiszor az ő igéjéből: ne féljete! Szent Ágoston mondta: „Nyugtalan a mi szívünk mindaddig, amíg meg nem nyugszik öbenne.” Ő pedig tudja, hogy szükségünk van az ő szavára, hogy rá merjük bízni magunkat. Hogy tudjuk, ahogyan Pál apostol írja: „...közülünk senki sem él önmagának, és senki sem hal meg önmagának, mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Tehát akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk.” (Róm 14,8) Csodálatos dolog, ha ennek tudatában mer élni valaki. Tudva, hogy nem kell nyugtalanodnia, hanem hinnie Istenben és hinnie Krisztusban, aki helyet készít nekünk, mert azt akarja, hogy ahol ő van, ott lehessünk mi is.

Vértesy Rudolf testvérünknek nyolcvanegy esztendő adott az Úr ezen a földön. Nem gondtalan gyermekkorral, nem könnyed fiatal évekkkel kezdődött az élete. De elhívást kapott, amelyre felelt, hivatást, amelyben kitartott, és olyan hitet, amely nem félt kérdéseket feltenni akkor sem, ha nem tudott

rájuk könnyen kimondható választ találni. Nyolcvanegy esztendő hosszú idő, mégis sokunkat váratlanul ért a halálának a híre. Volt, aki szinte vádlón kérdezte: hogy lehet, hogy meghalt, hiszen a napokban még beszéltem vele? Én is így éreztem elsőre: hogy lehet ilyen hirtelen? De kit vádolunk ilyen kérdésekkel? Az Istent, aki hosszú élettel ajándékozta meg Rudi bácsit, és megkímélte a hosszú szenvedéstől? Azt az Istent, akinek a szeretetében ő olyan biztos volt, hogy nem félt kimondani a kérdéseit, amelyet más keresztény talán még megfogalmazni sem mer magában? Hát nem csak a felé irányuló szeretetben biztos ember tud ilyet megtenni? Még a hit nélkül élő ember se biztos, hogy kimondja őket, mert mégiscsak van rá ötven százalék esély, hogy az a sokat emlegetett Isten létezik! Csak az mer az Istentől, az Istenről kérdezni, aki nemcsak abban hisz, hogy létezik, hanem bízis is a szeretetében.

Rudi bácsi Istenben bízó keresztény ember volt. Foglalkozása szerint, hivatása szerint lelkész. Evangélikus egyházunk tanítása, az egyetemes papság elve szerint egyetlen Krisztust követő testvér sincsen „hátrányban” az Istennel való kapcsolatfelvételben és a vele való kapcsolattartásban a papokhoz képest. És egyetlen lelkész sem áll közelebb az Istenhez, mint bárki más, nincsenek előjogai a hitéletben. Ugyanúgy meg kell állnia az Isten ítélőszéke előtt. Számot kell adnia: cselekedeteiről, mulasztásairól, bűneiről és hitéről. Kinek-kinek felelnie kell az életéről és a rábízottakról. Mindezeket tudva nyugodjon meg mégis a mi nyugtalan szívünk az Istenben. Mert ő egyszülött Fiát adta értünk, hogy életünk legyen. Bízó, szerető, Jézus útját járó életünk, aki által mi is az Atyához mehetünk.

„Embereket akartam Jézushoz segíteni”

Emlékezés Vértesy Rudolf (1929–2010) evangélikus lelkész szolgálatára

SÁRKÁNYNÉ HORVÁTH ERZSÉBET

Néhány nappal halála előtt ugyanazzal a mondattal fogalmazta meg élete célját és értelmét, mint amivel évtizedekkel ezelőtt megindokolta, miért választotta a lelkészi pályát az orvosi helyett. Egy mondatban összefoglalt „hitvallása” mindkét esetben így hangzott: „Embereket akartam Jézushoz segíteni.”

Mindig pontosan szeretett fogalmazni. Életén átívelő mondatának most is minden szavára érdemes figyelni.

Jézushoz akarta az embereket segíteni. Felsőszeliben született, ahol Podmaniczky Pál lelkész ébresztő igehirdetése nyomán komolyhitű gyülekezet alakult. Az ő gyermekkorában már más lelkészek szolgáltak a gyülekezetben, de olyan családi otthonban nőtt fel, ahol magába szívta ezt a komolyhitű kereszténységet. Édesapja és barátai, az egy-

szerű falusi emberek számára természetes dolog volt, hogy nemcsak a gazdaság és a család dolgairól beszélgettek, hanem naponta előkerültek a hit kérdései is. Az istentiszteleteken kívül is szívesen ápolták egymással a testvéri közösséget. Erős kritikai érzékével azonban hamar észrevette ennek a kegyességnek a sebezhető pontjait. Ezért egészítette ki fent idézett mondatát ezzel: „tudományos felkészültséggel”.

Az embereket akarta Jézushoz segíteni. Hogy mit jelent embernek lenni a 20. században, korán megtapasztalta. A sok megpróbáltatás számos kortársához hasonlóan korán megnehezítette életét. Fiatalon elhurcolva átélte a nagy németországi bombázásokat, az áttelepítést, a hontalanságot és a szegénységet. Olyan élmények kísérték életét, amelyek-

ben az ember hamar elveszíti Istenbe vetett hitét. Ezért tudta megérteni az embereket, akik küszködnek hitük megőrzéséért vagy kétségek közt keresik az Istenhez vezető utat. Elítélt minden szűk látókörű ítélkezést a gyülekezet tagjai között. Gyakran félreértették ezért. Bonhoefferre hivatkozva vallotta: „A világ nincs felosztva a Sátán és Krisztus között, hanem teljes egészében Krisztus világa... Isten a Krisztusban szerette és önmagával kiengesztelte ezt a világot.” Nem csak a lelkész, de minden keresztyén szolgálatának lényege – vallotta –, hogy ismerje a világban lejátszódó folyamatokat, és azokat Isten igéjének fényében értelmezze. Ezért még nyugdíjas korában is érdekelték a világban lejátszó események és a szellemi áramlatok. Mindvégig kutatva Isten megismerhetőségének titkát és annak a módját: hogyan lehet a mai embert megértve Jézus közelébe vinni. Jézushoz akart embereket *segíteni*. Mennyi mindent ki-

fejez ez a szó: segíteni! Nem akarta senkire rákényszeríteni a hitet, előírni számára, hogy mit tegyen, hogyan éljen. Még csak nem is akart vezetni, mint aki elől jár, és biztosan mutatja az utat. Segíteni akart, és ehhez próbálta megismerni a másik embert, megismerni a módját, hogyan tudna segíteni, hogy a másik elfogadja a segítséget. A segíteni akarásában gyakran érték kudarcok is.

Vértesy Rudolf lelkész földi pályafutása véget ért. Életcéljának valóra válását, hogy embereket Jézushoz segítsen, nem mi, hanem Isten fogja mérlegére tenni. Élete és szolgálata alatt sok kérdés nyugtalanította, de ezeket Isten iránti bizalommal próbálta boncolgatni, és az ige világosságában próbált feleletet keresni rájuk, ahogy erre a temetésén elhangzott igehirdetés is utalt.

Azzal a reménységgel álltunk meg hamvai mellett, hogy Isten trónusa előtt minden kérdésére választ fog kapni.

In memoriam Zaveczy József (1955–2010)

SZEBIK IMRE

A váratlanul, élete derekán elhunyt Zaveczy Józsefre csak szorongó szívvel tudok emlékezni. Három arca villan fel előttem.

Az első Jóska *gyermekarca*. Amikor miskolci káplánként megismertem, akkor volt hét éves. Édesanyja rendszeresen hozta a gyermekbibliaóra. Érdeklődő tekintete, csillogó szeme mindig magában hordozta azt a fájdalmat, hogy csecsemőkorában szerzett betegsége nehézkessé tette járását. Mégis vidáman énekelt, és érdekelték a bibliai történetek. A szülői biztos háttér és az édesanyjai szeretet feledtette hátrányos helyzetét. A gyermekek befogadták őt nyitott közösségükbe. Valószínűleg ez volt Jóska életének legboldogabb ideje. Testvérhúga is mindig segítőkészen állt mellette, s kísérte a gyülekezetbe. Ahogy ifjúvá serdült, sokszor mondott verset, kellemes orgánumával megnyerte a közönséget, a gyülekezetet.

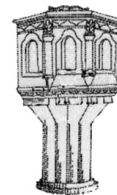
Talán innen indult el benne a gondolat, hogy lelkész szeretne lenni. Amikor leérettségizett, akkor ezt a szándékát határozottan artikulálta. Nekem őszinte kételyeim voltak fizikai alkalmasságát illetően, de nem volt bátorságom elhatározásának ellentmondani. Ezzel az egész család nehezítését magamra zúdítottam volna. Így a vendégként szolgáló püspöknek, más alkalommal a Miskolcon időző egyik professzornak mutattam be Józsit. Mindketten elfogadták személyét és a felvételi bizottság is pozitív döntést hozott.

Ezt követően formálódott bennem Jóska másik arca, a *teológushallgatóé*. Ha hazajött, mindig beszélgettünk. Őszintén feltárta hitbéli kételyeit és teológiai kérdéseit.

Közben bibliaórákon szolgált ifjaink és a felnőttek között is. Örömmel készült lelkészé szentelésére, amely 1981-ben történt a miskolci templomban. A teológusok közössége, a biztos szülői háttér, a miskolci gyülekezet imádsága segítette őt, hogy felkészüljön, s elinduljon a lelkészi pályán. Az ifjúkori arc azonban azt sejtette, hogy egyfajta szorongás él Jóska lelkében. Hogyan tud a lelkészi szolgálat során az elvárásoknak eleget tenni? Mintha vést jósoló gondbarázdák is megjelentek volna arcvonásai között.

Végül a *harmadik arc*. Tiszavirág-életű, nagyon boldognak induló, de válásba torkolló házassága után egyedül maradt a sziráki gyülekezet szolgálatában. Segítség nélkül képtelen volt szolgálatát betölteni. Igazában önálló életvezetésre való alkalmassága is megkérdőjeleződött. Belátta, jobb, ha nyugdíjba menekül. Fájdalmas arca magán hordozta belső gyötrelmét: mi lesz velem? Hitét nem veszítette, de józansága is kísérte gondolatait. Gyenesdiáson, majd Nyíregyházán talált menedéket az evangélikus Emmaus szeretetotthonban. Lelke egyre keményebb lett. Végül szülei halála után a miskolci lakásukba, majd pedig Miskolc város egyik legtöbb kényelmet adó szociális otthonába költözött. Itt érte az utolsó szívdobbanás, Urának hazahívó szava. Ravatalánál Sándor Frigyes miskolci esperes hirdette a vigasztalás és kegyelem igéit Jn 14,1 alapján.

Egy tragikusan fájdalmas élet fejeződött be, kilencévi lelkészi szolgálat és évtizedes vergődés gyötrelme után. Imádságunk ez lehet: Kyrie eleison. Urunk, irgalmazz nekünk és neki is.



Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi)

Józs 23,14–16

Igehirdetési előkészítő

Exegetikai gondolatok

Józsúé Isten embere, Isten népének vezetője búcsúzik, szavait a végakarát szent komolyságával helyezi népe szívére. Nem a maga dicsőségének akar emlékezetet, hanem az Isten ígéreteinek. Az a célja, hogy azt a nép tagjai ismerjék el teljes szívvel és lélekkel.

A hit egzisztenciális kérdés, nem felmondott katekézis; teljes elköteleződést jelent az egész életre vonatkozóan. Nemcsak a jövőbeli ígéretekhez kell a hit, hanem a múlt és a jelen történéseinek értelmezéséhez is. Mennyire nem magától értetődő, hogy sikereink vagy jó dolgaink nem a véletlen szerencse vagy a saját kiválóságunk, hanem Isten kegyelmes ígéreteinek beteljesülései. A hit látja a dolgok mögött a láthatatlan Istent – Mózesnek erős szíve volt, mint aki látja a láthatatlant.

Nem vezett el egyetlen szó sem!

Jézus szavai juthatnak eszünkbe: „*Mert bizony mondom néktek, amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik.*” (Mt 5,18)

Az ige kőszálként megáll, mondja Luther énekében. A lutheri teológiai gondolkodás éppen az ige szilárd alapjára építkezett. Józsúé Isten népének ezt teszi mintegy végrendeletévé.

Azonban az Úr fenyegetései is beteljesednek! Az Úr fenyeget? Figyelmeztet, int, haragszik, büntet; ilyen szavakat is olvasunk számtalan helyen az ígében. Isten a haragját nyilatkoztatja ki a mennyből a hitelenség és a gonosz-

ság miatt (Róm 1,18). Józsúé azt mondja, fellángol ellenetek az Úr haragja, ha idegen istenekhez fordultok. Isten félreérthetetlenül teszi, hogy vele áldást, nélküle átkot örökölnek (5Móz 28). Isten maga az áldás! „*Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?*” (Róm 8,32)

De ha megszegjük az ő szövetségét... Minden szövetségben legalább két fél van, és mindegyiknek meg kell tartania a maga részét. Minden szövetségnek vannak feltételei. Isten a Sínai-hegynél kötött szövetség feltételül szabta, hogy ha engedelmesen hallgatnak az ő szavára, és megtartják szövetségét, akkor az ő tulajdonává lesznek (2Móz 19,5). Ebben a szövetségben Istent Istenünkké kell fogadnunk! Az új szövetségben Isten minden embernek felkínálta Jézus Krisztusban kötött szövetségét, amelynek előzményét már az ábrahám-i ígéretekben kijelentette.

Az igehirdetés felé

Atyai örökség, az ígélet öröksége (a múlt emlékezete)

Az alapige kifejezetten az ígélet örökösének szól, akik a szövetségben belül vannak. Mondhatnám, ma az Újszövetség hivatalosaihoz szól, akik már bementek, és birtokba vették az ígélet „földjét”. Jézus Krisztus Isten országába hívott, mert ő az isteni szövetség követe, Isten országának királya, neki adatott minden hatalom mennyen és földön. Tudjuk Jézus példázatából, hogy a hivatalosok meghívást kaptak a menyegzőre, de nem értek rá, mert elfoglalta őket az örökség.

Örökséged szerzemény vagy ajándék? A szerencse földje vagy az ígélet földje? A halál vagy az élet földje?

Izrael birtokba vette az ígélet földjét, nagyon is valós e világi birtokba léphettek be, de ez a birtok szent földre esett, Istennek elkülönített földjére, hatalmi területére.

Ezen a földön Jahve a király, az ő alkotmánya, a Tóra lépett érvénybe, és ő nem zsarnoki módon, hanem szövetségben, atyaként szeretne uralkodni népén.

Józsué papi lelkülettel szolgált népe között, szíve remegett értük. Józsué jól ismerte az ember állhatatlanságát, hűtlenségét, feledékenységet Istennel és különösen igéjével szemben. A feltámadott Úr is ezt lobbantja tanítványainak szemére: „*Ó, ti balgák! Milyen rest a szívetek arra, hogy mindazt elhiggyétek, amit megmondtak a próféták!*” (Lk 24,25) Józsué ezért állít emlékköveket a Jordán átkelésénél és a szövetség megerősítésére, mintegy tanúként: ez a kő hallotta az Úrnak minden mondását. Ne legyetek feledékenyek, emlékezzetek, mit mondott, és mit cselekedett veletek az Úr! Nem vészett el egyetlen szó sem. Nem lehet köszívetek, hiszen az emlékezés táplálja a bizalmat.

Különös a mi szívünk, valóban mennyire rest, mennyire hitetlen tud lenni, még a vallásos ember szíve is. Ez a jellemző az Istentől elszakadt emberre. De Isten mégsem hallgat, hanem szól és emlékeztet, és várja az ő népének halás szeretetét. Péter írja: „*szeretteim [...] emlékeztetés által ébresztgetem tiszta gondolkodásokat, hogy eszetekbe jussanak a szent próféták előre megmondott szavai.*” (2Pt 3,1–2) Ismerd el teljes szívvel és teljes lélekkel: mid van, amit nem kaptál? Jézus Krisztusért lehetek az új szövetség részese, benne mindent megkaptam, bűnbocsánatot és életet: „*akié a Fiú, azé az élet...*” Örökségem kies helyre esett!

Örökség nélküle (birtokviszonyok a jelenben)

„*Atyám, add ki nekem a vagyonom rám eső részét!*” Jézus a tékozló fiú példázatában leleplezi az ember indulatát: az örökség igen, az Atya nem! Az elmúlt századokban mennyit emlegették, hogy az ember felnőtt, és nem szorul gyámködásra. Camus írja: az ember az Istennel szemben is kivívta a szabadságát, de nem jött el az igazság országa... és ebbe belehal Európa. Legyen meg az én akaratom, valósuljon meg az én országom! Jézus ezt így fogalmazza meg „*Ez az örökség! Öljük meg őt, és mienk lesz az örökség!*” (Lk 20,14b) A modern „halott Isten” teológia: öröm, örömkönnyek, üres az ég! (Sartre)

A vallásos keresztény úgy gondolja, ez az indulat távol van tőle. Hiszen naponként imádkozik: „*jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratom*”. Tényleg komolyan gondoljuk? Józsué nem véletlenül említi a teljes szívből és lélekből fakadó hitet, amely minden jó ajándékot onnan felülről, a világosság Atyjától való ígéret áldott gyümölcsének lát. Vajon nem lappang-e a mi „hívó” szívünk mélyén is a korrupció, amely vallásos üzletként éli meg az Istennel kötött szövetséget? Ha megsegítesz, ha meggyógyítasz, ha sikeren részesítesz, akkor én is megadom azt, ami neked jár...

Ez a szívbeli indulat végzetes lehet, hiszen ha nem működik az „üzlet”, akkor örök harag, és jöhetnek az idegen istenek, a szerencse istene, az ég seregei, a horoszkóp, a

jóslás, a gyógyítás istene és így tovább. És ott találjuk magunkat hűtlenül a megtört szövetség romjain, Isten nélkül a birtokban, a halál földjén, amely átok alatt van.

Örökség veled (nemcsak jelene, de jövője is van)

Az Úr az én örökségem, mondja a zsoltáros. Nem tudom, hogy igazán értjük-e ezt a csodálatos kijelentést. Ő nekünk nem néhány hektár földet, nem mulandó sikereket, nem e-világi birtokot szánt csupán; mindez csak ráadás. „*De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek.*” (Mt 6,3) Hogyne ajándékozna nektek veled együtt mindent? *Veled együtt* – ezt nagyon komolyan kellene vennünk. Isten nem a pénzemet, nem a vallásos hajbókolásomat keresi, hanem engem magamat. Kevesebb nem éri be: „*Szeresd azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből!*” (5Móz 6,5) Mert ő előbb szeretett minket.

Isten szeretetét, ezt a halálos szeretetet a Golgotán láthatja meg az ember. Nagyon megszoktuk már, hogy mindig az ő áldozatát halljuk. Megszürkült az emlékezet, elhalványult a szeretet nagysága. A zsidók is panaszkodtak a mindennapok nyomorúságai miatt, úgy látták, elhagyta őket az Úr. Sokszor mi is úgy gondoljuk: „*...megfeledkezett rólam az én Uram! Megfeledkezik-e csecsemőjéről az anya? Ha mások megfeledkeznének is, én nem feledkezem meg rólad! Íme, tenyereembe véstelek be.*” (Ézs 49,14–15) Hát emlékezz, valóban véres kezeibe véste be emlékezetedet, rólad soha meg nem feledkezik. Isten örök emlékezetébe írta fel nevedet, birtokod az élők földjére esett.

Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz királyságodba!

ITTZÉS ISTVÁN

Tallózó

„*Izrael csak önmagát okolhatja, ha elveszti hazáját. A népek sorsának alakulását nem a véletlen határozza meg, hanem az Úr formálja a maga szándéka szerint (...)* Lehet, hogy a kanaáni istenek kultusza látványosabb, ünnepeik féktelen mulatozása vonzóbb, de csak egyedül az Úr az élő, cselekvő, történelemformáló Isten.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„*A nép vezetőinek szóló üzenet csúcspontján hangsúlyozta azt aényt, hogy az Izraelre leselkedő legnagyobb veszély nem katonai jellegű, hanem erkölcsi és lelki.*” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„*Ő vezeti be a népet az Ígéret Földjére és a nyugalomba; de lesz egy jobb nyugalom, amelybe az vezeti be Isten népét, aki ugyanazt a nevet viseli (Zsid 4,8–9), és akinek Józsué az előképe.*” (Arno C. Gaebel: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Jézus búcsúbeszédeiben (Jn 13–17) s az 1Jn levélben lényegében ugyanezek az intések hangzanak el: »Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben.« (Jn 15,10)» (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„A választott nép honfoglalásának története azt bizonyítja, hogy Isten ígéretei (a héber szöveg szerint »jó szavai«) megvalósultak – ám éppen ezért kell hallgatni a fenyegető beszédekre (»rossz szavakra«), hiszen az Úr azokkal sem a levegőbe beszélt. Mikor teljeseznek be a fenyegető próféciák? Ha a nép a szövetséget megszegve idegen istenek előtt borul le. (...) a választott népen a sor, hogy ők is hűségesek legyenek. Ha ezt nem teszik, akkor az Úr – igénk szavával – kipusztítja őket arról a jó földről, amelyet éppen tőle kaptak. Ezért Izrael számára a megmaradást az jelenti, ha *ragaszkodik az Úrhoz* (23,8). Itt ugyanaz a szó szerepel, mint amit 1Móz 2,24 a házastársi kapcsolatról mond: »a férfi elhagyja apját és anyját, és ragaszkodik feleségéhez.« (...) Józsué műve Jézusban folytatódott. (...) ugyanazt a zsidó nevet hordják, ami azt jelenti: Isten a szabadító. A Septuaginta (...) egyaránt Iézusznak, vagyis Jézusnak írja Józsué nevét.» (Fabiny Tamás: Húsvét után 6. vasárnap. In: *Hullámhossz.* Luther Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*elmegyek...*)

A dolgai elől rejtegetett Isten kivette bolond fiát ebből a világból. Mert „nem ember szívébe való nagy kínok késeivel játszott”, és ehhez idelent nem találhatott játszótársakat.

„...a csöndbe tértek a dalok”, és eljött érte, Borbála napjának előestéjén, „a halott, ki szült, ki dajkált énekelve.”

„Ne legyen más Istened!” A mi világunk nem szereti a parancsolatokat. De éppen ezért adhatunk hálát József Attiláért, aki kutyául megszenvedve megmutatta – igaz, a fonákjáról –, hogy ez a legféltőbb és legalapvetőbb könyörgés, amely értünk megíratott. (K. I.)

(*beteljesedett rajtatok...*)

„Igen, az ember semmivel sem bírhatja rá Istent, hogy elfogadja őt. De éppen ezt kell elfogadnia az embernek. El kell fogadnia, hogy Isten elfogadja őt; el kell fogadnia az elfogadást...”

Paul Tillich (1886–1965) evangélikus lelkész, teológus

(*föllángol majd ellenetek az Úr haragja*)

„Az örökkévalóval szembesülve szertefoszlik a rossz (...) Ebben az értelemben nevezzük az örökkévaló Istent »megemésztő tűznek«; megemészti azt, ami pozitívumnak mutatja magát, noha nem az.»

Paul Tillich

(*kipusztultok erről a jó földről*)

„A lét alapjának jelölésére használt vallásos szó: Isten.”

Paul Tillich

VERS

(*az Úr megígért nektek*)

Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805):

Mint a megvénhedt fa (részlet)

Ő léssen gyámola az erőtelennek,
Ő felruházója a mezítelennek.

...

Míg ez él, ne félj, mert addig a bánatnak

Terhei bár nyomnak, de el nem nyomhatnak.

...

Így szólt, szíve lévén örömmel bételve.

Kegyelmes ég, kinek végetlen hatalma

A nyomorúltaknak örökös oltalma,

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A megjelenített történelmi helyzet pontosítást igényel: a gyakorlott bibliaolvasók és igehallgatók sem tudják biztosan meghatározni, hogy ki, mikor, milyen körülmények között mondta el az elhangzó szavakat. E hiányosság az üzenet megfogalmazódását akadályozza, a tisztázás után viszont könnyebben kibontható az igeszakasz üzenete.

Az első fontos gondolat: az Úr cselekszik, és nem az ember érdeme az, ha „jól alakulnak” a dolgok. Fontos, hogy Józsué még a kivonulást átélő nemzedék képviselője, aki a pusztai vándorlás idején naponként megtapasztalta Isten gondviselő szeretetét az emberi méltatlanság, a nép bűnei között is. Így az ő szavaiként sokkal nagyobb jelentőséget hordoznak a mondatok. Azonnali az asszociáció: nem a mi érdemeink tesznek alkalmassá, hanem Isten kegyelme tart meg.

A textus „végrendeletillatát” két vonal jellemzi. Egyrészt jogos az Úr haragja, hiszen a naponkénti gondviselés elfogadása mellett a nép nem tudott naponként Isten akarata „irányába állni”. Az elfordulás elvárható és elfogadható következményei alapján csoda, hogy életben talált bárkit a pusztai vándorlás vége. Mégis megérkeztek az ígéret földjére, és Isten ígérete szerint valóban a nép örökségévé vált e föld. Másrészt a jó ügyvéd tájékoztatása hangzik e szavakból, aki tárgyilagosan, de nem magára hagyva, érzelemmentes formában, mégsem érzelmek nélkül tájékoztatja a népet döntéseik lehetséges következményeiről.

A textusban Isten ígéreteivel kapcsolatban megfogalmazott kontinuitás természetes folytatásaként az istentiszteleten mindenképpen megszólaló óegyházi evangélium Jézus ígéretét tárja a gyülekezet elé, amely a közelgő pünkösd ün-

nepe felé mutat. A lekcio jelenlétében elhangzó igehirdetés a sokszor bizonytalan tenni akarás türelmetlenségéből az Isten ígéreteinek élettapasztatatokon nyugvó bizonyosságában történő kitaró várakozás felé terelheti a gyülekezetet.

Pünkösdi ünnepe

ApCsel 2,36–41

Igehirdetési előkészítő

Az ünnep jelentősége ma

Egyházi esztendőnk ünnepei között mostoha sorsa van ma pünkösdeknek. A néprajzból ismert ünnephez kötődő szokások mára már nem jellemzőek gyülekezeteinkre, még akkor sem, ha turisztikai szempontok miatt sokféle felelevenítik is ezeket. A pünkösdi királyválasztás, királynéjárás, tavaszköszöntés, pünkösdlés, májusfaállítás, zöldághordás régi szakrális elemei ott sem nagyon találhatók meg, ahol ezeket egyházi óvodáink és iskoláink megpróbálják feleleveníteni. (A szokásokról jó áttekintést ad a Magyar Néprajz VII. kötete, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.) Egyházunk honlapja három szép pünkösdi költeményt ajánl az ünnepre, érdemes előkészületi meditációs célból elolvasni és esetleg illusztrációként használni a verseket (<http://www.evangelikus.hu/temak/punkoesd/punkoesdi-versek>).

Európa és egyházunk „pünkösdlésére” jellemző O. A. Dilschneider megállapítása, hogy a „heveny lélekfeledés” (akute Geistvergessenheit) állapotában élünk (Der Geist führt in die Wahrheit, Ev. Kommentare, 1973). Szerinte a krisztocentrikus teológia „túlsúlya” elnyomja a „Lélek teológiáját”. Szekták és szabadegyházi közösségek viszont a Lélek közvetlen kinyilatkoztatására hivatkoznak.

Advent és karácsony, nagyhét és húsvét megragadó történeti eseményei *mysterium fascinosum* (magával ragadó, megigéző titok) típusú vonzása után pünkösdi a Szentlélek kitöltése csodájával inkább a *mysterium tremendum* hatókörébe tartozik (ijesztő, félelmet keltő, megborzongató titok), még akkor is, ha „az egyház születésnapja” ünneplése félelmet eloszlató valóságként távlatot nyit mai gyülekezeti és egyházi életünkre. „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lélek, ott a szabadság.” (2Kor 3,17) A Szentlélek számunkra a jelen lévő Krisztus, *Christus praesens*, akire nagy szükségünk van.

Az alapige megértése

Textusunk Péter apostol jeruzsálemi pünkösdi prédikációjának befejező része. „...*mintha szíven találták volna őket*” – mondja el beszámolójában Lukács, az Apostolok Cseleke-

detei könyvének szerzője, és összegzi az eredményt: „*Akik pedig hittek a beszédének, megkeresztelkedtek, és azon a napon mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk.*”

36. vers: Jézusnak az evangéliumokban lejegyzett tanításai, beszédei után itt kezdődik az egyházi, gyülekezeti prédikációk története. Középpontban az apostoli hagyomány lényege, Jézus nagypénteki kereszthalála és húsvéti feltámadása áll. Péter prédikációja lezáró ismétlésként hangsúlyozza: „...*tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal...*” Ő és mellette a többi apostol alkotják „az első tanúk” csapatát, akiktől az „apostoli szukcesszió” indul. Az egyház történetében félreértés volt, amikor ezt a szukcessziót az egymást követő nemzedékek kézrátétellel, ordinációval és áldással indított, megszakítás nélküli tanítványi-papi-püspöki sora megléte bizonyításával magyarázták. Az egyház „apostolisága” az első szemtanúktól kezdve annak a ténynek hirdetését jelentette, hogy „*Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten, azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek*”. Luther a mindenkori prédikáció jelentőségét azzal húzza alá, hogy mit érne nekünk, ha Jézust ezerszer is keresztre feszítenék értünk, de nem hallanánk meg, hogy ez a miénk (WA 18,203k). Ezért van nagy jelentősége az ígének, a prédikációnak.

37. vers: „...*mintha szíven találták volna őket.*” Megkülönböztetjük a hit két oldalát: *fides qua creditur* és *quae creditur*, azaz az ismereti oldalt, a „fej hitét” és az érzelmi oldalt, a „szív hitét és bizalmát”. K. Holl szerint Luther számára a „vallás” (Religion) „lelkiismeret-vallás” azaz „Gewissensreligion” volt. A legutóbbi évtizedekben, főleg a hitoktatás visszaszorítása terén erőszakoskodó állami intézkedések „kivédésére” még egyházi kiadványainkban is találkozni lehetett azzal a hamis kifogással, hogy „a hitet nem lehet tanítani”. Bizony, igenis lehet tanítani a „fej hitét”, azaz tanítható a káté anyaga, a Tízparancsolat, a Hiszekegy, a Miatyánk, és taníthatók a bibliai történetek, Jézus mondásai stb.

38. vers: Az ismeretek továbbadása mellett és azon túl a prédikáció feladata, hogy a szívet, érzéseket, lelkiismeretet is megmozgassa. Teheti ezt azért, mert nem csupán emberi szó, hanem továbbítani tudja Isten evangéliumát, a véges be tudja fogadni és közvetíteni tudja a végtelent (*finis in capax infiniti*). A megtérés és a keresztség bűnbocsánatot és a Szentlélek ajándékát jelenti.

39–41.vers: Péter kirekesztés nélkül prédikálja: „*tiétek ez az ígélet és gyermekeiteké, sőt mindazoké, akik távol vannak, akiket csak elhív magának az Úr...*” A magyar fordítás szerint a „*szabaduljatok meg végre ettől az elfajult nemzedéktől*” felszólításban az „elfajultat” kifejező görög szó, a *szkoliosz* a régi magyar fordítás szerint ’gonosz’, angolul *corrupt generation* (New International Version). Luther német fordítása szerint *verkehrt*, latinul *generatione ista prava*, azaz inkább Lk 3,5 szerint „görbe úton járók”, amint ezt Keresztelő János prédikációjában az ézsaiási idézet mutatja. Az ígélet, az üdvösség a zsidók között jelent meg, de mindenkié lehet, akit elhív

magának az Úr. Az az ember, az a nép veszítheti el, aki „görbe úton” jár. Nem a származás számít, mert a hitet nem lehet örökölni, hanem a befogadó hit: „*Akik pedig hittek a beszédének, megkeresztelkedtek, és azon a napon mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk.*”

Ebben az alapigében pünkösöd úgy van előttünk, mint az egyház születésnapja. A közösség, a gyülekezet, az egyház építése szempontjai azonban nem szoríthatják félre éppen ezen az ünnepen a Szentlélekről szóló tanítást. Különösen is fontos lehet, hogy a sokféle fellelhető karizmatikus vagy szektás hatások ellenében világossá tegyünk, ahogyan Luther írta: „A hirdetett, külső ígét érintő pontoknál szilárdan ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy az Isten senkinek sem adja Lelkét vagy kegyelmét másképpen, csak a megelőzően hirdetett igében vagy ígével. Így tudunk őrizkedni a rajongóktól, azoktól a lelkektől, akik azzal dicsekszenek, hogy ige nélkül vagy már az ige hirdetése előtt megkapták a Lelket. Ezért az Írást vagy a hirdetett ígét kényük-kedvük szerint bírálgatják, magyarázzák, csúrik-csavarják. Így cselekedett Münzer, és így tesznek ma is sokan. Éles különbséget akarnak tenni a Lélek és a betű között, de nem tudják, mit beszélnek és állítanak.” (*Schmalkaldeni cikkek*, III. 8.).

Egyháztörténeti évfordulók május 23-án: 1498 – Girolamo Savonarola szerzetes máglyahalála Firenzében; 1618 – a harmincéves háború kezdete Európában; 1918 – Ludwig Nommensen, szumátrai misszionárius halála.

Vázlat a szószék felé

Pünkösdi prédikáció

Az egyháztörténelem legjelentősebb prédikációjába hallgatunk bele. Titokzatos történések következnek egymás után: a Szentlélek kitöltése Jézus ígérete szerint, a nyelven szólás, az első gyülekezet megalakulása.

(1) *A prédikáció tartalma:* Úrrá és Krisztussá tette Isten a megfeszített Jézust. Az első tanúk óta, Pétertől és a többi apostoltól kezdve máig húzódik ez a lánc, az evangélium hirdetőinek lánc apostoli szukcesszióként nemzedékről nemzedékre. Jézust peres eljárásban ítélték halálra a főpapok és Pilátus előtt, a per azonban nincs befejezve, mert nem dőlt el, ki is valójában a názáreti. Azóta a Jézus személye körüli perben tanúkihallgatások folynak, „tudja meg tehát Izrael egész háza” és a prédikációkat hallgatók az evangélium üzenetét.

(2) *A prédikáció hatása:* „...*mintha szíven találták volna őket*”. Az igehirdetés mindig „célzott” beszéd kell, hogy legyen, azaz nem Arany János *Toldija* szerint repülő nehéz kő, amelyről nem lehet tudni, hol áll meg, és kit hogyan talál el. Feladat az ismeretközlés is, mert a hit „fejhit”, ismertet is jelent, hiszen meg lehet tanulnunk a káté anyagát. Az Istenhez térés, az életváltoztatás viszont a szívünk, a lelki ismeretünk, az akaratunk megváltozását jelenti.

(3) *A prédikáció következménye:* „*Akik pedig hittek a beszédének, megkeresztelkedtek, és azon a napon mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk.*” Pünkösöd ünnepére hivatkoznak olyan szektás, hamis tanítások is, amelyek a Szentlélek kisajátítása igényével lépnek fel, hirdetik a Lélek keresztségét, és feltételként szabják a közösségekben a nyelveken szólást. Az egyház születése csodájánál vagyunk! A léleképítés együtt jár a közösség felépítésével. Ehhez tartozik, hogy szabadulnunk kell a „görbe úton járók” csoportjától.

HARMATI BÉLA

Tallózó

„A Szentlélek ajándékában részesült ember alkalmassá lett arra, hogy megértse és megmagyarázza Isten tettét. Az üdvörtörténet előző eseményeit angyalok, mennyei követek magyarázták meg, a pünkösdi eseményt azonban a Szentlélek ajándékában részesült ember. (...) Péter igehirdetése megérinti hallgatóságát, tette ösztönzi az ünneplő embereket. Személyes ügyökké válik az Ige. A szívüket áthasító fájdalom nem a halál jele, hanem az új életé. Az Igét hallgató és az Ige által elmarasztalt nép nem akar megmaradni jelenlegi helyzetében, keresi a kivezető utat, a megoldást. (...) Péter útmutatásának célja hallgatóságának megmentése. Engedetlen nemzedékek (...) között is van lehetőség a megmaradásra, de csak azoknak, akik elfogadják az Ige útmutatását (...) Péter hallgatósága gyülekezetté válik. Az Igének nemcsak hallgatói voltak, hanem befogadóivá is lettek.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Az üdvösség nem marad pusztán személyes ügy a hívő és Jézus közt. Az egyes ember Isten népébe keresztelkedik bele, és mint az egyházi közösség tagja részesül az üdvösségben.” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„»Szíven találta őket az, amit az apostol elmondott. (...) Ha valakit egzisztenciálisan izgatni kezd valami, akkor szükségszerűen felmerül benne, hogy *merre mozduljon*. (...) »A Szentlélek egyedül Jézus Krisztust akarja prédikálni. Szegény Szentlélek semmi máshoz nem ért. Mint egy hárfás (...) Csak egy húrja van, amin játszani tud: egyedül Krisztus!« (Luther).” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Ennek az igehirdetésnek alapjában véve egy témája van: Jézus a Messiás és Úr (...) Ha a zsidók megfeszítették Messiásukat, és most ő felemeltetett, akkor mit tehetnek ezután? *Mit* tehetnek, és mit kell tenniük?” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„*Az Isten tette úrrá és Krisztussá – azt a Jézust, akit ti megfeszítettetek*. Ahogyan Bengel mondja: »A beszéd fullánkja a végére került.« (...) A Szent Szellem meggyőző ereje olyan hatalmas volt, hogy a hallgatóság azonnal reagált.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

A Lélek ünnepéről, az Egyház megvilágosodásáról

„Jobb nektek, ha én elmegyek – mondja Jézus tanítványainak.

...mit is mond ezzel Jézus? Elképesztő ez a kijelentése. Hát nem az »a legjobb«, hogy Jézus arcáról olvashatták le az örökkévalóság üzenetét? Hát nem az »a jóság« csúcsa, hogy tekintetének biztató ragyogásában fűrődhettek? Hogy hangjának csengését, meleg szavainak világosságát és békét sugárzó áramát érezhették? Hát van s lehet ennél jobb? És Jézus mégis azt mondja, hogy van jobb: a Lélek... Hároméves beszédsorozata sem győzte meg a népet, de még tanítványait sem a megváltás nagyművéről. Szenvedése, halála, de leginkább föltámadása teljesen váratlanul érte őket. Még feltámadtan is, hiába szólnak szavai lángolóan az emmauszi tanítványoknak egész úton, nem ismerik fel őt... Félelmetes rádöbbenünk arra, hogy az élő Krisztus látása, hallása, megjelenése sem elég arra, hogy az emberi lélek Istenhez kötődjék... »Jobb nektek, ha én elmegyek.« Krisztus értékelésében kell látnunk a Szentlelket, mert így nyílik meg igazán a mi lelkünk... Ne vágyódjunk jobban Krisztus látására, tapintására, elhangzó szavára, mint a Lélekére. Így alakul ki bennünk a vágy a Lélek után.”

Belon Gellért (1911–1987) püspök, lelkiségi író

(megkapjátok a Szentlélek ajándékát)

„Jézus számos alkalommal megígérte a Szentlelket apostolainak, és úgy tűnik, mintha szándékosan »elintézetlen ügyként« hagyta volna hátra megváltó örökségét.

Figyeljük meg, milyen tétovázók, bizonytalanok, félelemben vergődök az apostolok! Nem tudják, mit tegyenek, hogyan váltsák valóra Jézus parancsát. Ám pünkösöd ünnepén, a Szentlélek eljövételével minden elrendeződik.

Így történt az első pünkösöd alkalmával és azóta is az egyház történetében. A tétovázás, bizonytalanság, a félelem órája nem múlt el végérvényesen. A Szentlélek azonban mindig jelentkezik, ott »fű«, ahol sötétség borul Isten népére.”

György Attila (1926–) plébános, lelkiségi író

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Karácsonyhoz és húsvéthoz képest pünkösöd megfoghatatlanabb. Kevés szokás kapcsolódik hozzá, és azoknak sincs sok közülük a bibliai történethez, inkább a természet megújulását hirdetik. Holott pünkösöd nem a természet megújulásának ünnepe volt eredetileg, akkor már arattak azon a vidéken.

Az ébredés lebilincselő története ez, melyből biztatást meríthetünk. Egyházunknak ebből a történetből kell erőt

merítenie: ha van megtérés, épül az egyház is, a Szentlélek által.

Lassan ürülő templomaink látványa, kiháló falvainkban élő evangélikusok, kisvárosi – néhány évtizede még élő képet mutató – gyülekezeteink mai képe és a felolvasott történet éles ellentétben vannak – melyiknek higgyünk?

Bár lenne annyi tenni akarás a mai gyülekezeti tagokban is, mint az első megtérőkben!

A háromezer lélek megtérő gyülekezetnek sok, népfelkelőnek kevés.

A szentlélek ajándéka és a megtérés ebből a történetből a legfontosabb, pünkösöd a megtérés és a Szentlélek ajándékának elnyerése lehet számunkra is.

Mit jelent az elfajult nemzedéktől való megszabadulás? Elszakadást a kortársak világától?

Az első gyülekezet kommunisztikus jellege mennyiben példa ma számunkra?

Hogy tiétek ez az ígéret és gyermekeiteké, eredetileg nyilván a zsidóságra vonatkozott, és a távol lévők és elhívtak pedig az egyházra, hová lett ez a – Péter által hirdetett – egység a zsidóság és az egyház között? A gyülekezeti tagok között pedig nyilvánvalóan tapasztalható az antiszemitizmus: lehet-e a keresztyén ember antiszemita?

Vajon nem a lelkiismeret-furdalás által mozgósítja itt hallgatóit Péter, azáltal, hogy azt hirdeti nekik: ti feszíteték keresztre?

Isten elveszi büntudatunkat, s azáltal, hogy megtérünk, a Szentlélek ajándékában részesít.

Szépen becsomagolt ajándék képe. Zsúfolásig tele lévő hátizsák, melyet leraknak a sarokba. Beszélgető emberek között zajos templom. Keresztelőmedence előtt hosszú sorban állók.

Pünkösöd 2. napja

ApCsel 2,42–47

Igehirdetési előkészítő

Amiről az ige tudósít

A textus a legtökéletesebb másodünnepi igeszakasz, hiszen több szempontból is folytatása az első napinak. Nem kell kinnal-keservvel kibányásznunk belőle a szokásos „hogyan is reagáljunk az első napi üzenetre, mi is az ünnep gyakorlati aktualitása, mit is kell tennünk az ünnepek után?” típusú másodnapi kérdéseket és témákat. Hiszen arról szól, hogy a pünkösödi csodában részesült, vagyis az ige szavára bűnbánatot gyakorolt, megtért, megkeresztelkedett s ezzel a Krisztus testébe, az ő megszületett egyházába beta-goződött hallgatóság megkezdte gyülekezeti életét, amely

konkrét cselekedetekben nyilvánult meg. Nem készítették munkatervet, mégis tudták, mit kell tenniük. Az emberi lét valós kérdéseire keresték a gyakorlati választ. Az egyéni és közösségi életvitel minél tökéletesebb megoldására törekedtek. Ezzel tulajdonképpen arról tettek bizonyosságot, hogy Krisztus váltsága a mindennapi élet területeire is kihat. Az élet konkrét gondjaira, problémáira is megoldást ad azzal, hogy megszenteli az életet.

Az első gyülekezet tudta, hogy mit kapott, miért, mi célból jött létre, s hogy mit kell tennie. S gondolkodás nélkül kész volt a legnagyobb áldozatra is.

Mindenekelőtt házi és templomi alkalmakon is hirdették az igét, éltek vele és belőle. Naponta gyakorolták az asztalközösséget, éltek az úrvacsora szentségével és az imádkozás áldott lehetőségével. Az anyagi természetű dolgokat is – amelyek a legnagyobb buktatók lehetnek (lásd gazdag ifjú) – a Lélek vezetésével intézték. Mindenüket közösnek tekintették. Testvérként álltak egymás mellett, adtak és el is fogadtak adományokat.

Az ekképpen működésnek indult közösség meglepően gyorsan és természetes módon vált valóságos szeretetközösséggé, tiszta szívű, Istent dicsérő, ujjongó gyülekezet. Hitükkel nemcsak egymáshoz, hanem a kívülállókhoz is közel kerültek, áldássá váltak sokak számára. Erre utal a „kedvelte őket az egész nép” megjegyzés. A híveket nem lasszóval fogták, hanem az Úrtól kapták.

E szép és vonzó közösségi élet magyarázata, hogy az első keresztények magát a Feltámadott Urat tudták maguk között a Szentlélek munkája által. A *Christus praesens* hit, tudata volt és működött bennük.

Amire az ige indít

Egyértelmű a textus kapcsolata az agendabeli témával. Az ősgyülekezetben a Lélek egyházára ismerünk, életükben a Lélek gyümölcsei ismerhetők fel.

Vitathatatlanak tűnik a nekünk szóló, ránk vonatkozó mai üzenet is: körülbelül ilyen egyházzá kellene lennünk, valahogy így kellene nekünk is élnünk. Példa áll előttünk, amely egyszerű, érthető, szemléletes.

Hatására az első érzés, ami megszülethet bennünk, az a maradéktalan lelkesedés. Pünkösöd van, itt a Szentlélek, megjött az erősítés! Nosza, rajta, húzzunk bele, kezdjük el komolyan követni a keresztény ősokeket, kezdjük el mi is teremni a Lélek gyümölcseit!

Ami megtorpanásra készítet

Hamar azon kaphatjuk azonban magunkat, hogy lelkesedésünk alábbhagy, mert ez a mérce számunkra bizony túl magasnak tűnik. Hiszen amit olvasunk, hallunk az első ke-

resztényekről, az túl szép, már-már „filmszerű”. Olyannyira az, hogy egy folyóiratcikket idéz fel bennem, amelynek *A smink sérthetetlen, az autó törhetetlen* volt a címe. Alcíme – *A filmekben minden másként van* – már előrevetítette a tartalmát. Az írás nem csupán a filmek valóságtól való elrugaszkodott voltát taglalta a tartalom és a külsőségek vonatkozásában, hanem olyan embereket, például színészeket is megszólaltatott, akik privát életükben próbáltak meg lemásolni, megrendezni egy-egy romantikus filmbeli jelenetet. Talán mondani sem kell, hogy nem jártak sikerrel. Volt, aki csak „beégett”, volt, aki a romantikus fényt szolgáltató mécsesektől majdnem megégett. S volt, aki megállapította, hogy az élet legfeljebb kerülőúton találkozik a filmekkel. Valahogy úgy, mondhatjuk, mint a mai keresztény életstílus, életút a Szentírással, a bibliai példákkal.

Nem akarom profanizálni, holmi filmekkel egy szinten említeni az előttünk lévő igét, de önkéntelenül adódik a kérdés: megkísérelhetjük-e követni az első keresztények tökéletes, filmszerű életét? Van-e esélyünk egyáltalán a nyomukba lépni? Vagy nyugodjunk bele a szokásos kifogásokba, magyarázatokba: ma már más világ van, ma már más idők járnak. Az egymástól való elidegenedés tragédiáját éljük meg. A közösség gyakran még egy-egy körön, családon, munkahelyen belül sem igazán működik. Már az is jelentős eredmény lenne, ha valamivel többen ülnének a templompadokban, s ha legalább nagyünnepeken kellő számban lennének vendégei Krisztus vacsorájának, nem-hogy naponta. Reális dolog lenne-e házi keresztény közösségek alakításán kísérletezni ott, ahol már a családok sem igazi családok? S ahol a potenciális missziói területen lévők, még látogatásunkat sem fogadják kitörő örömmel, sőt – ahogyan a közelmúlt hitoktatói találkozóján elhangzott – sokan egyáltalán nem igénylik? Nem nevetséges-e vagyonszösségről beszélni az anyagiasság, az egoizmus, a piacgazdaság kellős közepén? Amikor az amúgy is kevés házasságkötés egy részénél a felek vagyonyilatkozatot készítenek, hogy esetleges válás esetén anyagilag ne veszítse-nek?! Ráadásul tudjuk, hogy az ApCsel 2,45-ben említett, példaként előttünk álló jeruzsálemi „ősközösség” tagjai később oly mértékben elszegényedtek, hogy Péter gyűjtést szervezett a megsegítésükre.

A helyzet tehát az, hogy a kétségtelenül pozitív példa követésének kérdése egyáltalán nem olyan egyszerű. Falak vannak előttünk, közöttünk és bennünk is, amelyek visszavetnek bennünket és szkeptikussá tesznek minket minden próbálkozással kapcsolatban. S e falak leomlása nélkül nem igazán mennek a dolgok. Azokat a falakat viszont nem mi fogjuk lebontani. A kövekből a fiakat sohasem az emberek teremtették. Az első pünkösöd alkalmával sem, amelyben pontosan felfedezhetjük a pünkösdi csoda szükségességének lényegét. Amikor az első pünkösdi prédikáció hatására háromezer ember tért meg Jeruzsálemben, Péter csak prédikált, csak szervezett, csak a dolgát vé-

gezte, azután pedig csak csodálkozni tudott, mert az eredmény nem tőle való volt. A Pártfogóban, a Vigasztalóban a lehetetlen, a „mégis” érkezett meg, általa maga a Feltámadott teremtett élő gyülekezetet. Hiszen a történelmi és társadalmi környezet, az alapszituáció akkor és ott sem volt jobb, előnyösebb, mint a mai.

Az, ami a mindenkori egyháznak, s a benne élőknek az újjászületését, épülését és működésének eredményességét jelenti, nem emberektől van, hanem a Szentlélek munkájának a következménye. Ő közöttünk és bennünk is munkálkodik, ha engedelmeskedünk neki. Ebbe kell vetnünk a bizalmunkat, erre építve az igei példa alapján mégis érdemes megpróbálni a kereszteni ősök nyomába lépni.

Amit hirdethetünk

1. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kereszteni közösség. Akár így is kezdődhetne a mai ige, hiszen akikről szó van benne, úgy éltek, mint a mesében. Kitartóan hittek, tanítottak, imádkoztak, és naponta megtörték a kenyeret. Vagyonukat megosztották egymással, ujjongóak és tiszta szívűek voltak. Csodákat láttak, dicsérték az Istent, számuk napról napra növekedett, s ráadásul a körülöttük élők még kedvelték is őket.

2. Dicső múlt, dicső tettek! Az az első pünkösd utáni idő volt, a Szentlélek kora. Ma már ilyet ne várjon tőlünk senki. Más a kor, más az ember, más az egyház is, mások vagyunk magunk is. Másként élünk meg hitünket, kereszteni életünket.

3. Pedig megélhetnénk úgy is, az első keresztenyekhez hasonlóan is, hiszen a háttér, a „hátszél”, a „Lélek szele” ugyanaz. Mi is vettünk, mi is kaptunk már Szentlelket. Ugyanis a keresztség, amelyben részesültünk, és a Szentlélek szorosan összetartoznak. Isten mindannyiunknak adta az ő Lelkét és az új élet áldott lehetőségét, esélyét. Volt már nekünk is pünkösdünk. Nem is csak egy, hanem több is. Csak nem igazán engedelmeskedtünk a Szentléleknek, úgy éltünk, tettünk, mintha csak átszállt volna a fejünk felett.

4. Ezért a mostani, a sokadik pünkösd alkalmával végre a szívünkig kell engednünk az ígét, lelkünkbe kell engednünk a Lelket. Kérünk és hagynunk kell, hogy formáljon minket is igaz keresztenyekké, neki tetsző gyülekezetté.

LÁSZLÓNÉ HÁZI MAGDOLNA

Tallózó

„Izraelben a »kenyér megtörése« az étkezés jelölésére használt kifejezés. Általában minden étkezés a feltámadott Úrral való közösségre emlékeztette a gyülekezetet: úrvacsora

rává szentelődött. Ez az úrvacsora legősibb formája. (...) A rendezett gyülekezet nem megköveteli, hanem kiváltja a tiszteletet. (...) A hívők meggyőződése hétköznapi életükben, életformájukban mutatkozik meg. Az élet anyagi természetű dolgait sem a földi törvényszerűségek szerint intézték, hanem a Lélek megszentelő munkájának hatása alatt.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Fontos a lélek, a »belső« élet: istentiszteletekkel és úrvacsoravétellel, igehirdetésekkkel és imádkozással. Egyik tényező sem mellőzhető, vagy szorítható háttérbe. Az ige szerint már akkor is baj volna, ha egy hiányoznék a három »jellemző« mellől, minálunk manapság már akkor is megelégedettség jelentkezik, ha az igében felsorolt »négyből« úgy-ahogy »egy-kettő« megtalálható. (...) *Fontosak a testvérek.* (...) *Fontosak a »jelek és csodák«* (...) melyek »az apostolok által« történnek. (...) *Fontosak a naponkénti együttlétek.* (...) *fontos, hogy a pünkösd hatását a »kívülállók« is érzékelik.*” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az eladott vagyon árát szétosztogatták kinek-kinek szüksége szerint. Mindez tökéletesen szabad, önkéntes és egyéni szolgálat volt; nem kommunizmus a szó modern értelmében, hanem családiaság a szó patriarkális értelmében. (...) megmaradtak a közösségben, azaz a kenyér megtörésében és az imádkozásban. A »közösségben« szó után nem szerepel az »és« kötőszó, ami azt jelzi, hogy a »kenyér megtörése és az imádság« volt a közösség jellemzője. (...) A mindenük közös volt nem a szocializmust vagy a kommunizmust jelezte, mert ez önkéntesen történt (...). A javakat sem osztották szét egyenlőképpen, hanem szükség szerint.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*kitartóan részt vettek az apostoli tanításban*)

„Csak belső indíttatásra, az Isten irányításával akarok cselekedni.”

Balczó András (1938–) minden idők legnagyobb öttusásója

(*együtt voltak, és mindenük közös volt*)

„...annyira vallásos vagyok, hogy életem jó részét azal töltöttem, hogy megpróbáltam megtisztogatni és hihetővé tenni bizonyos vallásokat, miután az a meggyőződésem, hogy a társadalom nem tart össze valás nélkül.”

George Bernard Shaw (1856–1950) ír származású angol író

(Vagyonukat és javaikat eladták, szétszötták mindenkinek)

„Mindig is úgy hittem, hogy a Szentléleknek nem annyira a hit számít, mint inkább a szeretet.”

Gabriel García Márquez (1928–) Nobel-díjas kolumbiai író

(dicsérték az Istent)

„Ha a vallást pszichoterápiás rendszerek nevezem, az nem játék a szavakkal. Ez a kidolgozottabb rendszer, jelentős praktikus igazság áll mögötte.”

Carl Gustav Jung (1875–1961) iskolateremtő svájci pszichiáter

„A szeretet az örökkévalóság emberi arca.”

Raoul Follereau (1903–1977) francia író, a leprásokat támogató Raoul Follereau Alapítvány létrehozója

TÖRTÉNET

Egy szívvel, egy lélekkel

Az evangélikus lelkész és teológus Helmut Thielicke így számol be egy afrikai élményéről:

Valahol a sivatagi homoktengerben úrvacsorát ünnepeltünk. Nem ismertük egymás nyelvét, mikor a kenyér és bor körül összegyűltünk. Amikor azonban keresztet rajzoltam a kenyérre és a borra, a barna arcok földeltek, a szeretet és hit fénye koszorúzta őket. Ugyanazt a kenyeret ettük, ugyanazt a bort ittuk, Jézus szeretetére emlékeztünk.

Addig sohasem találkoztunk, nem láttuk egymást, jelentős szociális, földrajzi és kulturális távolság emelkedett közöttünk. Mégis kitértük egymás felé karunkat, mint akik nem csupán ebből a világból valók. Lehullott szemünkről az idegenség fátyola, testvérként néztünk egymásra.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az első gyülekezetről szóló leírás akkor teljes, ha ismerjük az előzményeket. Az imádkozó közösség, az úrvacsora-közösség, a vagyonszövetség, az egyetértő közösség, az igehallgató közösség, az Istent dicsőítő közösség a Szentlélek Isten munkája. Jézus mennybemenetele után a tanítványok félelmükben bezárkóztak. A Lélek feloldotta a félelmet, a rettegő közösségből felszabadult, bizonyágtevő közösség vált. Péter apostol igehirdetése után megszületett az első gyülekezet.

Komoly és elgondolkodtató kérdés, hogy ma is ilyen-e a gyülekezeti közösség. Hiszen például vagyonszövetségről ilyen értelemben, ahogy itt olvassuk, ma nem beszél-

hetünk. Nem vagyunk együtt napról napra a templomban. Nem törjük meg házanként a kenyeret, s nem nő ilyen gyorsan és látványosan a gyülekezet létszáma. Jó lenne, ha ma is ilyen lehetne a közösség, azonban az emberi bűn, a hitetlenség, az Isten nélküli világ nagy kísértése megrontja azt a jót, amit a Lélek munkája végez. Ha többen járnának templomba, másképp lenne, mert ott hangzik az ige, amelyen keresztül a Lélek munkálkodik, hitet ébreszt, és közösséget teremt.

Fontos, hogy ez a közösség nem önmagában él, hanem az apostoli tanításból felismeri küldetését és felelősségét, a missziót. Az egész leírást áthatja az öröm, a békesség. Aki ezt megtapasztalta, az tovább akarja adni másoknak is. Ezért nem mindegy, hogyan élünk. Felelősségünk és küldetésünk van a világban. Krisztus-követő életünkkel tudjuk ezt betölteni. A megbékélés, az egység, az emberi kapcsolatok szoros ápolása, a szeretet megélése által tudjuk mások számára is vonzóvá tenni a keresztény közösséget.

A vagyon, a pénz a világ nagy bálványja. Sok „gazdag ifjú” él közöttünk. Sok ember azt gondolja, hogy az a boldogság, ha minél többet összeharásol. Pedig az igazi boldogság szeretetet adni, segíteni másokon. A tapasztalat szerint vissza is kapjuk ezt a szeretetet. Mert Isten gondoskodik rólunk. Amikor szükséghelyzetben vagyunk, akkor segítség jön valakitől.

A kitaró imádkozás egyik fontos jellemzője ennek a közösségnek. Az imádság a Lélek ajándékáért mindenél fontosabb. Csak általa jöhet létre az igazi gyülekezeti közösség, és tőle kapunk erőt küldetésünk végrehajtásához a világban.

Szentháromság ünnepe

Jn 17,1–10

Igehirdetési előkészítő

Az örök élet Krisztus-ismeret

Ünnep

„Pünkösöd után, a kegyelem teljessége bizonyágainak a hatása alatt méltán erősödik meg az imádkozó egyházban az a vágy, hogy mindjárt az első vasárnapon külön ünnepet szenteljen az Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy igaz Istennek imáadására, aki Teremtőnk, Megváltónk és Megszentelőnk. 1334-ben lett az egyház nyugati részében általánosan kötelező nagy ünnepé Szentháromság ünnepe, amelynek nem egyes konkrét üdvény, hanem az üdvények összessége és benne az üdvösség Istene a leg-szentebb »tárgya«.” (JÁNOSSY 2008, 43. o.)

A negyedik nagyünnep ez, amely bár nem Jézushoz és az ő életének eseményeihez köthető, mint a többi három, mégis egy új ünnepkör kezdete, amelyet az úgynevezett ünneptelen félév vasárnapjai követnek egészen adventig. Ha sematikus szeretnénk ábrázolni az egyházi esztendőt, és kivételesen nem a jól ismert és megszokott önmagába visszatérő köralakra gondolunk, akkor egy hegyformát képzelhetünk magunk elé, amelyen adventtől elindulva és az ünnepekben előre haladva kapaszkodunk felfelé, és éppen a mai ünneppel, az Atya, Fiú, Szentlélek ünnepével félúton érünk fel a csúcsra.

Luther is így látja ezt: „Az egyházi esztendő többi ünnepe Istent tulajdon csodatetteibe takartan mutatja meg. Karácsonykor látjuk, ahogy Krisztusban emberré lett, húsvétkor, ahogy halottaiból feltámadt, pünkösdkor, ahogy a Szentleket adja, s a keresztyén egyházat megalapítja – és így tovább. Mindezek az ünnepek valamely cselekedet ruhájába öltöztetve prédikálnak Istenről. Szentháromság ünnepe azonban cselekedetek leple nélkül, úgy mutatja meg őt, ahogy önmagában van, tiszta isteni lényében. Itt az embernek minden teremtményt maga alatt hagyva, magasan az értelem fölé kell lendülnie s csakis arra hallgatnia, amit Isten mond önmagáról s legbelsőbb lényéről – különben semmire se megyünk.” (LUTHER 1990, 235. o.)

Dicsőítés

Szentháromság ünnepén a csúcson vagyunk, amikor Isten kijelenti önmagát, az ő lényegét, bár „magasan az értelem fölött” az ember számára kikutathatatlanul, emberi ésszel felfoghatatlanul. A lektióban (Róm 11,33–36) Pál is szinte keresi a szavakat, amelyekkel az ő istenélményét, istentapasztalatát szeretné hallgatóival megosztani, de erről nem tud nyugodtan, kiegyensúlyozottan beszélni, hanem felkiáltó és kérdő mondatok törnek elő belőle, amely szinte himnikus formává csúcsosodik az utolsó mondat: „Bizony tőle, általa és érte van minden: övé a dicsőség mindörökké. Amen.”

Valóban nem könnyű erről a csodálatos megtapasztalásról beszélni, tényleg úgy van vele az ember, mint a hegytetőn, ahol szétnézve, a látványt és az érzést magába fogadva, szinte szétfeszíti az élmény csodája, amely kitorne belőle, de csak kapkodja a levegőt, és akadozva hagyják el ajkait a szavak. Pál számára is ezért kevés a szó, hogy mindazt elmondja, amit átélt a Szentháromság Istennel kapcsolatban, ám ő ezzel a kevés szóval is dicsőítő himnuszt tud zengeni a csodálatos Istenről. Nem hallgat, mert a csodát átélve nem hallgathat, hanem bizonyosságot tesz úgy, hogy megmutatja: kicsoda Isten az ő számára.

Nagyon fontos ezt megtanulnunk az apostoltól, hogy ha feljutottunk a csúcsra, ha volt istenélményünk, -tapasztalásunk, akkor arról nem hallgathatunk. Amit átéltünk, megtapasztaltunk, amit kaptunk, azt el kell mondanunk. Megélve a jól ismert latin mondás tartalmát, amelyet J. S.

Bach minden műve fölé odaírt: „Soli Deo Gloria!” Ezt általában úgy szokták fordítani, hogy „Egyedül Istené a dicsőség!”, de tartalmában inkább ez a helyes fordítás: „Egyedül Istennek dicsőség!” Így válik számunkra mozgósító erejűvé: Istennek kell adni a dicsőséget. Nem elhallgatni, mondván, hogy úgyis Istené a dicsőség akkor is, ha nem mondjuk, hanem mondani kell, bizonyosságot kell tenni róla. Őt kell áldani és magasztalni, ha van élményünk, tapasztalásunk, ismeretünk róla.

Ismeret

Jézus főpapi imájából erre az ünnepre textusként kijelölt szakaszának kulcsmondata a 3. vers: „Az pedig az örök élet, hogy ismernek téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust.” Az „ismerni” kifejezés a Szentírásban többet jelent, mint egyszerű értelmi (episztemológiai) megismerését valaminek vagy valakinek: személyes kapcsolatot fejez ki a megismerő és a megismert között (*gnószisz*). Aki ismeri Istent, az ő útjainak igazságára hagyatkozik, és az általa való vezetésre tekint minden körülmények között. Jézus földi életében példázta azt, mit jelent ismerni Istent: „Aki elküldött engem, velem van: nem hagyott egyedül, mert mindig azt teszem, ami neki kedves.” (Jn 8,29)

Lehet valakinek intellektuális ismerete Istenről és az ő útjairól, és mégsem ismeri őt magát. A törvény tudóinak volt értelmi ismeretük a törvény adójáról, de mégsem ismerték őt, mert nem szerették és nem bíztak benne: „Bizony, bolond az én népem, nem ismernek engem! Fiaim esztelenek, nem értelmesek!” (Jer 4,22) Jézus így válaszol azoknak, akik az ő nevében végzett cselekedeteikre hivatkoznak: „Sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem, ti gonosztevők!” (Mt 7,23) Érdemes még megemlíteni Pál apostol kijelentését Jézusról: „Azt, aki nem ismert bünt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne.” (2Kor 5,21) Ez nem azt jelenti, hogy Jézusnak nem volt értelmi ismerete a bűnről, hanem azt, hogy Jézusnak nem volt bűne.

Örök élet

János evangéliumában az örök élet a „mostban” kezdődik,¹ ami valódi istenismeretet, Istennel és az ő szeretett Fiával való tartós kapcsolatot jelent. Istent lehetetlen ismerni anélkül, hogy megismerjük Krisztust, akit ő küldött a világba. Aki megismeri Jézust mint Isten Fiát, az ahelyett, hogy elítélt bűnös lenne a halál kilátásával, megújult életet kap. Aki bírja a Fiút, az bírja az örök életet.

„Akié a Fiú, azé az élet.” (1Jn 5,12). Akinek van Krisztusa, annak – bár bűnei lehúzzák a föld porába – mégis van örök élete. Akinek van Krisztusa, az a bűnt bűnnek vallja,

¹ „Bizony, bizony, mondom néktek, hogy eljön az óra, és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának a hangját, és akik meghallották, élni fognak.” (1Jn 5,25)

annak földi értelemben sokkal problémásabb lesz az élete, hiszen nem élhet úgy, ahogyan eddig. De tudja azt is, hogy minden problémájára, gondjára, amit bűnként ismer el és vall meg, Jézusért van bűnbocsánata, ezért van tiszta, romolhatatlan, örök élete. És tudja, hogy bár számára is elkerülhetetlen realitás marad a halál ténye, de azt is tudja, hogy Jézusért ő is újjáéledhet mennyei testben. Ez az igazi ismeret, amely nem gnosztikus tudás és nem szellemi emelkedettség eredménye, hanem arról való biztos meggyőződés, hogy örökké Krisztuséi leszünk, ha itt a földön van Krisztusunk.

Szeretet

Szentháromság ünnepe Isten Jézus Krisztusban megismerhető szeretetének az ünnepe. Ennek az ünnepnek felénk áradó szeretetsugaraiból hányan és hányszor megéreztek már: őtőle, őáltala és őerte van minden. Hány és hány embert mozgósított már ez a szeretet, hány és hány embernek nyitotta már meg az ajkait, hányan és hányszor tudták már ezért dicsőíteni Istent: „Soli Deo Gloria!” Hányan és hányszor merítettek már erőt a nehéz terhek elhordozására, hányan kaptak már vigasztalást a betegágyon, és koporsó mellett megállva hányan élték már át a minden látszat elleni reménység csodáját. Hányan kezdhettek már új életet, hányan kaptak már biztatást, hogy válasszák az élet útját, hányan kaptak már erőt, hogy minden kísértés ellenére ezen az úton megmaradjanak!

Mindez nem másképpen, hanem csakis a Szentháromság Isten irántunk való és személyesen átélhető végtelen szeretete által lehetséges. Aki nem Isten nagyságát, bölcsességét és fenségét kutatja, hanem belekapaszkodik az ő Krisztusban hozzá is lehajló és őt is kereső szeretetébe, annak megismerhető a számára más módon megközelíthetetlen Isten. Az újra meg újra átéli azt a hatalmas csodát, hogy nem én ragadhatom meg az Istent, hanem csak leborulhatok előtte, s feléje kitértem, előtte megnyitott szívemmel csak engedhetem, hogy ő ragadjon meg engem.

Ez Szentháromság ünnepének az evangéliuma: olyan Istenünk van, aki Atya, Fiú, Szentlélek Isten. Ő három ugyan, de egy a minden emberhez lehajló személyes szeretetben, amely megismerhető a Fiúban, aki által ma is közel jön hozzánk, és belép az életünkbe. Mi más lehet erre nekünk a válaszunk, mint Pál apostolé: szívünk és életünk odaadása és az ő dicsőítése: „Bizony tőle, általa és érte van minden: övé a dicsőség mindörökké. Ámen.”

TAMÁSY TAMÁS

Felhasznált irodalom

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek közössége, Veszprém.

LUTHER Márton 1990. *Jer, örvendjünk keresztyének! Luther írásából mindennapi áhitatra*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.

Tallózó

„A »háromszor egy = egy« logikailag és matematikailag képtelen képletével konfrontál az ünnep. (...) Isten dicsősége és Krisztus dicsősége nem a hegy »megdicsőülésében«, hanem a Golgota kínjában és gyalázatában adatik a gyülekezetnek, a hívőnek. Ez az a »titok«, melyről csak a *Lélek* lebbenti fel a fátyolt, s teszi lehetővé, hogy vakai szemünk felismerje a trónust az akasztófában. (...) A »titok« = »miszterium« olyan sajátos, hogy nemcsak a ráció, hanem a hit sem tud behatolni annak mélységébe (Róm 11,33). A hit nem »megfejt«, hanem »vállalja« a titkot és imádja a Felfoghatatlant.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Jézus imádkozott tanítványaiért, mielőtt kiválasztotta őket (Lk 6,12), szolgálata alatt (Jn 6,15), szolgálata végén (Lk 22,32), itt (Jn 17,6–19) és később a mennyben (Róm 8,34; Zsid 7,25). Ez a közbenjáró imádság rámutat Jézus apostolok iránti törődésére és szeretetére.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Ez az úgynevezett »megismerés« részben intellektuális megismerés, részben irracionális, körülírhatatlan, misztikus (...) Tehát amikor Istennel intim szférában élek együtt. Az az örök élet kezdete. (...) Krisztus mai tanítványa (...) nem akkor hal meg, amikor egy betegség elviszi, hanem akkor jön el az utolsó órája, amikor mindazt elvégezte, amit rábízott az Isten, s mivel nincs több tennivalója már itt, ezen a földön, indulhat haza, az Abbához, az Atyácskához.” (Gyökössy Endre: *János evangéliuma*. Örökségünk Kiadó)

„Korábban volt olyan kijelentése is Jézusnak, hogy »Nem jött még el az én óráml!« (Jn 2,4) Most pedig, íme, ezt mondja: »Eljött az óra!« De azt is tudja, hogy ez az óra nem az Atya tudta és engedelmével jött el! (...) Tudniillik sokan azt hiszik, hogy az örök élet a halál után kezdődik. Meg kell előbb halni ahhoz, hogy az ember az örök élet birtokába jusson. Nos, hát éppen nem így van! (...) ha a halálon innen nincs valakinek örök élete, annak egész biztos nem lesz a halálon túl sem!” (Joó Sándor: *Halálból életre*. Ajtony Artúr)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Atyám, eljött az óra: dicsőítsd meg a te Fiadat*)

„Az imádság azon tudat kifejezésével kezdődik, hogy »eljött az óra«. Jézus kéri az Atyát, hogy dicsőítse meg őt... Jézus órája azonban a halál. Megdicsőülésének tehát a halálban kell lennie... Hogy Jézus tisztán és az Atya akaratával egyetértve megy a halálba – az a dicsőség. Hogy aztán a megdicsőülés ragyogásában támad föl a halálban, az ugyanaz a dicsőség.”

Romano Guardini (1885–1968) olasz származású német teológus

(Én megdicsőítettelek téged a földön)

Jézus megdicsőítette az Atyát: nem egyszerűen a szavaival, Isten országának meghirdetésével, hanem még a tanítást megelőzően a megtestesüléssel. A személyes jelenlét közelségével győzte le a személyes létében távolinak érzett Istennel szembeni elidegenedést – a bűnt. Kijelentette Isten nevét, lényegét. Ez a kijelentés nem pusztán tanítás, hanem mindenekelőtt: jelenlét. Az Énekek éneke óta tudjuk, hogy a földi szerelem élménye az égi szerelem példázata. Mindenki, aki ismeri a szerelem érzését, jól tudja, mit meg nem tesz az ember azért, hogy létrejöjjön a randevú, találkozasson a szerelmével. Ott akar lenni, bármi áron, ahol a kedvese van – együtt akar lenni vele. Ez maga a boldogság, annak, aki szeret. Jézus örök dicsősége abban van, hogy ablakot nyitott Isten szívére, azáltal, hogy velünk akart lenni örömeinkben, szenvedésünkben és halálunkban is. Ezáltal váltott meg a bűnből (a nem jogi, hanem teológiai értelemben vett bűnből): a személyében távoli Istennel szemben táplált gyanúból, bizalmatlanságból, elidegenedésből. (K. I.)

„Isten (...) vonzással és nem kényszerrel kormányozza a Világegyetemet...”

François Marie Charles Fourier (1772–1837)
francia utópista szocialista

VERS

(dicsőítsd meg a te Fiadat, hogy a Fiú is megdicsőítsen téged)
Reviczky Gyula (1855–1889) költő:
Pán halála (részlet)

Megszűnt az istenek pogány uralma.
Meghalt a nagy Pán! A nagy Pán halott!
Pán és családja meghalt. Él az Isten:
Nem fűben, fában, kőben, de a szívben.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A textus legfontosabb üzenete számomra az, hogy Jézus Krisztus és Isten hisz azokban, akik hallgatják és meg is tartják az ő igéjét. Számomra magasztos és fennkölt ez a részlet. Egy búcsúzó, feladatát teljesítő „ember” szavai ezek, Jézusé, aki Isten dicsőségét hirdette.

Elgondolkodtató az örök élet mibenlétének kifejtése. Érdekes megközelítés számomra, hiszen én az „örök élet” fogalmát eddig másképpen értelmeztem. „Örök élet” – amíg gondolnak rám, amíg fontos vagyok valakinek, amíg a síromra kerül virág, addig „élek”. Akkor haltam meg, amikor már elfelejtettek.

Ha jól értelmezem, itt Jézus Krisztus és Isten ismerete jelenti az örök életet, ez azonban nehezen értelmez-

hető számomra. Hogyan lehet ezt a mai kor nyelvére lefordítani?

Számomra ez a pár sor a hitről és a bizonyosságról szól. Jézus azt jelenti ki száz százalékos bizonyossággal, amelyre minden alkotó ember vágyik: „...elvégeztem a munkát, amelyet rám bízta.”

Kiváltságos pillanat ez, és úgy gondolom, minden ember eljut (el kell, hogy jusson) élete során ahhoz a ponthoz, amikor léte célját kérdőjelezi meg: miért vagyok én? Miért létezem? Miért jöttem világra? Mi a küldetésem? Családot alapítani, gyerekeket nevelni? Generációkat oktatni, formálni, az élet kanyargós ösvényein kézen fogva vezetni? Kertet tervezni, virágot kötni, állatokkal foglalkozni, gyógyítani, kutatni, táncolni?

Jézus egyetemes hite és küldetéstudata számomra a „lét egységét”, a tökéletes harmóniát testesíti meg. Ez az, amire minden embernek nyitottá kell válnia saját magával kapcsolatban: teljesítményét, életét, „sikerességét” nem a mindennapi hajsza, a verkli és mások által felállított mércék szerint bírálni – a megfelelés hazug kényelmével – hanem megtalálni azokat a „jézusi” mércéket, melyekre fókuszálva relevánsan teheti fel a kérdést: jó úton haladok? Be fogom teljesíteni a sorsom? Bevégeztem a feladatot? Egyáltalán, mi a feladat?

Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap

Róm 10,12–17

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

Az Introitusban felhangzó keretvers – „*A te hűségedben bírom Istenem! Szívem örül segítségnek!*” (Zsolt 13,6) – segít bennünket abban, hogy felfedezzük az ünnepkör jellegének sajátos üzenetét. A pünkösdi utáni vasárnapok hirdetik, hogy „a váltságmű elvégzése és a húsvéti diadal után az Élet fejedelme isteni dicsőségéből, királyi hatalmának teljességéből vezérli a pünkösdi Lélekkel egyházát.” (JÁNOSY 2008, 42. o.)

A Szentháromság ünnepe utáni első vasárnapnak igéi pedig arra irányítják figyelmünket, hogy a növekedés, hitre jutás – zsidók és pogányok között – a Szentlélek elhívó munkája nyomán születik meg.

Az ógyházi evangélium (Lk 16,19–31), amely felhangzik ezen a vasárnapon, arra int, hogy Isten szavát meghallva éljünk jól és bölcsen a nekünk adott kegyelmi idővel, azaz a páratlan lehetőséggel, amelyről Pál így ír a római levélben: „*A hit tehát hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által.*” (Róm 10,17)

A perikópáról

Tipikus páli gondolattal kezdődik textusunk: nincs különbség. A római levél egyik sarkalatos pontja ez: „...zsidók és görögök is, mind bűnben vannak, amint meg van írva: Nincsen igaz ember egy sem.” (Róm 3,9b–10)

Kijelölt ígénk pozitív megfogalmazásban már így fűzi tovább mindezt: *nincs különbség zsidó és görög között, mert mindenkinek ugyanaz az Ura*. Az egyenlőség pedig abban tapasztalható meg, hogy Isten gazdag és bőkezű mindenkikez. „Aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözüül.” (Róm 10,13) A jóeli idézet, amely korábban Jeruzsálemben Péter szájából hangzott fel a pünkösdi prédikációban az ünnepre érkező zsidók felé, az itt most Pálnál egy tudatos teológiai döntés következtében mindenkinek – zsidónak és görögnek – szól. A „nincs különbségnek” az oka tehát nem az emberi hasonlóságban, illetve egyenlőségben érhető tetten, hanem abban az Úrban, aki mindenkinek Ura. Lehet, hogy Pál kortársai közül sokan azért nem tudtak ezzel a teológiai döntéssel azonosulni, mert az ember felől közelítettek a kérdéshez. Pál viszont az Isten felől nézi a kérdést. Nem az ember teszi magát múltjával és jelenével Istenhez méltóvá és értékessé, hanem pont fordítva, az Isten az, aki megadja, megeremti a vele való kapcsolat által az ember értékét.

A 14. verstől kezdődően az apostol nagyon határozottan hirdeti az igehirdetés szükségességét, az igehirdető és az igehallgató felelősségét. A 14. és 15. versben négyszer is használja az indulattól és érzelmektől sem mentes „hogy” kérdőszót. Szabad úgy értenünk ezt az ismétlődő bevezető szót, hogy itt egy nagyon határozott meggyőződésről van szó. Tudniillik lehetetlen hit nélkül segítségül hívni és hallás nélkül hinni, és ugyanígy lehetetlen igehirdető nélkül hallani és elhívás nélkül ígét hirdetni. Karner Károly a hit előfeltételének nevezi ezt a felsorolást. „Hit nem jön létre hallás, igehirdetés, küldés nélkül.” (KARNER 1942, 75. o.) A hit nem egy mindentől független belső érzés, hanem szorosan és elválaszthatatlanul Krisztushoz kapcsolódó bizonyosság.

A 15b és 16. versben Pál két ézsaiási ígét idéz, reflektálva ezzel Izrael Jézussal kapcsolatos elutasítására. „Mily szép, ha feltűnik a hegyeken az örömhírt hozó lába! Békeséget hirdet, örömhírt hoz, szabadulást hirdet!” (Ézs 52,7) „Ki hitte volna el, amit hallottunk, ki előtt volt nyilvánvaló az Úr hatalma?” (Ézs 53,1)

A mindenség Ura bőkezű mindenkikez. A jó hírt, az örömhírt mindenkinek hirdetteti, de a meghallás és elfogadás nem kényszer. A kijelölt alapigénk utáni szakaszban további ószövetségi utalásokkal beszél Pál a meg nem hallás és a meg nem értés drámájáról. Az Istentől kapott lehetőség elutasításáról. A kivétel nélkül mindenkire felé hangzó evangélium és az engedelmség közötti feszültséget ebben a fejezetben Pál nem oldja fel, de nem is akarja feloldani.

A 17. vers egy merész összegzés, hiszen az igehirdetés

páratlan erejét, hatását fogalmazza meg. Következésképpen – ahogy írja Pál – a hit forrása a meghallható Krisztus beszéde. A Krisztusról szóló beszéd, az igehirdetés nyomán, amely embereken keresztül hangzik, hit születik.

Az apostol jól tudja, hogy az igehirdetés ereje nem pusztán az igehirdetőn múlik, s az igehirdetés hatásának feltetele sem a retorika. Karner Károly így fordítja a 17. verset: „A hit igehirdetés alapján támad, az igehirdetés pedig a Krisztus igéjéből ered.” (KARNER 1942, 76. o.) A hit feltétele tehát a Krisztus beszéde.

Az apostoli gondolatmenetben, amint erről már volt szó, a hit nem érzelmesség, hanem Isten igéjének való engedelmség. S ez nem pusztán erkölcsi értelemben vett engedelmséget jelent, hanem sokkal inkább azt, hogy elfogadom magam olyannak, amilyenek Isten lát engem, és elfogadom Istent olyannak, ahogyan megmutatja magát Jézusban. Nem az elvárásaim alapján formálok Istent és az igehirdetést, hanem hagyom, hogy a Krisztus beszéde formáljon engem.

Az igehirdetés felé

Egyenlőség és esélyegyenlőség

A páli leveleket olvasva döbbenhetünk rá, hogy Pál az emberek egyenlőségéről mindig Istennel kapcsolatban beszél. Amikor emberi összefüggéseket vizsgál, emberi oldalról közelít egy-egy kérdéshez (nők és férfiak helye a gyülekezetben), akkor ott mindig korának embere marad. Mert az emberek között megvalósuló egyenlőség valamennyire mindig illúzió marad. Ami valóságos, az a mindenki számára egyenlő esély az Isten irgalmára.

Fülemben cseng a jézusi példázat. Az egyenlőség ott sem a négyféle talaj minőségében van, hanem abban, ahogy a Magvető végzi a munkáját. A Magvető szórja a magot egyformán, egyenlő mértékben útfélre, sziklára, tövisek közé és jó földbe.

Az Istennek nem szükséges bennünket egyformává tenni ahhoz, hogy egyforma irgalommal tekintsen ránk. Ezt a látást tanulnunk kell. „Magvető munkát” végzünk. Az esélyegyenlőség nemcsak nekünk jó hír, hanem mindenkinek, ezért nekünk is ennek a jó hírnek a fényében kell járjunk az emberek között, és ezt a jó hírt kell továbbadnunk.

Haszon és hatás

„Az ember jár-kei a világban, mint valami nyugtalan vadállat, és valamit keres. De alighogy megtalálja, már hasznot akar húzni belőle, és ezzel el is rontja a dolgokat.” Wass Albert írja ezeket a mondatokat *A funtineli boszorkány* című regényében. A haszonlesés mára nem egyszerűen az üzleti élet mozgatórugója, hanem szinte valamennyi tevékenységben központi szerepe van. Újabb és újabb pedagógiai módszerek születnek a hatékony/hasznos tanítás érdekében.

Az egyházi életen belül is keressük azokat a módszereket, amelyekkel hatékonyabbá tudjuk tenni szolgálatunkat. Ma már-már mindenkire és az élet szinte minden területére ránehezedik az a kényszer, hogyha valaki nem tud elegendő hasznot felmutatni, ha nem tudja a munkáját kellő hatékonysággal végezni, akkor nem tekintik értékesnek, és nem érték az sem, amit tesz. A „hatékony munkavégzés” kifejezés arra is utal, hogy arányosan viszonyuljon egymáshoz a munka és a haszon.

A páli levél alapján nemcsak arra csodálkozhatunk rá, hogy Isten nem a hasznosság elvén közeledik az emberhez, hanem arra is, hogy Krisztus beszéde nem szorítható a hatékony munkavégzés és a haszon keretei közé.

Isten igéje és az emberi szó

Ma sokan vélekednek úgy, hogy a misszióban már nem az igehirdetés a meghatározó elem. Mások pedig arra a kérdésre keresik a választ, hogy miért erőtlene az igehirdetések, miért nincs olyan hatása, mint például az apostoli korban volt. Mi az, ami hiányzik az igehirdetésekből? Felkészültség, megfelelő teológiai látás, hit, karizma, prófétai lelkület?

A feszültséget nem lehet feloldani, Isten igéje emberi ajkakon szól. Ennek kockázata van, de Isten mégis ezt az utat vállalta. Így ír Pál a korinthusiaknak: „...*tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által üdvözítse a hívőket. És miközben a zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük.*” (1Kor 1,21–22)

Komolyan kell vennünk igehirdetői felelősségünket, reálisan kell látnunk az igehallgatói felelősséget, és nem fedelkezhetünk meg arról, hogy a hatás nincs a tér és az idő korlátai közé szorítva.

BARANYAYNÉ ROHN ERZSÉBET

Felhasznált irodalom

JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitas Magyarországi Evangélikus Lelkészek közössége, Veszprém.

KARNER Károly 1942. *Isten igazsága*. A Keresztyén Igazság kiadása, Győr.

Tallózó

„(...) igen helytelenül következtetik a 11–13. versekből, hogy mindenki, bármely hitvallást tartson, üdvözül, ha Jézusban hiszen, őt szereti és bizalommal segítségül hívja, mert itt az igazi hitről van szó, mely nem csupán Jézus személyében hisz, hanem hiszi mindazt, mit ő tanított és rendelt.” (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Először általánosságban mutat rá Pál arra, hogy Isten minden ajándéka hiábavaló annak, aki nem teszi meg a hit döntő lépését: pedig egyedül ennek a megtételét várja Isten az embertől. (...) Majd a 14. vershez visszatérve megis-

métli (...): a hit forrása csak a Krisztus beszédéből fakadó igehirdetés lehet.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...itt egy motívumszó szerepel, amely az egésznek a kulcsát adja: a görög *akoé* és a héber *semua* szó. (...) Pál itt héberül gondolkodik, és nekünk is onnan kell elindulnunk. A *semua* az, amit hallatott (azaz hallhatóvá tett) valaki, tehát elmondott, prédikált, prófétált, hirdetett mint Isten igéjét; másrészt azt is jelenti, amit az ember hallott (Ézs 53,1). Az *akoé* ennek a héber szónak szolgál fordítása, tehát nem *hallást* jelent, (...) hanem (...) „*prédikálás*”. (...) A 17. vers helyes fordítása az eddigiek alapján csak ez lehet: »*A hit az ige hirdetéséből és az igehirdetés a Krisztusról szóló igéből ered.*« (...) Úgy lehetne Szentháromság vasárnapja után mondani, hogy a Szentlélek fú, ahogyan és amerre akar, hitet hoz, hitet visz, és ahol Isten igéjét hirdetik, ott abból meghallás, engedelmes ráhallgatás lesz, azaz hit, ráhagyatkozás és bizodalom mindabban, amit Isten Krisztusban olyan nyíltan megmondott nekünk. (...) A Krisztus-hit születéséről szól ez a szakasz, de olyan csattanóval, amire ritkán figyelünk. Nem bibelődik a hit »belső fejlődéstörténetével«, nem az emberben lezajló belső mozgás stációinak egymásutánját figyeli, hanem *Isten mozgását* (...) a Krisztus-hit születése érdekében.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Milyen kedves azoknak a jövetele, akik az evangéliumot hirdetik!*)

„Afféle kifutófiúnak tekintem magamat, és üzeneteket kézbesítenék, nem olyanoknak, akik Istennek hírére sem hallották, hanem azoknak, akik többé-kevésbé az egyház iránymutatásával nevelkedtek.”

Duke Ellington (1899–1974) amerikai dzsessz-zongorista, zeneszerző

(*Uram, ki hitt a mi beszédünknek?*)

„A szenvedélyek gyakran nem zenek magukkal ellentétes szenvedélyeket...”

François de La Rochefoucauld (1613–1680) francia író

„Néha találkozunk olyanokkal, akik – úgy mondják – nem hisznek. A világért sem szeretném ezt szemenszedett hazugságnak minősíteni. Véleményem szerint az efféle kijelentésekkel pusztán a divatnak hódolnak, mert van, akit a rögeszméje arra ösztönöz, hogy másokkal térdet hajtasson az istentagadás kultusza előtt. Sötétben vihorásznak, s közben remegnek félelmükben.”

Duke Ellington

„Langyos hitetlenség beteges levegője árad.”

Joseph Conrad (1857–1924) lengyel származású angol regényíró

„A természettudományok lefoglalása a hitetlenség javára a kultúrtörténet egyik legvakmerőbb meghamisítása.”

Gróf Apponyi Albert (1846–1933) politikus

„...a hit elvesztése soha el nem tűnő sebhelyet hagy ott, ahol a hit volt, és ez a sebhely az oka annak, hogy a hitet nem lehet elfelejteni.”

Gabriel García Márquez (1928–) kolumbiai író

VERS

(Uram, ki hitt a mi beszédünknek?)

Walt Whitman (1819–1892) amerikai költő:

A gyermek szól: mi a fű? (részlet)

Ami kitünő a multban akadt, vagy ami kitünő a jelenben akadt,

az nem olyan nagy csoda;

a csoda mindig és mindig az, hogy hogyan létezhet közösséges,

vagy hitetlen ember.

(Szabó Lőrinc fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Üzenet

Az Úr előtt minden benne hívó egyenlő, az Úr nem válogat. Ha nincs, aki az evangéliumot hirdesse, úgy a hit születése és megélése nehezen lehetséges. Isten mindenkit egyformán hív és vár az ő országába.

Az Isten által minden ember számára adott üdvösségnek egyetlen lehetséges útja a Jézus Krisztusban való szilárd hit. A valódi megigazulás útja Krisztus, aki szenvedése, halála és feltámadása által egyedül képes az emberiség bűnösségét az általa hozott kegyelmi ajándék révén eltörölni, a bűn rabságát az üdvösség szabadságára felcserélni. Csak Krisztus önkéntes áldozata és az általa szerzett kegyelmi ajándék teheti, hogy az ember üdvösséget nyerjen egyedül és kizárólag hittel és a belőle fakadó szeretet által. Ezt a csodát Isten maga végzi a Szentlélek által azzal, hogy hirdeti az igét, amelyet meghallanak, és hisznek benne.

Kérdések

A hit csak hallásból van? Mi az oka, hogy halljuk az evangéliumot, de még sem tudjuk befogadni akaratunk ellenére? Hogyan lehet Isten országába eljutni? Súlyos, *életbe* vágó kérdés ez. Ebben a rövid igeszakaszban öt kérdőjelet számoltam össze, ezek a kérdőjelek két irányból közelítenek

Isten és az ember kapcsolatához. Egyrészt abból a felismerésből, amikor az ember rádöbben arra, hogy szüksége van valamire, ami eddig hiányzott az életéből. Ez a felismerés generálja a kérdések egy részét: hogyan hihetek öbennem? Az ember, akit megszólít a Szentlélek, szerintem először te-le van kérdőjelekkel. Az igehirdető irányából is közelítenek kérdőjelek. Meghallják-e azt a fontos üzenetet, amelyet át szeretne adni? Hitelesen, tisztán, meggyőzően tudja-e közvetíteni az Isten igéjét? Ha Isten Szentlelke úgy akarja, akkor ezek a kérdőjelek elindulnak egymás felé és találkoznak.

Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap

Zsid 12,22–29

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap evangéliuma a nagy vacsoráról (Lk 14,15–24) szól, amelyben a ténylegesen folyó ünnepi ebédet Jézus összekapcsolja az Isten országába való meghívás képével. A példázat szereplői között talán magunkra ismerünk, hogy Isten országát ugyan szépnek képzeljük, lelkünk mélyén talán vágyunk is rá, de minden mást elébe helyezünk. Az ószövetségi igében is (Ézs 55,1–5) Isten hívó szavát halljuk, amelyben kegyelmének gazdagságát kínálja, és asztalához hív, életújulásra.

Az igehirdetési alapigénk tökéletesen illeszkedik ezeknek az igéknek a sorába, hiszen itt is az Isten országába való hívás, a hallott isteni szó befogadására irányítja figyelmünket.

A Zsidókhoz írt levél igényes görögséggel, irodalmi szinten megírott levele az Újszövetségnek. A szerző személye vitatott. Sokan Pál apostolnak tulajdonítják a levelet, de nagyon sok alkalommal – százötvenöttször – használ olyan szavakat, amelyek Pál, de az egész Újszövetség szókincséből hiányoznak. A mű írója tudatosan marad a háttérben, hogy ezzel is az egyedüli tekintélyre, Jézus Krisztusra irányítsa az olvasó figyelmét. Az ószövetségi kultusz újszerű értelmezésével és krisztológiai szemléletével ajánlkozza meg olvasóit.

Igehirdetési alapigénket nem tekinthetjük önmagában, hanem igehirdetésre készülve magunk előtt kell látnunk a lekiót, a zsidó kultuszt, ószövetségi eseményeket, valamint azt a szövegkörnyezetet, amelyben alapigénk elhelyezkedik.

A 12. fejezet a bizonyosságtevőkre való emlékezéssel kezdődik. Az egész fejezetet átszövi az Ószövetség és Újszövetség közötti szoros kapcsolat. Az ószövetségi eseményekből kiindulva érthetjük meg az új szövetség jelentőségét, azt, hogy a régi szövetséget miként írja felül a Jézus Krisztus vére által kötött szövetség.

„*Ti Sion hegyéhez járultatok...*” Az ó és új szövetség közötti első különbségtétel az egymás mellé kerülő Sínai-hegy és Sion (mennyei Jeruzsálem) között fedezhető fel. A Sínai-hegy a törvény hegyeként jelenik meg előttünk, ahol Mózes személye döntő. A földi hegy, ahol a sötétség, a félelem, az Istent elérni nem tudó ember, valamint a halál az uralkodó. Ezzel szemben Sion a hit hegye, ahol az angyalok és a hit által célba ért gyülekezet élhet a fényben, az isteni közelségben örök életet élve.

„...*elsőszülöttek ünnepi seregéhez és gyülekezetéhez...*” Az elsőszülöttek említése szintén az ószövetségi hagyományra emlékeztet bennünket. Az elsőszülöttségi joggal nemcsak a vagyon nagyobbik részét örökölte az idősebb fiúgyermek, hanem az atyai áldást is. Jézus Krisztus is elsőszülött, aki a halottak közül elsőként testesíti meg az új-játermett ember típusát. Jelzi, hogy benne döntő fordulat történt azok sorsában, akik a földi élet szemszögéből „elaludtak”. Igénkben az elsőszülöttek között említhetjük azokat, akik hit által, Krisztus kiontott vére miatt elnyerték örökségüket, átmentek a halálból az életre, e világból a mennybe.

„...*új szövetség közbenjárójához, Jézushoz és a meghintés véréhez...*” A Sínai-hegynél Mózes a közbenjáró népe és Isten között, aki a törvényt megkapta, majd továbbadta. Az új szövetség közbenjárója maga Jézus Krisztus, aki eljött, hogy betöltsse a törvényt vére, a meghintés vére által. A meghintéssel kapcsolatos gyakorlat is az ószövetségi szertartásokból ismert. A szertartások tartalmától és céljától függetlenül vízzel és vérrel történt a meghintés. Az első meghintést Mózes végezte, a szövetségekötés után, amikor bikákat és azok vérét áldozták mint az Úrral kötött szövetség jelét (2Móz 24,8). A vízzel meghintés a megtisztulás jelképe: aki halottat érintett vagy poklossá vált, azt vízzel hintették meg a megtisztulás jeléül (4Móz 19,11–13). Izraelben élt az a hit, hogy a bűnök lemosásához kevés a víz, vér is kell hozzá (2Móz 29,12–20; 3Móz 1,5–11). Jézus Krisztus egyetlen áldozatával feleslegessé tette a vérrel, vízzel való meghintést, mivel az ő vére megtisztít minket minden bűntől (1Jn 1,7) lévén tökéletes áldozat, amellyel örökre igazzá tette a megszenteltek.

„...*hatalmasabban beszél, mint az Ábel vére.*” Ábel vére ideiglenesen elfedezte a bűnöket, de bosszúért kiált, míg Jézus vére a bűnöket örökre megbocsátotta, kegyelmet, bűnbocsánatot és békét hozva a hittel élő ember számára.

„...*vigyázzatok, hogy el ne utasítsátok azt, aki szól!*” A meghívás kötelezi a vendéget arra, hogy megjelenjen az ünnepi lakomán. A nagy vacsora példázatában pontosan erről olvashatunk: előre meghívott vendégek (Izrael), az atyáknak adott ígéretekkel és a Mózes által kapott szövetséggel elhívást kaptak Isten országában, azonban amikor Jézus meghirdeti Isten országát, az emberi szempontok és kötöttségek miatt elvetik azt. Isten szeretete nem ismer korlátokat, így a visszautasítás is arra in-

dítja, hogy mindig szélesebbre terjessze ki irgalmát. Ha a régi szövetséget elutasítók és megvetők nem menekültek meg, akkor hogyan remélhetnek az új szövetséget megvetők menekülést?

„...*még egyszer megrendítem nemcsak a földet, hanem az eget is (...)* megmaradjanak a rendíthetetlenek.” Minden földi dolog megrendíthető, minden földi kincs mulandó, ahogy az emberi élet is az, de Isten országa, amelyet Jézus Krisztus kínált fel, minden ember előtt rendíthetetlen.

Az igehirdetés felé

Hiszem, hogy az Édenkertből való kiűzetés óta az ember egy hosszú vándorút során keresi az Istenhez visszavezető utat, vágyódik a transzcendens, az Isten után. Keresi Isten országát, ahol megtalálhatja a személyes békéjét és nyugalomát. Ezt az emberi vágyódást érzem Zorán *Kell ott fenn egy ország* kezdetű dalának refrénjében: „Kell ott fenn egy ország, Mely talán ránk is vár, / Kell ott fenn egy ország, Amit senki nem talál...” Isten elkészítette országát, ahová mindannyiunkat vár, azonban ha az ember egyedül jár a vándorúton, akkor csak összevissza, tétlenül bolyong. Senki nem találja meg önmagától ezt az országot, oda magunktól, önerőnkől és saját tehetőségünk, érdemeink szerint nem juthatunk. Szükségünk van a segítségre, hogy valaki mutassa az utat, fényt gyűjtsön a sötétségben.

Kell ott fenn egy ország, mely bárkit átölel. Bűneink miatt Isten kiűzött bennünket az Éden kertjéből, de ingyen kegyelme mégis visszavár, újra meghív bennünket országába, közelségébe. Nem neki van ránk szüksége, hanem pontosan tudja, hogy nélküle elveszünk. Isten közeledik hozzánk! Hív, visszavár! Ezt olvashatjuk az Ószövetség lapjain. Isten újból és újból mentő szeretetével fordul népe felé, szövetséget köt vele, de a nép elfordul tőle, nem fogadja el a meghívást. Egy egészen új, a korábbi szövetséghez képest hatalmasabb, most már az egész világot átölelő szövetségre van szükség ahhoz, hogy az ember makacs szíve megnyíljon Isten előtt. Isten országa, mely bárkit átölel: az értünk megfeszített Jézus Krisztus karjai között van. Egyedül rajta keresztül juthatunk el az Atyához.

Számomra megrendítő Salvador Dalí *Keresztelő Szent János Krisztusának* (1951) ábrázolása. Ég és föld között ott áll Jézus monumentális keresztje, melyen Jézus a földi világ felé tekint, a megmentésre szoruló emberek irányába. Ő a kapocs Isten és ember között, kiontott vére nyitja meg előttünk Isten országát, és a benne való hit engedi, hogy belépünk hozzá.

Kell ott fenn egy ország, amit sosem rontunk el. Isten országának működése nem tőlünk függ, nem mi formáljuk, így nem is ronthatjuk el. Ez az ország az övé, ő készítette el

a számunkra benne az ő akarata jut érvényre, az ő szeretete tartja össze, ezért rendíthetetlen. Földi valóságunk és létünk megszűnhet, környezetünket és saját magunkat önpusztító életünkkel tönkretelhetjük, de az Istenét nem.

Isten kegyelméből ma is hív mindannyiunkat országába, csak vigyázzunk, el ne utasítsuk azt, aki szól.

CSORBÁNÉ FARKAS ZSÓFIA

Tallózó

„Régen a Sinai-hegynél angyala által beszélt, most a mennyből Jézus Krisztus által. E beszédet el lehet utasítani, de ez soha sem marad következmény nélkül. (...) A nagyobb és rettenetesebb megrendülés különben nem fenyegetés és ijesztés, hanem a jövő valósága. A Sinai-hegynél megtörtént földrengés a próféta által megjövendölt világmegszárló fára utal (Hag 2,6–21).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Az izraeliták Istenhez járulása a Kivonulás könyve szerint a legjobb esetben is közvetett, a legrosszabb esetben vonakodó. Félelem és remegés (21. vers) légkörében élték át. A keresztények ezzel szemben – hála Krisztus megváltó áldozatának – bizalommal és tündöklő fényben járulnak Istenhez.” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>*)

„Hafenscher Károly (...) Ha valamelyik újszövetségi iratnál fontos, úgy a Zsidókhöz írt levélnél igazán fontos az Ószövetség ismerete. Az olvasóknál feltételezi a levél ismeretlen írója, hogy ismerik az ószövetségi istentiszteleti rendet, a kifejezéseket, gondolkodásmódot, kegyességet.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az elsőszülöttek ünnepi serege kifejezés utalhat azoknak a gyülekezetre, akik már elnyerték örökségi jogaikat (mert az ószövetségi Törvény alatt az »elsőszülött« volt az elsődleges örökös.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Mózes egyszerűen azzal volt közbenjáró, hogy megkapta a törvényt Istentől, és továbbadta azt Izrael népének. (...) Krisztus sokkal magasabb értelemben közbenjárója az új szövetségnek. Mielőtt Isten igazságosan megköthetne volna a szövetséget, az Úr Jézusnak meg kellett halnia. Saját vérével kellett megpecsételnie a szövetséget, és váltásul adnia önmagát sokakért (1Tim 2,69). (...) A Sínainál Isten hangja földrengést okozott. De amikor majd a jövőben beszél, hangja »mennyrengést« is fog eredményezni.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„A szerző bár olyanokhoz szól, akik éppen úton vannak a menny felé, úgy beszélhet róluk, mint akik már megérkeztek a mennybe, mivel már birtokosai a Jézus áldozatából fakadó javaknak.” (*Jeromos bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Ti a Sion hegyéhez járultatok, és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez)

Nem dárda, nem fal, nem zár, nem vagyon – csak Isten óv meg a veszedelemtől.

Ismeretlen sumér költő

(akik fel vannak jegyezve a mennyekben)

„Hogy a keresztény Egyházon belül az Istenhez vezető utak bejárhatóak a legnagyobb fölemelkedésig, erre hatalmas tanúság a szentek élete. De ez a bizonyíték nem zárja ki azt a meggyőződésemet, hogy a nem keresztény lélekben, küzdő emberben is kifejlődhetnek az Istenhez vezető legnagyobb adottságok.”

Rainer Maria Rilke (1875–1926) osztrák író, költő

(Vigyázzatok, hogy el ne utasítsátok azt, aki szól!)

„Nehéz ugyan ez a hivatal nékem, de ha az Isten az házamhoz való szeretetet reám tette, ímé kiáltok, ímé üvöltök: hallj meg engem, élő magyar, ihon a veszedelem, ihon az emésztő tűz!”

Zrínyi Miklós (1620–1664) államférfi, költő

(Mert a mi Istenünk emésztő tűz)

„Isten nem törődik az imákkal, amiket az országos szentségtelenségek elhárításáért mondanak, ha az emberek önmaguk nem szállnak szembe azzal, ami ezeket előidézi.”

Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704) francia író és hitszónok

VERS

(Ti a Sion hegyéhez járultatok)

Nicetas Aramesiana (335–414) római himnuszalköltő:
Te Deum – Himnusz az Isten dicséretére (részlet)

Téged Isten áldunk
Téged vallunk miurunknak,
Téged az egész föld
úgy imád mint örök Atyját
Szent vagy, szent vagy, szent vagy
seregek ura, Istene!

Könyörülj mirajtunk!
Úristen, könyörögj mirajtunk!
Teljesedjen, Uram, mirajtunk
a Te irgalmasságod,
amiképen reméltünk Tebenned!
(Babits Mihály fordítása)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Maga az igeszakasz nagyon nehezen érthető. Mire véget ér az igeolvasás, a hallgató kapkodja a fejét: miről is hallottam? A hangsúlyos képek megragadják a fantáziát, de ugyanakkor könnyen félre is érthetőek. Sion hegye, és a mennyei Jeruzsálem mint az Úr szent temploma az Ószövetség népének az Istennel való találkozás szent helye. A keresztény emberek számára ez a Krisztus.

Megrendítem nemcsak a földet, hanem az eget is. Hogy is volt ez? Talán Haggeus prófétának az új templom dicsőségéről írt próféciáján keresztül Krisztus testének templomára utal. Akkor érthető, és valóban megrendült a föld, amikor leromboltuk azt. Vagyis az Isten tette bűneink miatt és egyszerre értünk is, és Isten dicsősége mutatkozik meg a kereszten minden ember számára.

A mi Atyánk a legdrágábbat adta értem, az ő Fiát, a mi Urunkat, Krisztust. Isten áldozata, Krisztus kiontott vére erősebb, mint bűneink és a bűn következménye ebben a világban. Erősebb, mint Ábel kiontott vére, amely minket vádol.

Vigyázzatok, hogy el ne utasítsátok azt, aki szól! Elsőre az ige hirdetés és az ige hirdető kapcsolata került elő. Az ige hirdető Isten ígését tolmácsolja a gyülekezet felé, de mennyi akadálya lehet annak, hogy célhoz érjen Isten ígéje? A lelkes személye is akár, ha hitelét veszti. Ha megvetjük Isten ígését, esetleg nem kap kellő súlyt az életünkben, magát Istent utasítjuk el, és azt a kegyelmet, amelyet a Krisztusban készített el számunkra. Isten felénk nyújtott kezét lökjük el magunktól, ha Isten ígésének nincsen visszhangja bennünk.

A tűz képe a Szentlélek jelenlétét hozta előtérbe a testvérek gondolataiban. Ugyanakkor megjelenik benne az ítélő Isten, aki elítéli a bűnt, de megmenti a bűnöst, szeretett Fia élete árán.

Elhangzott egy kép is: a légylárvaterápia, amelyet hosszú idő után a modern orvostudomány újra felfedezett. Maga a látvány hátborzongató, hiszen máskor a halál nyomában láthatjuk ezeket a lárvákat, mint takarítóbrigádot, amely az élet utolsó nyomát is felemészti maga után. Ugyanakkor a lárvák az élő szervezetben, a sebben csak az elhalt szövetekkel és az ebben lévő baktériumokkal táplálkoznak, az élő szöveteket nem károsítják. Talán ilyen Isten emésztő tüze is.

Pótfelvétel az Evangélikus Hittudományi Egyetemre

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem a 2010/2011-es tanévre pótfelvételt hirdet valamennyi szakára. A képzés lehetőségei a következők:

- A) Nappali tagozaton teológus-lelkész osztatlan mesterszakon a lelkészi szolgálatra felkészítő teológiai tanulmányok. A tanulmányi idő 12 félév.
- B) Nappali és levelező tagozaton bachelor (BA) szintű katekéta-lelkipásztori munkatárs alapszak. A tanulmányi idő 6 félév.
- C) Nappali és levelező tagozaton bachelor (BA) szintű kántor alapszak. A tanulmányi idő 6 félév.
- D) Nappali és levelező tagozaton master (MA) szintű hittanár-nevelő tanár mesterszak. A tanulmányi idő 5 félév.
- E) Nappali és levelező tagozaton master (MA) szintű teológus mesterszak bibliikum vagy szociáletika szakiránnyal. A tanulmányi idő 4 félév.

Jelentkezési határidő: 2010. május 31.

A felvételi alkalmassági vizsga időpontja: 2010. július 5–6.

Részletes felvilágosítás és jelentkezési lap kérhető az EHE Rektori Hivatalában (1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3., tel.: 1/469-1051 vagy 20/824-9263, e-mail: teologia@lutheran.hu), illetve letölthető az EHE honlapjáról: <http://teol.lutheran.hu>.